aralık 2005 sayı: 32

2.500.000 TL. - 2.50 YTL. kdv dahil

kaçakyayın

yeryüzüne sürgünlerin dergisi

DEUTSCHLAND 3,40 - ÖSTERREICH 3,50 EUR - SCHWEIZ 6,50 CHF - NEDERLAND 3,50 - BELGIQUE 3,50 - FRANCE 3,50 - GB 2,70 - KKTC 2.750.000 tl.

Varoşların Pedagojisi

ISSN 1304-1037-0-6

Babasında güç, onda duygu var

Hz.Ali 'nin Şiirleri

Paris'e veda

MAYAKOVSKİ

L-Manyak çizeri Soner Günday Kaçak'a konuştu

HASİP KAPLAN
DİLEKÇESİ HÜZÜN

“Ateşi söndürmek için, bir kırlangıcın gagasında taşıdığı bir damla su gibi, her birey kendince kendi gücü oranında sembolik de olsa bir damla katkıda bulunduğu zaman, damlalardan bir göl oluştuğunu; nehir olup denizlere aktığını görecek, bundan da öte, bireyler ne denli büyük bir güç ve çözüm kaynağı olduklarının farkına vararak, eşit ve özgür bir yurttaş olmanın doyumuna erişeceklerdir. Kardeşliğe, barışa, güvenliğe, huzura giden yol, bir kırlangıcın çabası kadar bir katkı ve fedakarlık gerektiriyor.”

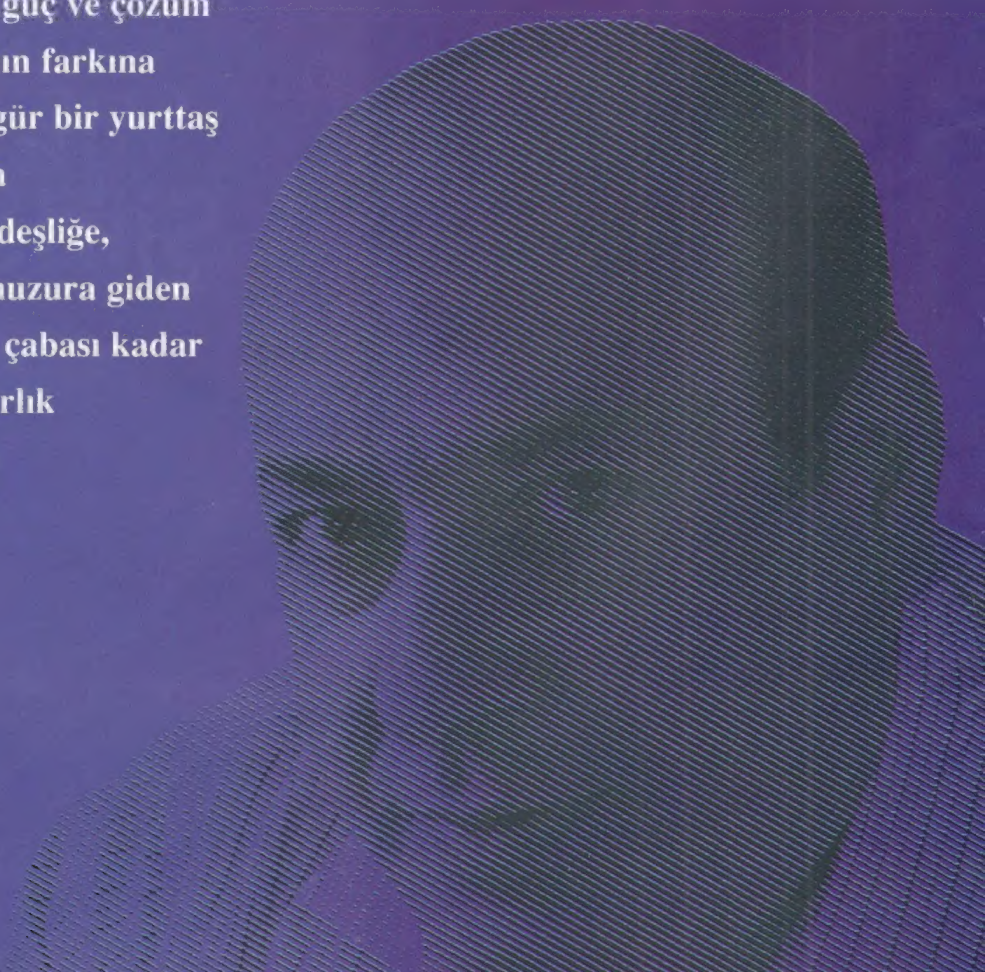

CADDE

KAÇAK
Sayı | 32
Aralık 2005

Aylık yerel süreli yayındır

Sahibi
LM Basın Yayın Ltd. Şti. adına Tuncay Akgün

Yayın Yönetmeni
Tuncay Akgün

Yayın Danışmanı
Adnan Özer

Editör
Aslan Özdemir
aslanozdemir@leman.com.tr

Sorumlu Yazışleri Müdürü
Ayhan Erdoğan

Grafik Tasarım
Tanzer Ercanpolat

Fotoğraflar
Sinan Göksel

Dizgi
Nurgül Sedef Kıran

Düzelti
Nafer Ermiş

Müessese Müdürü
Ali Yavuz

Satış Müdürü
Hüseyin Gümüş

Baskı Sorumlusu
Ali Polat

Abone-Reklam
Sevinç Selvi
0212 - 292 94 50/119

E-Mail
kacak@leman.com.tr

Telefon
0212 - 292 94 50
0212 - 292 94 51 (4 Hat)

Fax
0212 - 292 44 91

Adres
Firuzağa Mahallesi
Defterdar Yokuşu No:47
Beyoğlu / İstanbul

Baskı
LeMan Matbaası

Telefon
0212 - 858 00 93 (Pbx)

Dağıtım
BBD Merkez

Varoşların Pedagojisi-II

05

20

İsmet Zeki Eyüboğlu

Ali'nin Şiirleri

Cecelie Ahern

44

Babasında güç, onda duygu var

18

Paris'e Veda Vladimir Mayakovski

Hocalar ve Yollar üzerine

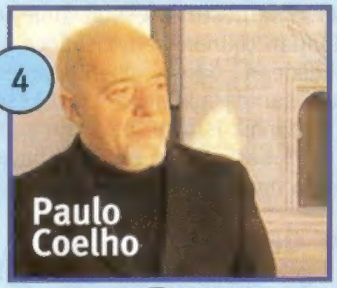

4

Paulo Coelho

47

Cezmi Ersöz

25

Metin Kaçan

GENÇLİK OYUNCAĞIM İSTANBUL

19

Aslan Özdemir

MEKTUBUN GETİRDİĞİ KIŞ

Bu sana ilk seslenişim duy sesimi

58

L-Manyak çizeri Soner Günday

Ender Özkahraman

50

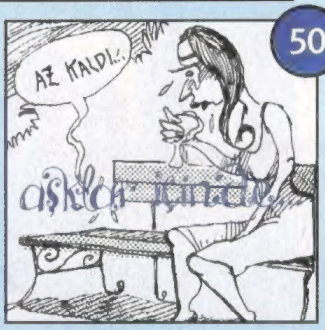

06 Varoşları kim yazacak? Ömer Türkeş
08 Meseleye "Fransız" mı kalıyoruz? Zeki Coşkun
10 Benim güzel Gültepem Nevzat Çelik
11 Varoşlarda sosyo-kültürel hayat Barış Pehlivan
14 Bir araba yakmak: Medeniyet Tarihi Serdar Paktin
17 Kardeş varoşlar: Tülin Er
26 Dirilen Bulgar şairi... Hasine Şen
28 Yokuş aşağı, yokuş yukarı Özlem Kumrular
31 Dilekçesi Hüzün Metin Aksoy
32 Ünlülerin kısa aşk hikayeleri-1
34 Geçmiş ve gelecek sentezi Oktay Taftalı
36 Almanya Haber Gültekin Emre
38 Susuz Yaz Eflatun Nuri
40 Selanik'in güzellikleri Alper Çeker
42 Yokolmanın dayanılmaz ağırlığı Metin Fındıkçı
51 Kanat Alıştıranlar
54 Kaçak Aktif
56 Çay ocağında bir gece Oktay Güzeloğlu
56 Kitap Arkası
62 Ah sonbahar yalnızlıkları! Atilla Birkiye

Hocalar ve yollar üzerine

Kendi kaderini seçmek

"Her şeyden vazgeçmeye hazırım" dedi prens hocasına. "Lütfen beni öğrenciniz olarak kabul edin."
"İnsan kendi yolunu nasıl seçer?" diye sordu hocası.
"Fedakârlıkla" diye cevap verdi prens. "Fedâkarlık isteyen yol, doğru yoldur."
O sırada bilge hoca başını rafa çarptı ve paha biçilmez bir vazo raftan düştü. Prens vazoyu yakalamak için kendini yere attı. Yere biçimsiz bir şekilde düştüğü için kolunu kırdı ama bu arada vazoyu kurtarmayı başardı.
"Hangisi daha büyük fedakârlık: Vazonun paramparça olmasına seyirci kalmak mı yoksa onu kurtarma pahasına kolunu kırmak mı?" diye sordu hoca.
"Bilmiyorum," dedi prens.
"Sadece fedakarlıkla hangi yolun doğru yol olduğuna nasıl karar verebilirsin ki? Doğru yol bizim o yolu sevme kapasitemize göre seçilir, onun için acı çekme kapasitemize göre değil."

Gerçekle birlikte yaşamak

Mahatma Gandi tüm hayatını savaşarak geçirdi ama sonunda Hindistan'ı İngiltere'nin hâkimiyetinden kurtarıp özgürlüğüne kavuşturmayı başardı. Ona dünya tarihindeki en önemli isimlerden birisi olduğu söylendiğinde şöyle cevap verdi:
"Dünyaya öğretecek yeni bir şeyim yok. Doğruluk ve barış, dağlar kadar eski şeyler. Benim tek yaptığım onları mümkün olan en geniş boyutularda hayata geçirmekti. Bunu yaparken bazı hatalar da yaptım ama hatalarımdan dersimi aldım.
Benim gösterdiğim basit gerçeklere inananlar ancak onlarla birlikte yaşarlarsa onları etraflarına yayabilirler. Kesinlikle eminim ki, aynı çabayı gösteren ve insanlara aynı derecede umut ve inanç aşılayan herhangi bir adam ya da kadın da benim yaptığımı yapabilirdi."

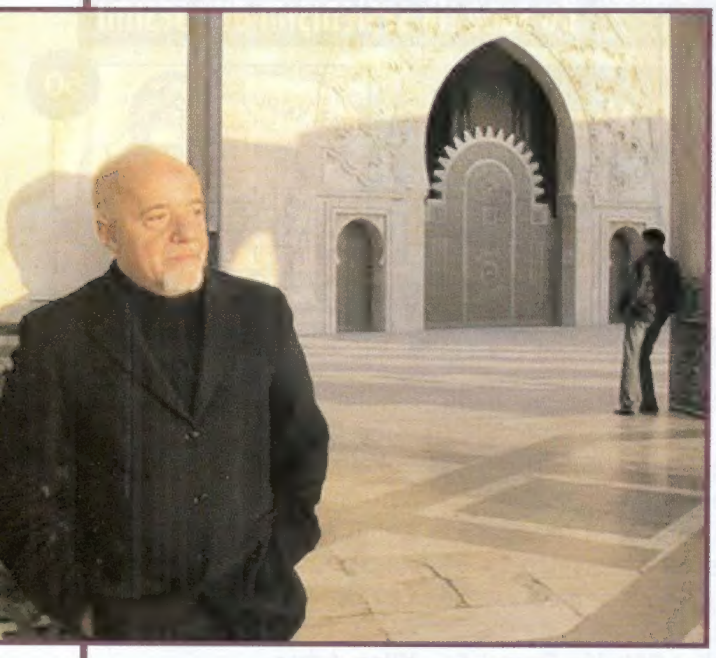

Engelleri aşmak

Önemli bir sufi hoca ders vermesi için Kalifornya'ya davet edildi. Sabah saat sekizde, yani dersin başlama saati geldiğinde, konferans salonu çoktan dolmuştu. Tam o sırada asistanlardan biri sahnenin ortasına yürüdü ve şöyle bir duyuru yaptı:
"Hocamız daha yeni kalktı. Lütfen sabırlı olunuz."
Zaman geçti ve insanlar salondan birer birer ayrılmaya başladı. Öğle saatlerinde asistan yine sahneye geldi ve hocanın yeni tanıştığı güzel bayanla sohbeti biter bitmez konuşmasına başlayacağını söyledi. Dinleyicilerin büyük bir bölümü kalkıp salonu terk etti.
Öğleden sonra saat dörtte hoca sahnede göründü; belli ki sarhoştu. Bu sefer dinleyicilerin hemen hepsi salondan çıktılar, geriye sadece altı kişi kaldı.
"Bildiklerimi öğreteceklerim sadece sizlersiniz," dedi üstad sarhoş taklidi yapmayı keserek. "Uzun bir yolda ilerlemek isteyen herkesin şunu bilmesi gerekir; İlk ders başlangıçta yaşanan hayal kırıklıklarının üstesinden nasıl geleceğinizi öğrenmektir."

Bu da geçer

Sufi geleneği, çevresi bilge adamlarla sarılı bir kralın hikâyesini anlatır:
Bir sabah, bilgeler her zamanki gibi konuşurken, kral olağanüstü bir sessizlik içindeydi.
"Bir sorun mu var Majesteleri?" diye sordu bilgelerden biri.
"Kafam karışık" diye cevapladı kral. "Bazen üzüntünün altında eziliyorum ve görevlerimi yapamayacak kadar güçsüz hissediyorum kendimi. Diğer zamanlardaysa emrimdeki bu büyük güç beni sarhoş ediyor. Kendimle barış içinde olmama yardım edecek bir tılsım istiyorum."
Bu istek karşısında şaşıran bilgeler konuyu aylar boyunca tartıştılar. Sonunda bir hediyeyle kralın yanına gittiler.
"Bu tılsımın üzerine sihirli bir söz kazıttık. Kendinizi fazla güçlü ya da fazla üzgün hissettiğiniz anlarda bu sözü yüksek sesle okuyun," dediler.
Kral adamlarından istediği tılsımı eline alıp baktı. Altın ve gümüşten yapılmış basit bir halkaydı, ama üzerine şu söz kazınmıştı:
"Bu da geçer."

Çeviren | Mine Akverdi

VAROŞLARIN PEDAGOJİSİ-II

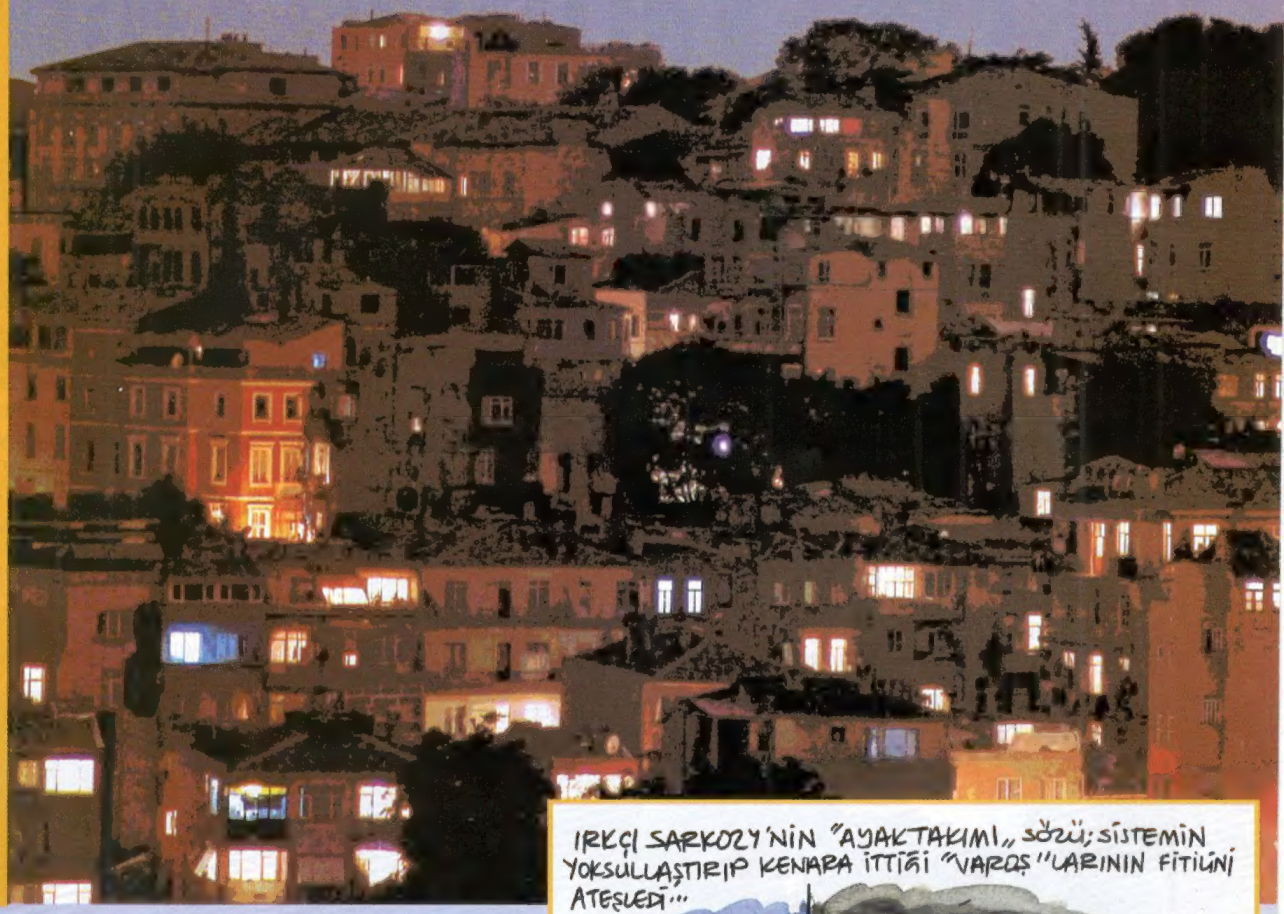

Kültür-Edebiyat dergileri elbetteki kültürel eylemlilik içerirler. Sosyal yapıyı gözardı etmeyen dergiler diğerlerinden pedagojik yüklem bakımından ayrışır... Kültür-Sanat imkanlarının yaygınlaşması, paylaşımı; yani o alanda demokratikleşmenin sağlanması canlı ve toplu-ma açık bir kültürel ortam yaşayabilmesi için önemlidir.

Kaçak Yayın sosyal yapıyı önemseyen bir kültürel eylemlilik çabasında. Diyalogçu ve sentezci bir kültürel eylemi zaman zaman naif örneklerle de olsa yürütmeye çalıştı. İstanbul'un varoşları sosyal yapı olarak çok çarpıcı bir örnek. Merkezi kültürel yapılanma denilince de yine İstanbul başta geliyor. "Varoşların Pedagojisi" başlığı altında yapmaya çalıştığımız yayınla sosyal yapının kültüre ait çelişkilerini sergilemek istedik. Başlıktaki iddia ise bu sosyal yapı kangrenine pedagojik bir yaklaşımın gerekli olduğunu göstermekten başka bir anlam taşımıyor. Bu gereklilik Paris'teki olayların yansımasıyla bizde de konuşulur oldu. Dosyamızda yer alan konu ile ilgili yazıları ve İstanbul taşrasında yaptığımız halk röportajlarını sosyal bilimcilerin, kültür adamlarının ve tabiiki okurlarımızın dikkatine bir kez daha sunuyoruz.

*Paris'te ki olaylar patlak verdiğinde **Mehmet Çağçağ**'ın LeMan dergisindeki karikatürü.*

KAÇAK DOSYA

A. Ömer Türkeş

Varoşları kim ya

1950'li yıllar, Türkiye tarihinde Demokrat Parti iktidarı ve köyden kente göç olgusu ile birlikte anılır. Batı'da büyük acılarla yaşanan sanayileşme anı gelmiş, konut ve iş yokluğu Türkiye gündeminin merkezine oturmuştu. Önceleri, kente yığılan insanların başlarını sokacak bir yer ihtiyacıyla ürettikleri derme çatma evlere göz yumuldu. Güzel de bir ad takıldı onlara: "gecekondu." Gecekonduların ortaya çıkışı ile roman ve öykü içinde yerini alması eş zamanlıdır.

60'lı yılların sonunda, gecekondu mahalleleri kentleri kuşatmış, arkasına devleti de alan zenginlerin baskı ve sömürüsü altında, bu derme çatma evleri bile her an yitirme korkusu ile yaşayan yoksul insanlar, kentin değişmez bir parçası olmuştu. 60'lı yılların ikinci yarısı, Türkiye'de yeni bir siyasi hareketin, ifadesini TİP'te bulan sosyalist solun da yükseldiği bir dönem, TİP içinde ve dışında yer alan devrimci gençler için ise büyük kentlerdeki gecekondularda yoksul yaşayan insanlar önemli bir potansiyel müttefik görünümündeydi. Dahası, sınıf karşıtlıklarını zengin-yoksul karşıtlığı içinde işlemeye müsait bir alandı gecekondular. 70'lerin hemen öncesinde devrimcilerin halkla buluşmasının mekânı olan gecekondu semtleri, 70 sonrası romanın konusu oldu.

1960'tan 80'e kadar geçen süre içerisinde, sosyalist hareketin -1971'de kesintiye uğramasına rağmen- giderek yükselmesinin romanlara yansımasında yoksulluk yerini yine korumuş gibi gözüküyor. Ne var ki, siyasi kullanımı içerisinde yoksulluk ve yoksulluk ifadesi taşıyan kavramlar söylemselleşmiştir artık. "Gecekondu" der yazar, bir yoksulluk mekânı olduğunu bilirsiniz; "burjuvalar" nitelemesi zengin ve sömüren kesim bilgilerimizi çağırır, ama bu maddi yoksunluk ya da varsıllık durumunun roman kahramanlarının duygu ve düşüncelerini ne şekilde etkilediği, iş/fabrika hayatının kendisi, yaptıkları bu işlerle insanlar arasındaki ilişkiler ortaya dökülmez pek. Yazarların meselesi "fukaralık" edebiyatından daha öteye taşınmış, sınıfsal temeller ve devrimci gençlerin eylemleri edebiyatın merkezi olmuştur. Gecekonduların "şirin mi şirin" görüldüğü bu yeni dönemde, gecekondu mahalleleri ve gecekonduda yaşayan insanlar pek çok romanın kahramanıdır, ama ekonomik durum, yoksulluk ve yoksulların mekânları çarpıcı görüntüler taşımazlar.

Toplumsal kaygılarla yazılan 12 Mart romanı, ağırlıklı olarak gerçekçidir, ancak çoğu kez politik bakış ile gerçek, yer değiştirir. Bu romanları okurken son aşamada hep politik belirleyicilikle kesişiriz. Yazarlar için gecekondu hayatı, üretilen yeni kültürel biçimler, aile ilişkileri değil, insanları o mekânlarda yaşamaya mahkum eden sistemin meşruluğunu sorgulamaktır esas olan. Bir hareket ve eylem anında izlenemediğinden, ezenler ve ezilenler metin içerisinden yaratılmaz, yalnızca anlatılmış olurlar. Bu kez de bir başka tür örnek okura, solcu edebi ortaklara ihtiyaç duyar sözünü ettiğim romanlar.

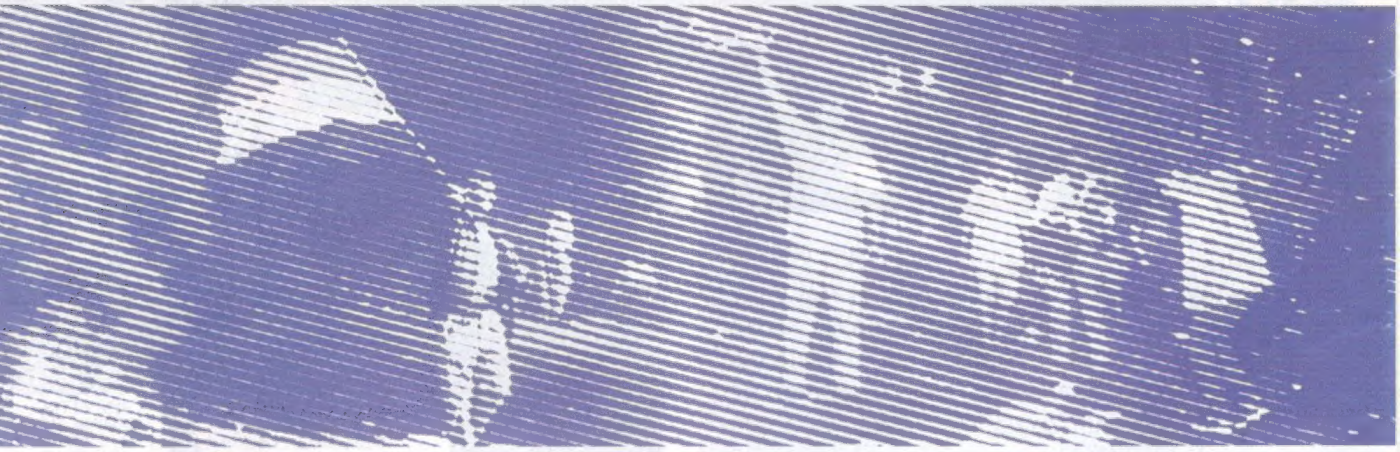

80'lerden sonra; elveda yoksulluk, merhaba hayat

Türkiye'de 12 Eylül askeri darbesi ile başlayan yeni ekonomik, siyasal, toplumsal ve ideolojik şekillenmenin sonucunda bir kültürel bölünme yaşandığını söyleyebiliriz. Artık kendini taşradan, yoksulluk ve isyandan ayıran, kendini bütün bu çelişki ve çatışmaların dışında tanımlamak isteyen bir Türkiye çıkmıştı ortaya. Bu kültürü çarçabuk üstlenen bir kesim, bundan böyle yalnızca alışık oldukları şeyleri görmeye başladı. Objektife takılanlar arasında işsizlik, açlık, evsizlik, hastane kapılarında bekleşen insanlar, kısaca yoksulluk görüntüleri yer almıyordu elbette.

2000'li yıllarda büyük bir artış gösteren yerli romanlarda üst orta sınıftan İstanbullular'ın ezici bir çoğunlukta olması, yeterince tüketemeyen ve küreselleşmeye ayak uydurması pek mümkün görünmeyen yoksul kesimlerin -sorunlarıyla birlikte- edebiyatın görüş mesafesinden çıktığının açık bir delilidir. Biraz daha açalım. Diyelim ki, Ankara ya da İzmir yönünden İstanbul'a ilerliyorsunuz; ilk karşınıza çıkan yerleşim yerleri Pendik, Kartal, Maltepe, Sultanbeyli olmalı, ama hiçbirisi roman konusu değil. Oradaki fabrikaların, tersanelerin, yoksul insanların yaşadıkları mahallelerin, gecekonduların, iç içe geçmiş evlerin, bizim geçerken bakmadığımız evlerin, bütün bir hayatı boyunca onlardan birine sahip olmak hayalleriyle yaşayan insanların, bir yazarın öfkesini olmasa bile hiç değilse merakını ve yaratıcılığını kamçılaması beklenirken, ilgilenilen toplumun dar bir kesiminin İstanbul'un merkezindeki varoluş meseleleri, aşkları, cinsellikleri, vb. oluyor. Öyle ki, bu romanları okurken sanki artık birşeylerin değiştiği, kapitalizmin yapısal krizlerini çözdüğü, yoksulların marjinalleştiği kolaylıkla düşünülebilir. Oysa, değişen, ne yoksulların varlığı, ne çektikleri sıkıntılar, ne de ev diye sığındıkları gecekondularıdır; değişen sistemin karşısından sistemin içine doğru kararlı bir yürüyüş tutturan yazar ve entelekteüllerin hayat tarzları, tercihleri ve tahayyülleridir.

80'lerden sonra mahçup ifadelerle başlayıp 2000'li yıllarda özgüvenini tesis etmiş hikâyelerle sürdürülen zenginlik temasının bu denli yaygınlaşmasının ardında medya dolayımının, zenginlik imgesinin bütün pırıltılı halleriyle sürekli gündemde tutulmasının, hatta bahse değer

zacak?

tek hayat biçimi haline getirilmesinin etkileri vardır. Gerçekten de televizyon ve kitle iletişim araçları sayesinde bu hayat biçimi kanıksanırken, sınıf yapısı belki de en çıplak, kaba ve eşitsiz biçimlerle apaçık ortadayken, medyanın ve reklamcılığın uyguladığı mistifikasyon teknikleriyle görünmez, konuşulmaz hale gelmiştir. Elbette medyanın ve entelektüel üretim araçlarınının arkasındaki sınıf hâkimiyeti de görünmez. Görünenler gürbüz, neşeli, hepsinden önemlisi özgür bireylerdir. Ama "freedom" değil "free"liktir bu; her türden zorunluluktan azade olmayı, alıp başını gidebilmeyi ifade eden, bir serbestlik hali olarak kavranan bir özgürlüktür. Böyle bir özgürlüğe sahip olabilmenin yegâne koşulu, kazanmak ve tüketmektir.

Roman ya da Büyülü Ayna

Her reklam, her TV dizisi, maddi bir güç sahibi olmakla her şeyi yapabilmeye muktedir olmak, beğenilmek ve sevilmek arasındaki ilişkiye üstü açık ya da örtülü göndermelerle dolu. Bu hayatın çok uzağında kalan toplumun büyük çoğunluğu ise o maddi güç sahiplerinin, yani başkalarının hayatlarını izlemek zorunda. Bugün varoş delikanlılarının bile TV dizilerindeki "cool" erkeklerin kıyafetleriyle, siyah gözlükler, siyah elbiseler, beyaz gömleklerle dolaşmaları, siyah otomobil sayısının bu kadar çok artması, ancak ideolojik hegomonya terimleriyle açıklanabilir. Artık özel mülkiyet bizi o kadar aptal ve tek yanlı yapmıştır ki, "bir nesne, sadece ona sahip olduğumuzda, yenildiğinde, içildiğinde, giyildiğinde, kısaca biz kullandığımızda bizimdir ve o nesneye sahip olmak bizi bambaşka bir insan haline getirebilir" inancı yerleşmiştir. Bütün fiziksel ve zihinsel duyuların yerini, bütün bu duyuların yabancılaşması, yani malik olma duyusu almıştır. Artık burjuva kesimin sözcülerinin "servet düşmanlığı"ndan –yani gelir dağılımının dengelenmesi talebinden- şikâyetlenmeyişi bundandır; düşmanlık yerini hayranlığa bırakmış, eşit bir toplum tasarımının duygusal ve düşünsel damarlarından birisi daha iğdiş edilmiştir.

Edebiyatın büyük toplumsal değişimlerin arkasından geldiği, tarihin koyduğu problemleri çözmekle uğraştığı, kabul edilir bir iddiadır. Zira her dönüşüm, kendi bagajında belli etik özürleri, algısal belirsizlikleri ve ideolojik çelişkileri taşır. Kısacası, her dönüşüm, toplumsal birliği istikrarsızlaştıran ve bireysel varoluşu zorlaştıran sembolik yüklerle doludur. İşte, edebiyat bu gerilimi düşürmeye yardım eder. Edebiyatın problem çözücü bir işlevi vardır: varoluşu daha anlaşılır ve daha kabul edilebilir bir hale getirmek. Edebiyat, bunu yaparken aslında iktidar ilişkilerini -hatta, bu ilişkilerin şiddetini- daha kabul edilebilir kılar. 2000'li yıllarda zenginlik imgesinin edebiyat ve sanatta bu denli görünür olmasında, üst sınıfların hayat tarzına özenen kesimlerin o hayat tarzıyla mesafelerini kurgusal metinlerle kapatmak isteği mutlaka vardır. Metaların ve o metalara sahip olunarak sürdürülecek hayatın edebi tasavvurlarıyla sinemanın, dizilerin, magazin programlarının ve reklamların büyülü dili aynı imgelerden oluşur. Artık edebiyat da -reklamlar gibi- arzuyu nesneyle karıştıran, ama sadece bakmaya, hayal etmeye ve arzuların özgürce kabarmasına izin veren, isyan duygusunu törpüleyen büyülü bir aynadır.

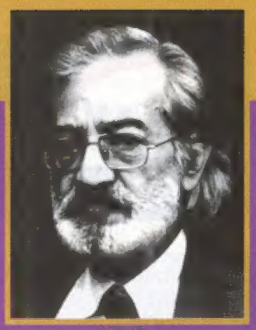

EFLATUN NURİ

BENİM ADIM EFLATUN

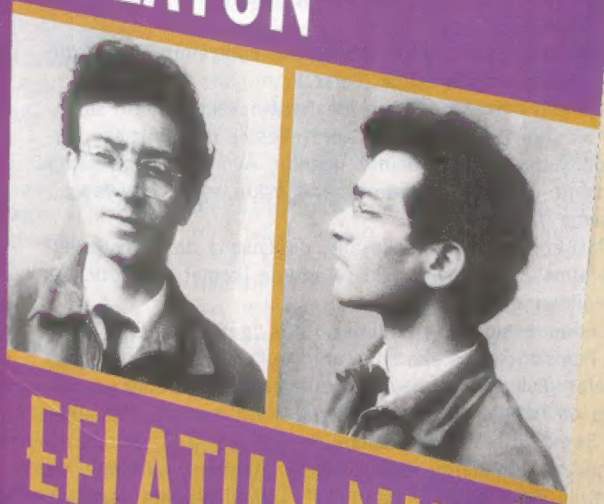

EFLATUN NURİ

CADDE

KİTAPÇILARDA

CADDE

KAÇAK DOSYA

Zeki Coşkun

Meseleye "Fransız"

Siz bilmiyorsunuz; Paris, İstanbul'dur. İstanbul da Hakkari!

Bunu söyleyen ben değilim, Türkiye Cumhuriyeti Maliye Bakanlığı. İstanbul'un merkezi –kimileri için- diyelim ki İstiklal Caddesi'dir. İstiklal olmasa bile güzel yurdumuzun her şehrinde mutlaka bir "Cumhuriyet Caddesi" vardır. Örneğin Van'dakini gençler "Mecburiyet Caddesi" diye anarlar. Sabahtan akşama turla dur; mecburiyetin allahı.

Hakkari'de de var işte o mecburiyet -Cumhuriyet Caddesi'nden ve dahi İstiklal Caddesi de var Hakkâri'nin. Maliye Bakanlığı'na bakarsanız, Hakkâri'nin bu iki merkez ana caddesi, İstanbul'daki adaşlarıyla değil ama, asude boğaz kıyısıyla, Beylerbeyi'nde sıra sıra yalılar diyarı Yalıboyu Caddesi'yle, aynı değerdedir. Hakkâri İstiklal ve Cumhuriyet caddelerindeki her bir metrekare mülkün değeri Maliye Bakanlığı'na göre 1.200 YTL, İstanbul Beylerbeyi Yalıboyu Caddesi'nde de öyle!

Yurdun her yanı eşittir, devletimiz, maliyemiz için! Sözde değil özde, vergide eşitlik. Yerse.

İstanbul İstikal'in ve dahi Beylerbeyi Yalıboyu'nun sakinleri bir yanıyla Parisyen'dir. Küreselleşme dediğiniz şey, aynı dünyada yaşamak demek değildir. Aynı "gusto"ya sahip olmaktır. Giyimde, yemede içmede, aşkta, eğlencede vs vs... Yaşama biçiminde.

Hakkârililer de küreselleşmiş, dolayısıyla da Parisyenleşmiş olmalı; aynı kıymetteki semtlerde ikamet ya da ticaret eylediklerine göre!

Ondan mı nedendir bilinmez, Paris "getto"larındaki ipsizler, Fransız içişleri bakanının tabiriyle "pislikler," serseri-hergeleler şöyle bir hey heylenip ortalığı ateşe verdiler ya, burada da Hakkâri havalisi ateşlendi. Kent merkezi, Yükseköva, Şemdinli dahil! Allah allah!

Işıkların, renklerin, aşkın simgesi kokuların; parfümün ve şarabın şehri Paris, "dışarılıklı" vatandaşlarının isyanına sahne oldu. Mağribiler'in; güneylilerin, Araplar'ın, müslümanların... Onca zamandır orada yaşayıp bir türlü Parisyen'leşemeyenlerin...

Çok şükür, İstanbul'a bir şey olmadı. Olacağı da yok. Korkmayın. Niyesini sonra söylerim. Türkiye'nin ekonomik, kültürel ve küresel başkenti İstanbul değil ama, güneydoğusu ateşleniyor. Arıza Parisyenleşemenyeler'de, küreselleşemeyenlerde. Buraya dikkat. Hakkâri ve havalisinde sokakları hareketlendiren peş peşe patlayan bombaların faili ve kaynağı meçhul değilse bile, karışık. Derin merin bir şeylerden söz ediliyor.

Yine de Paris'ten İstanbul'a bakmaktansa, Hakkâri ve havalisine bakmak daha doğru görünüyor bana. İstanbul, Fransız Sokağı'nı almış koynuna. Üstelik de bir vakitler Fransız zulmüne, işgaline, emperyalizmine direnenlerin hatırına resmen "Cezayir Sokağı" adını verdiği İstiklal'in alt yanındaki mevkiyi, yerli Parisyenlerinin zevki, keyfi, rahatı için Fransız Sokağı'na çevirivermiş aslanlar gibi! O nedenle, bir şey olmaz İstanbul'a.

Eski Cezayir, şimdiki Fransız Sokağı'nın uzantısındaki Galataport'u verirsin Ofer'e, Levent'teki İETT Garajı'na da çifte burgulu Dubai Towers'ı konduruverirsin. "İster Arap, ister Yahudi, ister Amerikan, ister Fransız... Kim olursan ol, gel ey küresel sermaye, buyur gel" dedin mi, bitti iş.

İstanbul'un da varoşları varmış, Paris'in gettoları gibi; geçin onu... İstanbul'un varoşu, merkezdedir, tam da kalbinde. Örneğin Kasımpaşa'da, örneğin Hacıhüsrev'de. Oradan kalkıp iki adım ötedeki merkeze; İstiklal havalisine, olmadı Etiler-Tarabya hattına küçük bir sefer eylerler. Gündelik mesailerini icra ederler: Kapkaç. Yuvalarına dönerler. Barışıktırlar merkezle. Çok büyük arıza çıkmaz burada.

Yalnız şöyle bir durum var: Kapkaç baronları, son dönemde "işgücü kaynağı" olarak gözlerini Güneydoğu'ya çevirmiş durumdalar. Oradan çocuk toplayıp burada –İstanbul'da- yetiştiriyor ve sahaya sürüyorlar, Türkiye'nin mağribilerini. Asıl dikkat edilmesi, Fransız kalınmaması gereken nokta budur. O nedenle evet, Paris'ten Hakkâri'ye bakmak daha doğru ve de gerekli görünüyor.

Fransızların Fransız kaldıkları neydi?

Birdenbire alevlerle ortaya çıkıveren getto patlaması, beklenmeyen bir şey gibi göründü Fransızlara da, dünyaya da. Oysa yaşayan en önemli Fransız düşünürlerden değil midir, daha on yıl öncesinde, 1995'te *Yeni Ortaçağ* adlı manifesto niteliğindeki kitabı yazan?

Postmodernleşen ve de küreselleşip güzelleşen dünyamızın niye o karanlık zamanlara, ortaçağa döndüğünü söylüyor bu Fransız?

Kısaca özetlersek, şunlardan dolayı: Krizler, spazmlar, günlük yaşamın ana eksenini oluşturur. Her türlü merkez kaybolmuş, bunun yerini kaygan ve silik dayanışmalar olmıştır. Belirsizlik, bulanıklık... Zenginlik, mafyatik yapılanmayla birlikte katlanıp büyümektedir. Ortaçağ'dayız çünkü düne kadar "iyimser" bir kaderciliğe sahipti dünya, insanlık, uygarlık: Modernliğin vaadi... Bugünse karamsarlıktan dolayı gözüpek olmak zorundayız.

20. yüzyıl sonlarında dünyanın taşrası sayılan Türkiye'de yaşayan biri olarak, benim dikkatimi çekiyor Minc'in "Yeni Ortaçağ" saptaması ama, demek Fransızlar'ı pek ırgalamamış. Fransız burjuvası ve entelektüeli, kendilerini evrensel uygarlığın, modernliğin kurucuları, asıl temsilcileri olarak gördüklerinden, Anglo-Sakson ve Amerikan patentli "postmodern küreselliğe" pek iyi gözle bakmadıklarındandır belki de... Kendilerinin dahlinin olmadığı bir şey olarak mı görüyorlardı Yeni Ortaçağ"ı, o nedenle mi eleştiriyorlardı, bilmeyiz.

Şu da dikkat çekici tabii: Bu Yeni Ortaçağ; küreselleşen, azmanlaşan, azgınlaşan ve arsızlaşan kapitalizme karşı, düşünselin yanı sıra ilk büyük eylemli tepkilerden biri yine Pa-

Paris

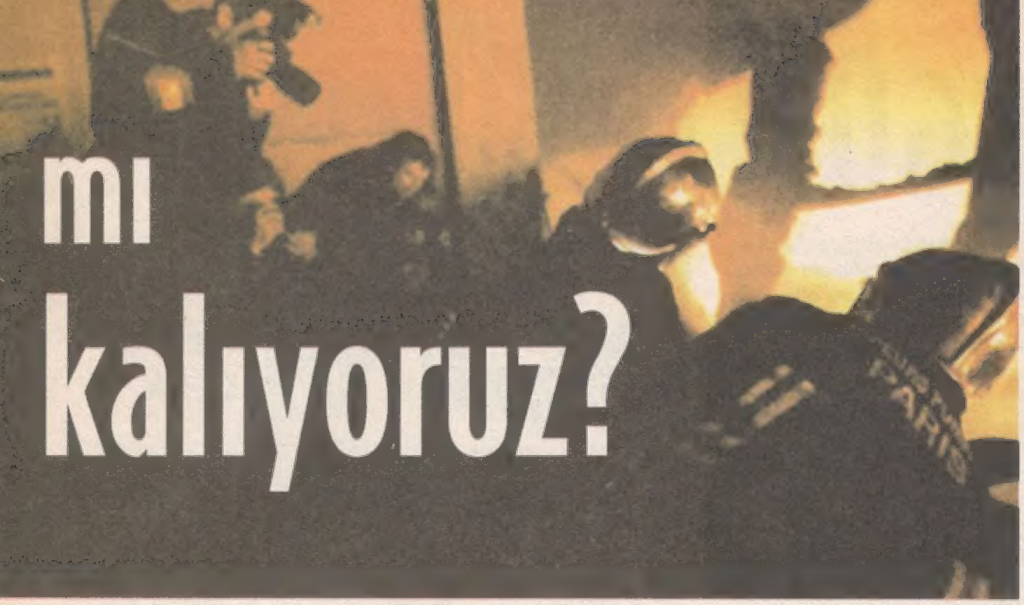

mı kalıyoruz?

ris kaynaklı olarak çıkıyor karşımıza, daha 1999'un haziranında. O gösteriler, beş ay sonra Seattle'da sahnelecek olan, kimilerine "ayaklanma" gibi görünen hareketin provası niteliğindedir.

Evet, küresel kapitalizm, sokaktan gelen ilk büyük ve organize tepkiyi 1999 kasımında, Seattle'da yaşamıştı. DTÖ (Dünya Ticaret Örgütü) toplantısı vardı, bu teknoloji, müzik, basketbol merkezi huzurlu beldede. Kapitalizmin ağabalaları, ya da Le Monde Diplomatique'in yayın yönetmeni –aynı zamanda Seattle'da gösterilere öncülük eden ATTAC örgütünün kurucu başkanı- Bernard Cassen'in ifadesiyle "Küreselleşme Presidyumu" na karşı sokaktakiler, dünyanın meta olmadığını hatırlatıyor ve "Başka bir dünya mümkün" diye haykırıyorlardı.

Yine Fransa yönelimli bir saptama: Bir dönem Avrupa Kalkınma Bankası başkanlığını da yapan Jacques Attali, 1999 kasımında gerçekleşen ve kapitalizmle birlikte aynı zamanda muhalefetin de küreselleştiğinin ilk ve somut örneğini oluşturan bu gösterileri, bir milat olarak değerlendiriyordu; "Seattle'dan önce ve Seattle'dan sonra..."

Dediğim gibi, bu milat niteliğindeki gösterilerin provası Paris'te yapılmıştı, haziran 1999'da! Seattle'da 85 ülkeden 1200 örgütü temsilen on binlerce göstericinin ortaklaşa seslendirdiği "Başka bir dünya mümkün" sloganı da yine ilk kez 29 haziranda Paris sokaklarında yankılandı... Yine bitmedi: Seattle'dakileri destekleyen ve onunla eşzamanlı gerçekleşen "neo-liberal kapitalist küreselleşme" karşıtı gösterilerin en büyüğü de yine Fransa'da yapıldı: 80 ayrı kent merkezinde 75.000 kişi aynı sloganlarla sokaktaydı!

Fransızlar, kendilerinin öncü rolü oynadıkları bu hareketlere de fransız kalmışlar demek ki... Seattle'dan, Paris başta olmak üzere Fransa'nın bütününe yayılan "eşitsizlik – adaletsizlik – özgürlüksüzlük" gösterileri, "dışarıdaki" bir duruma karşıymış demek ki. Öyle olunca da tüm bunlardan altı yıl sonra Paris ve havalisindeki kentlerin gettolarında çıkan yangınlar, dehşet sahnesi olarak okunuyor demek ki!

Hal böyle olunca, Fransızlar'a yine kendi bünyelerinden yarattıkları Fanon'u hatırlatmanın anlamı yok tabii ki. Hani şu yeryüzündeki son kitlesel özgürlük hareketinin, yine Fransız merkezli 1968 gençlik ayaklanmasının amentüsü niteliğindeki *Yeryüzünün Lanetlileri*'ni yazan karaderili Frantz Fanon'dan söz ediyorum. Tabii Fransız gençliğinden ve entelektüelinden önce Cezayirliler'in amentüsüydü *Yeryüzünün Lanetlileri*. Sömürgeciliğin –yani egemen Fransız'ın ve diğerlerininuyguladığı şiddetin yerli halkta, sömürülende karşı şiddeti zorunlu kıldığını anlatan Fanon.

Fransızlar'ın 20. yüzyıla damgasını vuran düşünürlerinden Sartre, *Yeryüzünün Lanetlileri*'ne yazdığı önsözde şunları söylüyordu: "Avrupalı seçkinler, sömürge ülkelerde yerli ahaliden seçkinler yetiştirmeyi kendilerine iş edindiler. Bunların gövdelerini Batı kültürünün ilkeleri ile dağladılar. Ağızlarına deve hamuru misali büyük laflar koydular. Bunlar, sömürgeci ülkelerde kısa bir müddet kaldıktan sonra bütünüyle değişmiş olarak anayurtlarına dönüyorlardı. 'Canlı yalan makineleri'nin kardeşlerine söyleyecek lafları yoktu; sözleri sadece, Paris'ten, Amsterdam'dan, Londra'dan söylenenleri yankılandırmaktan ibaretti. Bu, bizim altın çağımızdı."

Tabii ki Fransız İçişleri Bakanı Sarkozy'nin ne Fanon'la, ne Sartre'la, ne Attali'yle ne de Alain Minc'le işi olur. Çünkü o, tam da Sartre'ın tarif ettiği "Canlı yalan makineleri'nden başka bir şey değildir. Küresel kapitalizm adına pislikleri temizlemektir onun işi: Hiçleştirilenleri... Fanon'un bir başka kitabındaki adla "Siyah Deri Beyaz Maske" düsturuna uyum sağlayamamış olanları... Hiçoğluhiç kalanları, geldikleri yere defetmektir: Hiçliğe!

Seattle başka, Paris başka, İstanbul bambaşka

Bütün tarihsel, düşünsel ve siyasal önemine karşın, Seattle, "kitlesel" den öte entelektüel bir harekettir. Sokağa ait değildir. Tabir yerindeyse biraz "Fransız"dır. Paris gettolarını ateşe veren ise, tam da Fransız olamayandır. Bu anlamda her ne kadar "yerel" olarak görünse de, her ne kadar başıbozuk, baldırı çıplak, "marjinal" işi olsa da tam anlamıyla Fransız'ın ve postmodern-küresel kapitalizmin, Yeni Ortaçağ'ın doğrudan kendi ürünü olduğu için, daha köklü, daha gerçektir.

Bu nedenle de Seattle'da sahne alanların Paris ve bütün metropollerin getto ahalisine "Fransız" kalmaması gerekir. İstanbul'un gettoları ve Türkiye'nin gettosu Hakkâriler dahil...

Hakkari

BENİM GÜZEL GÜLTEPEM

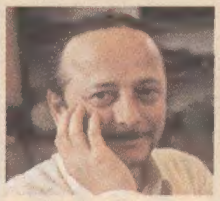

Nevzat Çelik

Sinop'un bir orman köyünden İstanbul'un Gültepe'sine ailece göçtüğümüzde küçücük bir çocuktum. Ablam dokuz, ben altı, erkek kardeşim dört, kız kardeşim ise bir yaşındaydı. Beton ev, diye bilinirdi köşe başındaki tek katlı, çatısız evimiz. Henüz isimlerimizi taşıyacak ruhsatımız olmadığından biz de beton evin çocukları, diye anılırdık. Gelişimizin haftası dolmadan annemle babam bir fabrikada işçi olarak çalışmaya başladılar. Annem, bizim mahallenin ve hatta Gültepe'nin çalışan ilk kadınıydı. Sırf bu yüzden kötü gözle bakıldığı olurdu. Daha sonraki yıllarda birçok mahalleli kadın fabrikalarda iş bulamadıkları için zengin muhitlerdeki evlere temizliğe gitmek zorunda kaldılar, o ayrı!

Gültepe, 1955'ten sonra mafya eliyle pazarlanan bir mahalle. 1965 yılında biz geldiğimizde, sokaklara rasgele serpiştirilmiş gibi duran tek katlı evlerin bahçeleri, bahçelerinde meyve ağaçları, ağaçlarında kuşları böcekleri... vardı. Dere bölgeleri bağ, bostandı. Tozlu çamurlu da olsa top oynayabildiğimiz –tabii top bulabilirsek- geniş arsalar, arazileri vardı. Sobalı evlerimiz gaz lambalarıyla aydınlanır, yemeklerimiz soba üstünde ya da ispirto ocaklarında pişerdi. Su ihtiyacımız belirsiz aralıklarla akan mahallemizin çeşmesinden karşılanırdı. Bütün aşklar ve kavgalar çeşme başında başlar, orada da biterdi.

Şaşılacak bir şey ama ayağımızda lastik pabuçlarla gittiğimiz Gültepe İlkokulu'nun bir kütüphanesi vardı! Ve okula başlamadan önce bana okumayı yazmayı öğreten, okula gitmemiş bir annem vardı! Merak duygusuyla kırıp içine bakabileceğimiz oyuncaklarımız olmadı ama her nasılsa okuyabilecek kitaplarımız oldu. Ellerimizdeki sapanları, çelik çomak sopalarını, misketleri, topaçları bırakırken, kitapları aldık. Çocuk kitaplarını, Kemalettin Tuğcu'yu Teksas'ı, Tommiks'i, Zagor'u... erken geçtik. O sırada Denizleri astılar, biz çocuk olmaktan çıktık. Orhan Kemaller, Yaşar Kemaller, Fakir Baykurtlar, Aziz Nesinler... Daha orta okuldaydık; radyo tiyatrolarını, arkası yarınları dinlemek için nasıl koştura koştura okuldan eve gelmişsek, aynı hızı, kitaplar için de bulaştırdık bacaklarımıza. Artık ayakta, kafada,dizde topu kaç kere zıplatabildiğinden daha önemliydi okunan kitap sayısı. Şiir, dünya klasiklerini okumaya başladığımızda girdi hayatımıza. Pek çok evin, beş on kitapla sınırlı da olsa, salonların en görünür yerlerinde kitaplıkları vardı.

12 Mart sonrasında sağcı ya da solcu olmak sırası bize gelmişti. Kitapla erken tanışan bütün arkadaşlarım solcu oldu, okumayanlar da sağcı. Tam da bu yüzden, kitap okumayanları çok sevdi sistem! Bizden, dolayısıyla kitaptan nefret etti. Kitap okumayı pasif bir eylem olarak tanımlasa da kimileri, ki öyle değil, sistem onu kendisine doğrultulmuş bir silah olarak gördü hep!

İlk parasal birikimlerle, tek katlı evler birer ikişer yükselmeye başladı. Boş arsalar doldu. Bahçelerdeki ağaçlar kesildi, çift daireli yamuk yumuk geceapartmanları yaptırıldı kalfalara. Kuşlar dalların yerine elektrik tellerine konar oldu. Masif mobilyalar elden çıkarılıp formika kaplılar alındı. Bakır kaplar melaminlerle yer değiştirdi. Kalaycılar sokağımızdan geçmez oldu. Oysa onları çalışırken izlemek büyük bir eğlenceydi bizim için.

Bir yıla kalmadan bütün evlerin camlarından siyah beyaz televizyonun gölgeli pırpırları parıldamaya başladı. Yazlık sinemalara bir daha yaz gelmedi. O yıllarda otuzlu yaşlarda olan anne babalar, bir daha sinemaya gitmedi.

Kitap okuyan çocukların kimi büyürken, kimileri de büyüdüklerinde vuruldu. Vurulamayanlar da hapishanelere dolduruldu. Yıllar sonra dışarı çıktıkları duyuldu ama üç beş kişiden başkası dönmedi gecekondusuna.

12 Eylül Askeri Faşist Darbesi'nden pay, en çok gecekondulara düştü. Kocaman bir tiyatro salonu olan Halk Eğitim Merkezi kapatıldı. Kitaplar yakıldı. Evlerin önlerinde, arkalarında kitapların gömülebileceği bir avuç toprak bile kalmamıştı çünkü. Kitaplarını yakmak zorunda kalanlar terk etti Gültepe'yi. Sadece öğrencilerin değil bütün mahallenin öğretmeni olan o idealist insanlar da ortalıkta pek gözükmüyor. Celal Çelik'i vurmuşlardı zaten. Bacadibi'nden başlayarak Cendere'ye kadar uzanan Talatpaşa Caddesi, İslamcı sermayenin mağazaları ve dükkânlarıyla doldu. Başörtülü annelerimizin ve dem çeken kumruların yerini, 'hu çeken' çarşaflı, türbanlı kadınlar, gencecik kızlar ve çocuklar aldı. Aynı sokakta oturan kızların ve erkeklerin arasına kaç göç çoktan girmişti.

İşin tuhafı, bu kaç göç ortamına rağmen fuhuşun yaygın olduğunu, esnaftan ve taksi şoförlerinden sıkça duyuyorum. Ve tabii ki kara paranın. Üç yıl önce buraya yerleştiğimde ilk dikkatimi çeken şey, sokakların sıra sıra arabalarla dolu olmasıydı. Bir apartmanın önünde lüks bir cip dururken, yan komşusu kışlık odununu, tahtasını kırıyordu. Altmış-yetmiş metrekarelik dairelerde yaşayıp da yüz milyarlık ciplere nasıl binilebilirdi? Yanıt çok açıktı: vatandaşın ya ne iş yaptığı belli değildi ya da ara sıra eve uğrayan genç kız(lar)ı vardı! Eskiden sadece Bibercinin Kızı bilirdik. Onun pavyonlarda çalışmaya gittiğini duymayan yoktu. Şimdilerde kim biberci, kim kızı, belli değil!

Delikanlılar saç kesimleri, taklit markalı giysileriyle zengin muhitteki yaşıtlarından farkları yokmuş gibi gözükse de ilk bakışta, bayramlarda seyranlarda Beyoğlu'na çıktıklarında hemen belli ediyorlar kendilerini; grup halinde yürümelerinden, el ele tutuşmalarından...

1960'lardan 80'lere kadar gecekondu bölgeleri alt yapısıyla kentin bir uzantısı haline getirilebilirdi. Yapılmadı. Hıncahınç bir otobüs kalabalığı neyse, Gültepe'nin hali tam da öyle. Yeni olana yer kalmadı. Gökdelenlerin, plazaların dibindeki bu koca semt, uydu yayınlarından internetine kadar her türlü teknolojik olanaklarına rağmen, kendine kapalı, sadece kendiyle açıklanabilecek ekonomiye ve kültüre dayalı yaşıyor. Kentsel ve kültürel gelişme olanaklarını bütünüyle yitirmiş gözüküyor.

Yarına ait umudu ve solcusu olmayan bir gecekondunun, ülkücü-mafyanın ve radikal İslam'ın egemenliğine girmesi kaçınılmazdı.

Sahi bu ülkenin solcuları nerede?

Hal böyleyken, yıllar sonra bu devasa gecekonduya niye geri döndüm? Yoksul düştüğümden mi? Yaşlanmaya başlayan anneme yakın olmak için mi? Kentleşemeyen kent merkezlerinden uzak durmak için mi? Büyüdüğüm kültürün izlerini taşıyan mahalleme gelip farklı hikâyeler yazmak için mi? Ayşe Teyzelere, Cemil Amcalara eskiyi hatırlatıp yeninin bu yaşananlar olmadığını anlatmak için mi? Ağızlarında Şafak Türküsü ıslıklarıyla dolaşan kimi gençleri etrafımda toplamak için mi? Gün yirmi dört saat inanılmaz bir gürültüyle yaşayan mahalleye yerleşerek 'şeytan azapta gerek' demek için mi? Sözü edilen depremde ilk elde göçük altında kalarak kendi mahallemde ölmek için mi? Sevgililerimden, dostlarımdan, arkadaşlarımdan, yoldaşlarımdan umudumu bütünüyle kestiğim için mi? Belki hepsi, belki hiçbiri değil.

Ama şu kesin:

Ben eski Gültepemi çok özledim!

19.11.2005

Varoşlarda sosyo-kültürel hayat

NERESİ BU İSTANBUL DEDİKLERİ

İstanbul'da kitap satışları Beyoğlu, Beşiktaş ve Kadıköy gibi merkez yerlere göre değerlendiriliyor, oralardaki satışlar çok satanlar listesini belirliyor. Yayınevleri tanıtımlarını buralardaki okuyucuya hitap etmek için hazırlıyor, yazarların imza günleri buralarda yapılıyor. Bu ne kadar sağlıklıydı ve bir okuyucu profili çizmek için yeterli miydi? İstanbul gibi büyük ve kozmopolit bir kentin kültürel yapısı, merkezi yerleşim yerlerinden çözümlenebilir miydi? İşte bu soruların cevaplarını alabilmek için İstanbul'un sur dışına, 'taşra' mekânlarına doğru yola koyulduk. Gaziosmanpaşa, Kâzım Karabekir Mahallesi, Eyüp ilk rotamdı. Elbette bu da yeterli değildi ama, belki de ilk kez oraların 'kırtasiyelerine' kitabı sordum,,, Kırtasiyelere sordum çünkü, İstanbul'un 'taşrasında' kitapçı bulmak, hatta kitap satan bir yer bulmak, gömülü bir hazine bulmak gibiydi... Kitaplar kırtasiyelerde satılıyordu. Bu da tatil günleri kapalı olan bir 'kitapçı' demekti...

Buralardan aldığımız yanıtlar bizi, İstanbul'un merkezi dışında yaşayan insanların sosyal yaşamlarını sormaya itti. Onların sosyal yaşamını neler oluşturuyordu, beklentileri nelerdi ve merkezden uzak yaşamak onlar için ne ifade ediyordu... Bunun için de İstanbul varoşlarına uzattık kayıt cihazımızı. İşte. İstanbul'un 'taşralarında' küçük de olsa bir yaşam profili çizebilmek için; kitap, kültür hayatı ve sosyal yaşam...

Kütüphane yapsalar da insanlar gelip okumaz

- Bu çevrede yaşları 30-40 civarı çok az bir entelektüel kesim var, bir de emekli öğretmenler... Kitapları daha çok entelektüel kesimler alıyor... Bir de öğretmen şu kitap okunacak diyorsa, çocuk gelip alıyor veya Milli Eğitim Bakanlığı'nın belirlemiş olduğu 100 Temel Eser Kitap ödev olarak veriliyor. Onları gelip soruyor çocuklar, onları alıyor... Yani normalde halk kitap okumuyor... Halk sadece televizyonda, gazetede görmüş olduğu kitapları veya gündemde olan Metal Fırtına, *Üçüncü Dünya Savaşı* gibi kitapları alıyor... Çok fazla kitap gitmiş olsa, ben burayı hep kitap dükkânı yaparım.. Ama çok gitmiyor...

- Biz istenen her kitabı burada bulunduruyoruz... Bugün olmazsa sipariş verdin mi hemen ertesi gün geliyor..

- İnsanlar ya merkez yerlerden kitap alıyor ya da Beyazıt'ta korsan kitap satılan yerlere yöneliyorlar...İkinci el kitabın Taşlıtarla'da satıldığını duydum...

- Ucuz kitabın yararı oldu... Dostoyevski'nin kitapları var 15 YTL idi, şimdi o düştü 5,90 YTL'ye... Kalın kitapları, pahalı kitapları alan insanlar çok az... Romanlar ucuz olsa insanlar okuyacak belki...

- 300 – 400 milyona çalışan bir işçiyi düşünün, 15 milyonu bir romana verirse, nasıl geçinecek... Onun için millet kitap okumaktan soğuyor...

- Bu civarda kütüphane yok.. Emin olun ki, buraya kütüphane yapsalar da, insanlar gelip okumaz... Belediye ne yaparsa yapsın başarılı olamaz, bunu öğretmenler yapar... Ama yayınevleri de kitaplarını ucuz tutmalı... Yani düşünün ki 15 milyonluk kitabı, şu anda 6 milyona veriyorsa, bundan ne kadar para kazanıyorlarmış...

Fazlı Köse / Kazım Karabekir Mahallesi

Fotoğraflar: Aysel Onur

Buralarda kitap okumak lükse giriyor

- 5 senedir kitap satıyoruz... Şairlerin kitapları ve dünya klasiklerini satıyoruz... Genelde öğrenciler ve gençler alıyor... Genelde, gidecek kitapları alıyoruz.. Aşk temalı, aile temalı kitapları alıyoruz.

- En çok Mehmet Coşkundeniz'in kitabı satıyor. Ama mesela Reşat Nuri Güntekin'in kitabını aldık, geçen sezondan beri duruyor rafta... Öğretmenlerin tavsiyeleriyle kitaplar satılıyor... Sait Faik, Montaigne...

- Ayrıca Dünya Klasikleri'nin inceleri ilköğretim çağına yönelik ama yetişkin insanlar da okuyor... Eskiden fazla tutulmuyordu ama, %50 indirime girdi, Dünya Klasikleri de satılmaya başladı...

- Sezon zamanı günde nereden baksanız satışımız 10-15 kitabı buluyor... Ama bizim pazarları açmamıza gerek yok mesela.. Hatta yaz sezonunda kapasak daha iyi olur... Yazın kitap satılmıyor burada...

- Dışarıdan geçen insan bizim kitap sattığımızı bilmiyor... Dışarıya kitaplarımızı koyuyoruz, gördükçe alıyor...

- Eyüp'te daha çok, gezmeye gelen insan var... Buranın

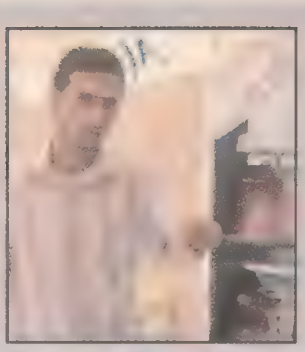

insanı fazla para harcamayı sevmiyor... Buranın insanı yaşlı ve emekli maaşıyla geçindiği için, lüks bir şey aramıyor... Diğerleri esnaf, onlar da genelde diğer semtlerden geliyor... Lükse giriyor artık kitap okumak... Bir kitabı 3-4 günde bitireceğim, 3-4 günlük bir kitaba niye o kadar para vereyim ki, diyor... Evimin bir giderini karşılarım, diyor.. Ama gençler öyle düşünmüyor.

- Bir de, burası Taksim gibi değil, Taksim biraz daha kültürlü gibi buraya karşı... Bu cadde bomboş... Kız arkadaşınla Eyüp'te mi gezersin, Taksim'de mi?.. Nerede daha çok gezilecek yer var, nerede daha çok çeşit var... Nerede daha çok eğlence yeri var... Sinema salonları mesela... Buradaki Sultan Center... Kim gitse beğenmez, serseri dolu... Bir tane sinema var burada, oraya da vizyondaki filmler gelmiyor... En güzel yer Taksim... Orada kimse kimseye karışmıyor...

Bekir Köse / Eyüp

Burası kitap konusunda aç bir bölge

- Gaziosmanpaşa'da kitap alanında en büyük yer biziz. 2 senedir buradayız.

- Bizim en hareketli bölümümüz kitap bölümü... Satılabilecek her türlü kitabı elimizde bulundurmaya çalışıyoruz. Piyasada giden, sorulan ve satılan kitapları... Yani kitabın rafta durmaması lazım...

- Burada muhafazakâr kesimin kitapları daha çok gidiyor. Müşterilerimiz genelde öğrenci ağırlıklı.. Çevremizde 24 tane dershane var.

- Dünya klasikleri bizde çok gidiyor. Zambak Yayınları'nın çıkarmış olduğu Dilset aracılığıyla orjinalinden çevirme kitaplar... Genelde onlar satılıyor.

- Halit Ertuğrul'un *Kendini Arayan Adam* ve *Düzceli Mehmet* adlı kitapları çok satıyor.

- Normalde kitap okumayan bir bölge olarak biliniyoruz... Yalnız müthiş bir öğrenci potansiyeli var burada... Kitap okumayı seviyor aslında insanlar..Gaziosmanpaşa kitap konusunda bizce aç bir bölge... Daha büyük bir kitapçı olsa onu da kaldırır, hatta çok daha iyi olur.

Erdinç Kasap / Gaziosmanpaşa

Yazar olarak Attila İlhan'ı biliyordum, o da öldü

- Birkaç dizi haricinde pek televizyon seyretmiyorum. O diziler de *En Son Babalar Duyar* ve *Kurtlar Vadisi*...

- Merkeze uzak olmak sorun bizim için. Merkezden uzak olduğumuz için köy gibi bir yer aslında burası... Gelişme yok. Mesela Maltepe'yle Rahmanlar arasında dağlar kadar fark var.

- Gariban kesim her zaman gariban kalıyor... Neden gençler için bir spor kompleksi yapılmıyor buralarda... İnsanlar top oynayacak, spor yapacak yer bulamıyor.

- Her şey burada geç oluyor. Mesela merkezi yerlerde yol bozuksa hemen tamir ediliyor. Ama böyle bir yerde çalışmalar daha uzun sürüyor.

- Yazar olarak Attila İlhan'ı biliyordum, o da öldü. Ben Sana Mecburum şiirini biliyorum onun.

- Sinemaya 3 yıl oluyor gitmeyeli. Onun hangi film olduğunu da hatırlamıyorum.

- İmkânım olsa, deniz manzaralı, boğaza karşı bir yerde otururdum. Beşiktaş'a ve Bebek'e gittim; çok hoşuma gitti oralar... Kim istemez ki oralarda yaşamak...

Hürriyet Çetiner / Erkek Kuaförü Rahmanlar

Hiçbir yere değişmem burayı

- Televizyonlarda dizileri ve tarihsel konulu programları izliyorum. Dizilerden Kurtlar Vadisi hoşuma gidiyor.

- Pendik'te oturmaktan memnunum. Hiçbir yere de değişmem burayı. Burada insan her aradığını buluyor ve her yere de ulaşım kolay.

- Pendik Belediyesi'nin çalışmalarını beğeniyorum. Özellikle Erol Kaya geldikten sonra, burası daha çok gelişti.

- Kitap okumayı çok seviyorum ama zamanım olmuyor okumaya...

Levent Metin / Çorapçı / Pendik

Buraya bir tiyatro merkezi açılsın

- Kitaplarla aram pek iyi değil ama arkadaşlarımın güzel dediği kitapları almaya çalışıyorum. Reşat Nuri Güntekin'i severim mesela... Bir de Dean Koontz var, onun kitaplarını okurum. Benim okuyacağım kitabın önce ismi-nın cezbetmesi lazım.

- Bir etkinlik olduğu zaman mutlaka merkez yerlere gitmeniz gerekiyor. Yakında olduğu zaman daha iyi olur. İstediğimiz zaman faydalanabiliriz, uzaklara gitmek zorunda kalmayız. Ayrıca insanların maddi sorunları var ya da ailesinden izin alamayanlar oluyor uzak yerler için...

- Buralarda bir kültür merkezi yok bildiğim kadarıyla... Bir tiyatro merkezi açılabilir mesela...

- Televizyon seyrediyorum. Genelde dizileri ve müzik kanallarını izlerim... Dizilerden Kadın İsterse'yi seyrediyorum...

- Ferdi Tayfur'un hastasıyım... *Zaman Tüneli* diye bir kaseti var, o kaseti çok seviyorum... "Yaktı Beni" ve "Nisan Yağmurları" şarkılarını severim... Ayrıca Petek Dinçöz'ü ve Ebru Gündeş'i beğeniyorum...

Çağla Yılmaz / Öğrenci / Kurtköy

Üvey evlat muamelesi görüyoruz

- Gazete, fırsat buldukça okuyorum. Vakit olursa televizyon izliyorum. Dizileri daha çok seviyorum. Eskiden *Ekmek Teknesi* vardı, onu izliyordum...

- Kurtköy, üvey evlat muamelesi görüyor. Bir Pendik mahallesi olmasına rağmen, pek bir şey yapılmıyor buralar için. Ben 1994'de buraya geldim ve gözle görülür bir yatırım görmedim bugüne kadar... Zamanında buranın çığır açacağını söylüyorlardı.

- Formula 1'in isminden başka pek bir etkisi olmadı bizim yaşamımıza... Sabiha Gökçen Havaalanı da aynı... Gidiş yolu ayrı ve buradan değil bir kere... Ancak buradaki kiraların artmasına neden oldu.

- Buradaki halkın bir 'aşağı inme' alışkanlığı var... Burada öyle diyorlar mesela... Buradaki vatandaş bir Pendik'e inecek mutlaka. En basit örneği; bir telefon satın almak isteyen, buradan esnaftan almıyor, gidiyor Pendik'ten daha pahalıya alıyor. İlla ki Pendik'i görmesi lazım.

- Burada gençlerin eğleneceği bir yer yok. Bir park yok, belediye bir park yapmadı buraya... Bir çay bahçesi bile yok...

- *En son Maskeli Beşler* adlı filme gittim. Bir de geçen sene *Vizontele*'ye gitmiştim. Pendik'e gidiyoruz onun için de...

- Kitap okuyamıyorum. İki üç gün önce 3-4 sayfa bir kitap okudum, canım sıkılmıştı. İsmini bile hatırlamıyorum kitabın.

Murat İster / Pastane İşletmecisi / Kurtköy

Gitar çalmam yadırganıyor

- En çok da ulaşım açısından rahatsızlık yaşıyorum. Saatlerce belediye otobüsü beklediğimi biliyorum. Önemsemiyorlar ki buradaki insanları... Bir Kadıköy olsun, Taksim olsun, oralara daha fazla önem veriyorlar... Daha düzenli her şey oralarda ve saygı çerçevesinde... En basiti, buraya gelen ulaşım araçlarının lüksü bile daha farklı, yani kötü...

- Kitap almak için Kadıköy'e gitmek zorunda kalıyorum... Tiyatro için karşıya geçiyorum. Kafeler bile oralarda farklı... Çok sıkıntılar çekiyoruz.

- Mesela ben gitar çalmak istiyorum ama bizim oralarda yadırganıyor. Çünkü farklı bakıyor insanlar... Gitarla görünce insanlar seni, serseri muamelesi yapıyorlar bizim oralarda. Bir de, bayansan daha da kötü oluyor... Ben de gitar çalmayı kendi başıma öğrendim. İmkân olsa kursuna gider, çalardım...

- Eskiye oranla daha çok kitap okuyorum... Yavuz Bahadıroğlu'nun Yaşam Bir Avuç Gül Bir Tutam Diken adlı kitabını okudum en son...

- Herkesin benimseyerek vakit geçirebileceği, kafesinden, bilardo salonuna, internet kafesine, kitap fuarına, yemek yiyebileceğin güzel bir merkezimiz olsun isterdim burada... Ama herkesin kendini bulabileceği, soyutlanmayacağı bir yer olmalı.

Elif Pehlivan / Öğrenci / Kaynarca

paktin@leman.com.tr
Serdar Paktin

BİR ARABA YAKMAK:

Dünya dediğimiz ve içerisinde yaşam sürdüğümüz bu gezegen son zamanlarda insansal olgulardan önce "küresel ısınma" denen bir illetle karşı karşıya. Bundan kozmik olarak etkilenerek ya da etkilenmeyerek dikkat çekici hararetlenme belirtileri gösteriyor. **Michel Foucault**'un **"Her şey politiktir!"** sözünden de feyiz alarak, dünyanın hararet yapışına geniş açıdan bakarak başlayalım.

Güncel geniş açı: A.B.D.'nin dünya üzerine yayılımı ve dünyanın kendilerince stratejik noktalarına **"özgürlük ve demokrasi"** göstergelerini kullanarak askeri müdahale ve/veya ticari egemenlik kurmasının ayyuka çıktığı dönemlerdeyiz. İsrail'in bahçesine duvar çektiği ve komşusunun tavuğuna kışt dediği, sahibine dayak attığı günlerde; kasırgalar, fırtınalar, depremler bir yandan, İran, Rusya güdümlü nükleer enerjisiyle aba altından sopa gösteriyor. Asya'da durum karışık, Kore'de nükleer tehlike. Çin ucuzluğuyla **"genuine fake"** pazarında egemen oldu. Japonya'nın tuzu kuru ama var bir bildikleri tabi. İsviçre, o kadar medeni bir ülke ki tek gerginlikleri futbol, ne mutlu. Almanya ne olacağını bilmiyor, başbakanları bile yok. İngiltere arada bir metrodan alıyor tokadı. Yunanistan ***Pandora'nın kutusu***. Aman Ortadoğu, canım Ortadoğu... Türkiye'de tekrar yükselişe geçen militan/terörist hareket. Son olarak Şemdinli. Bizim bir başbakanımız var hiç değilse. İtalya mı? Onlarda sorun yok, monarşiye geri dönmüşler diye duydum. Bir de Fransa....

Fransa'da ortam karışık. Bir gerginlik var. İnsanlar arabaları ateşe veriyor ve nedense kimse onlara bizim televizyonlarda görmeye alışık olduğumuz türden müdahale etmiyor. Ediyorsa bile biz bunlara muvaffak olamıyoruz, çünkü **"ulu"** medya, dünyanın yeni efendisi bunları göstermenin uygun olmayacağına karar vermiş. Sen bana her türlü kepazeliği göstermeye çekinme ve dünya üzerinde gerçekten önemli bir şey olduğunda bunu görmemizin uygun olmayacağına karar ver. Yani temsil ettiği sisteme ve otoriteye karşı bir olay meydana gelince bunu bilgi edinme hakkımıza tecavüz edercesine sansürle. Fransız televizyonlarının yaptığı sanırım budur. Hatta daha kötüsü, akşamları Fransız televizyonlarını seyrediyorum sanki birkaç kelime anlarmışçasına ve gezi programları, belgeseller ve izlerken sızmasaydım er geç içerisinden bir şeyler koparabileceğim bir tartışma programı dışında bir şey görmedim. Bütün gece, ne bir alt yazı, ne bir **"son dakika"** haberi...

Bu olaylarla ilgili çeşitli tartışmalar süregelmekte birçok ülkede, birçok ideolojide, birçok dinde... Ortada gerçek olan bir şey var: insanlar Paris sokaklarında bir gün aniden mala mülke zarar vermeye, ortalığı ve başkalarına ait arabaları ateşe vermeye başladılar. Bu hararet kuş gribinden daha hızlı bir şekilde Avrupa'nın çeşitli ülkelerindeki huzursuz insanların da aynı şekilde hararetlenmesine ve ritüelleşmeye başlayan araba yakma protestosunu uygulamaya başlamalarına neden oldu. Olaylar iki haftayı geride bıraktı çoktan ve **Belçika, Danimarka, Almanya, Yunanistan, Hollanda, İspanya ve İsviçre**'ye de sıçradı ateş. İşte bu sözünü ettiğim tartışmalar süregelen gerçeği biçimlendirmekle ilgili olarak gelişiyor. Yani, ortada bir gerçek var ama anlamı henüz belirsiz, insanlar kendi ideolojik/politik çıkarlarına göre biçimlendirmeye ve anlamlandırmaya çalışıyorlar. Örneğin, sosyalist yaklaşımları bariz olan bir sitede **Kagarlitsky** isimli bir yazarın bu olayları **"proletaryanın uyanışı"** olarak anlamlandırdığı bir makalesine şahit oldum. Bu insanlar işsiz! Başka düzlemlerde Müslümanların, Arapların, Cezayirlilerin, işsizlerin, göç-

MEDENİYETİN TARİHİ

menlerin, İslamistlerin, Kuzey Afrikalıların, gençlerin vs. bu eylemleri gerçekleştirdikleri hakkında bilgiler, makaleler, tartışmalar vuku buluyor. Başbakanımız da kendi politik hamleleri gereği bu olayların nedenleri hakkında kendi fikirlerini beyan etmek suretiyle kayıtlara geçirtmiştir. Bunlar sadece **"gerçek"** olan olayların daha sonra yerine konmak üzere anlamlarının verilmesi işlemidir. Bu görüşlerden hangisi en ağır basarsa tarih sayfalarında bu olayların nedenlerini ve sonuçlarını o bakış açısına göre öğreneceğiz. Ama unutmayalım ki orada bu işleri yapan insanların bunların hepsinden çok farklı nedenleri var, bunu biz biliyor muyuz? Bilgi toplumu kuramı mı? Ne bilgisi? Hani nerde? Neyse...

Tarihsel süreç ile ilgili **Radikal** gazetesinden **Avni Özgürel**'in 15 Mayıs 2005 tarihli **"Uygar Batı ve İki Soykırım"** başlıklı yazısında çok detaylı bir bakış var. İsterseniz bu yazıya da İnternet üzerinden ulaşabilirsiniz. Tarihe kısaca göndermeler yapacak olursak. Cezayir, 1830'da **Osmanlı** valiliğiyken Fransa tarafından ele geçirilerek sömürgeleştirilmiştir. Bu zamandan sonra bu topraklar üzerinde sayısız katliamlar olmuştur ve hepsinde bir çok Cezayirli yaşamlarını yitirmişlerdir. Bu katliamlardan, küresel tarihçilik geliştikçe en kayda geçmiş olanı: İkinci Dünya Savaşı bittiğinde 40 bin Cezayirlinin ölümüyle sonuçlanan olaydır. Daha sonra **İkinci Dünya Savaşı** sırasında **Nazilerle** işbirliği yapan **Maurice Papon**'un 1961'de emniyet müdürü olduğu zamanlarda Paris'te gösteri yapan Cezayirlilerin polis müdahalesiyle öldürülmesinde soykırım kelimesi kullanmak sakıncalı mıdır? **Ermeni Soykırımı** ile ilgili dayatmaları da Fransa'nın yaptığından dem vurmak gereksiz olacaktır.

Bunun dışında Fransa'daki etnik gerginlik bununla da sınırlı değil. Fransa, Avrupa'da nüfusa göre en çok yabancı bulunduran ülkedir. Yaklaşık **63 milyon** olan nüfusun 10 milyondan fazlası yabancı. Etnik durum böyle iken yine Avrupa'nın en büyük Müslüman oranına sahip. Ayrıca Fransız literatüründe göçmenlerin çocuklarına **"İkinci kuşak göçmen"** sıfatını uygun bulmuşlar, lakin Fransız kanunlarına göre Fransa'da doğmuş olan herkes Fransız'dır. Bu ayrım sadece Afrika ve Müslüman kökenlilere değil Portekizli ve İspanyollara da yapılmıştı ama onların tenleri benzeştiğinden çabuk kurtarmışlar paçayı. Burada bir ırk ayrımından söz edebiliriz sanırım. **Charles de Gaulle** ve kabinesinde bulundurduğu **Maurice Papon**'un nasıl bir hükümeti temsil ettiğinden de bahsetmeye gerek yok. İki ismi yan yana koyunca anlaşılır.

Fransa sosyolojik olarak da bütün bu **'a la franga'**lığını koruyarak şehir planlamasını da aynı bu düşüncenin eseri olarak şehir merkezinin dışına koymuştur.

Le Corbusier, dünyaca ünlü mimar, modernizm ve uluslararası stilin babası olarak bilinen bu kişinin Paris için tasarladığı banliyöler şimdilerde Paris'teki olaylarla ilgili olarak eleştiriliyor. Bu banliyölerin alışveriş merkezlerinden, şehir merkezinden ve iş merkezlerinden uzak olması sosyal olarak bu insanları da **'ghetto'**laşmaya, mecburi dışlanmaya maruz bırakıldığı düşünülüyor. Ayrıca bu insanlar işsiz! **SOS Racisme** sivil toplum örgütünün yaptığı araştırmaya göre **işsizlik oranı** ülke genelinde %10 iken bu banliyölerde iki katına çıkıyor. Bazı yerlerde **%40'a** varıyor. Bu eğitimli iş gücüne bakıldığında daha acıklı bir hal alıyor. Fransız kökenli bir üniversite mezununun işsizlik oranı %5 iken bu üniversite mezunu (genellikle Afrika kökenli ve Müslüman) azınlıklarda **%26,5**'e kadar yükseliyor. Bu araştırmayı yaparken, hazırladıkları **'aynı'** CVleri çeşitli şirketlere göndermişler, gece klüplerinin girişlerini görüntülemişler, vs. çıkan başka sonuçlar da işverenlerin başvuruları 'database'lerine **'beyaz'** ve **'beyaz değil'** olarak kaydettikleri ve bu ayrımların sosyal her ortamda devam ettiği idi.

Bütün bunlar içerde kaynarken dışarıda ise yani televizyonlarınızın ekranlarında **Lilian Thuram**'ı **Nicolas Sarkozy**'yi eleştirirken, bir yandan da Fransa'nın bütün nimetlerinden faydalanmış bir **Zinedine Zidane**'ı ise yorum yapmaktan kaçınırken görebilirsiniz. Müslüman çevreler fetva yayınlarken, Cezayirliler soykırım diye bağırıyor. Bir yandan planlı şehirleşmenin devlet elinde nasıl bir ayrımcılık aygıtına dönüştüğüne şahit oluyoruz. Eski zamanlarda kaldığı iddia edilen **'sağcı'** politikaların nasıl da yine **'demokrasi ve medeniyet'** göstergeleri ile belirli bir ortak paydanın dışında kalanları zorunlu olarak **'proletarya'** sıfatına maruz bırakıyorlar. Bu olayların ideolojik, kültürel, dini, ekonomik, sosyal ve bütün bunların bileşeni olarak politik olması yapılan anlamlandırma çalışmalarında yerini göstermelidir. Çünkü dünya artık çok sıcak bir yer oldu. Her yeni gelişme daha büyük acıların, daha büyük yıkımların habercisi gibi.

Bu eylemleri yapan insanlar, addedildikleri gibi **'toplumun yüz karası'** değillerdir. Bu kadar göstergesel ya da medeni bir toplumda yaptıkları ayaklanma yine göstergesel. Böyle bir olay bizim ülkemizde olsaydı çoktan binler ölmüştü ama oradaki olay arabaları, malı mülkü, dengesiz zenginliği gösterge edinerek onların sembolik olarak imhası sonucu haykırışlarını dile getiriyorlar. Cezayir asıllı bir **dilbilimci** ve **Post-modernite**, Yapıbozumculuğun ünlü düşünürü olan **Jaques Derrida**'nın bakış açısı ile bakarsak eğer: metinler (ya da şehirler) bir temel zıtlık üzerine kurulur ama bu göstergeler hep bir diğerini göstereceğinden bu zıtlık temel üzerinden yükselmeye başlar. Bu zıtlık bozulmalıdır ve bozulabildiği bir anlam bulduktan sonra her bir katman kendi kendine yıkılıp sıfıra inecektir ve dışarıda kalan her şey anlamlı kılınacaktır. Burada dışarıda kalan her şey **'diğeri'**dir. O metne dahil olmamış ama var olan anlam. **Jean Paul Sartre** ise varlığın varolmanın üzerinde bir göz olması ile, görülebilir olmak ile nitelendirdiğini varsayalım basitçe yani benim varlığım kimse tarafından algılanmıyor ise kimse beni görmüyor ya da görmezden geliyorsa varlığımın sorgulanabileceğinden söz ederdi herhalde. Bu durumda var olmayan insanların bir-

kaç araba yakıp varlıklarını ispatlamalarında bir sakınca yok sanırım diyebilirdi. Zaten soykırım ile ilgili çıkardığı dergi sayısının dağıtımı da **Papon** tarafından engellenmişti. **Michel Foucault**, bu konuda cacık yapsa **'iktidar'** toplumuna sunsa **'panoptikon'** alışveriş merkezlerinde. Sonra **Rousseau** gelir ortalık garip bir tartışmaya dönüşür. Geçelim... **'Tarihsel revizyon'**a gidiyormuş tarihçiler bu olaylar yüzünden. Tarihsel revizyon zaman içinde, geçmişte anlamlandırılmış olaylara ve terimlere geri dönüp o günün şartlarını da göz önünde bulundurarak bir daha gözden geçirme işlemiymiş. Buna göre bu olayları ve geçmiş olayları tekrar anlamlandırarak yeni bir çehreye sokup dünya politikasında yeni bir olgu ve/veya sebep olarak ortaya koyacaklardır. Bu belki İslami Terör olacak, belki ırkçılık, belki işsizlerin ayaklanması, vs. göreceğiz. Birileri hep bizim yerimize bir şeyleri düşünüp önümüze koyacak, ama biz peki neye inanacağımızı nerden biliyoruz önünüzdeki olayı/metni etraflıca irdelemeden. Açıkta bir şey var mı? Şurayı çekince yıkılır mı? Dur bir de öteki pencereden bakayım belki manzarası vardır...

Niels Hav

AŞK

Bu öyle büyük bir sözcük ki.
Boğazıma mı takıldı yoksa?
Sevmek, nedir sevmek
Işın gerçeğine bakarsak?
Günümüzde birçok insan
Büyük aşkı bozuk parayla değiştirmekte.
Seni seviyorum, sen telefonun fişinin çekiyorsun.
Seni seviyorum, sen benim kitabımı
Alıp enseme fırlatıyorsun
Seni seviyorum, yer yerinden oynuyor.

Susamış birbirimize bilisizce
Tıpkı filler gibi.

Çocuksuz mutluluk olmaz, diyordu Schumann.
Clara yedi çocuk
doğurdu ona karamsarlığa panzehirdir diye.
Gene de yetmedi!
Aklını yitirdi Schumann, intiharı denedi,
ve öldü sonunda bir akıl hastanesinde.
Clara iyi piyano çalıyordu. İşte bu,
aşk dedikleri.

Tülin Er

Kardeş varoşlar: Londra-İstanbul

Zadie Smith, *İnci Gibi Dişler*'in ilk seksen sayfasını yazıp da Hamish Hamilton Yayınevi'nden iki yüz elli pound avans aldığında yirmi bir yaşındaydı. Yayınevi, tarihi bir anlam taşıyan bu 'yatırımı' yapmakta hatalı olmadığını kısa zamanda anladı. Zira kitap, basımından bu yana önemli bir satış rakamına ulaşmış durumda.

Zadie Smith'e bu başarıyı getiren, Londra'nın varoşunu, içeriden bir gözle yazmasıydı. Aslında, Londra'nın kendisi koca bir varoştur; İstanbul gibi. İstanbul'a benzerliği had safhada olan dünya kentlerinden birisidir. Onları kardeş ilan etmek istiyorum aslında ama Avrupa Birliği izin vermiyor. Muhtemelen iç güveysinden hallice olmaktan öteye gidemeyecek olan gelecekteki üyeliğimizde, İstanbul'u Londra'nın üvey kardeşi ilan edebiliriz belki...

İnci Gibi Dişler'de iki ailenin iki kuşak yaşamını ele alan yazar, Bangladeşli ve zenci olmanın, kenar mahallede yaşamanın, hem farklı olup hem kenarda kalmışlığın bütün hallerini anlatıyor. Romanı oluşturan beş yüz elli sayfada, beyaz Archie, karısı Jamaikalı Clara ve kızları Irie; Bangladeşli Samet, karısı Alsana ve ikiz oğulları Macit ile Millat bütün halleriyle sahne alıyorlar.

İnci Gibi Dişler, Archie'nin intihar girişimiyle başlıyor. Eski Türk filmlerinde gördüğümüz, kara mizah örneği başarısız intihar girişimlerini andıran bu sahne, daha ilk sayfalardan, çok uzağımızdaki Londra'nın değil, içinde yaşadığımız İstanbul'un eski semtlerinden birinde olduğumuzu hissettiriyor. Archie'yle Samet'in gittikleri O'Connell's adlı bar, buradaki kahvehaneler ya da birahaneler gibi, "aile erkeklerinin farklı bir aile bulmak için geldikleri bir yerdir." Kısıtlı mönüsünde yumurta, patates tava, fasulye gibi ucuz barlara özgü 'temel' gıda maddelerinden başka pek bir şey bulunmayan bu yer, eski asker arkadaşları Archie ile Samet'in toplantı odası gibidir. Her şey burada konuşulur, burada kararlaştırılır. O'Connell's bir anlamda, aile babalarının kriz yönetim merkezidir.

Bu arada, Clara ile Alsana, ev kadınlarının kriz yönetim merkezleri olan mutfaklarında kafa kafaya verip günlük yaşamlarındaki sorunlara çözüm bulmaya çalışırlar. Çocukları büyümekte, kocaları yaşlanmakta ve dışarlıklı oldukları bu kentin daha derinlerine kök salmaktadırlar. Irie, ikiz kardeşler Macit ile Millat arasında gidip gelmekte, ailevi yakınlığın getirdiği kardeşlik duygusunun bedeniyle birlikte geliştiğini, değişip bir tür arzuya dönüştüğünü fark etmektedir. Şişman ve sıradan bir kız olan Irie, bu yakışıklı kardeşlere hem uyum sağlamak hem de aslında onları 'takmadığını' göstermek çabasıyla kendini parçalar adeta.

Kitabın akıcı dili ve kahramanların genel özellikleri, hepimizin televizyondan aşina olduğu "Gırgırıye," "Aslan Bacanak" vb. filmlerin atmosferine çok yakın bir anlatım oluşturuyor. Mahalle duygusu, tanıdık esnaf, komşuluk, okul aile birlikleri, asker arkadaşlığı... *İnci Gibi Dişler*'de yer alan karakterler, bu filmlerde izlediğimiz, İstanbul'un kenar sayılan mahallelerindeki insanlarla benzer kaygılar taşıyan, maddi-manevi özellikleri paralellikler gösteren insanlar. Bir yandan kendi kültürlerini korurken, öte yandan şehir yaşamına ayak uydurmaya çalışmanın getirdiği çatışmalar, sonraki neslin bir öncekiyle yaşadığı uyumsuzluklar... Samet'in ikiz oğulları arasında bir tercih yapıp, sonunda Millat'ta karar kılarak onu Bangladeş'e göndermesi ve kaderin bir cilvesi olarak Londra'da kalan Macit'in köklerine bağlılığı karşısında, Millat'ın onca yıl sonra Bangladeş'ten Londra'ya tam bir Avrupalı gibi dönmesi, yazarın trajikomik anlatımına sadece bir örnek.

Zadie Smith

İnci Gibi Dişler'de çizilen Londra'daki kenar mahalle yaşamı, dinsel ve kültürel farklılıklar göstermekle birlikte; 'varoş'un dünyanın her yerinde özünde aynı şey olduğu bütün çıplaklığıyla görülüyor. İnsan ilişkileri, dar gelirlilik hali, ergenlerin açmazları, kadınlarla erkeklerin ancak kendi cinsleri arasında kendilerini rahat hissettikleri o sosyal kapalılık...

Zadie Smith, *İnci Gibi Dişler*'de kara mizahı, dozunu kaçırmadan ama bütün imkânlarından faydalanarak gayet başarıyla kullanıyor. Buna Türk sinemasından verilebilecek bir diğer örnek, Adile Naşit ile Münir Özkul'un başrollerini paylaştığı "Neşeli Günler." *İnci Gibi Dişler* de, neredeyse onlarca kez hiç bıkmadan izlediğimiz "Neşeli Günler" gibi, defalarca okunabilecek bir kitap.

VLADİMİR MAYAKOVSKİ

PARİS'E VEDA

Son frankı bozdurduk,
otomobildeyiz.
-Acaba Marsilya'ya kaçta varırız?-
Uğurlarken beni
yanım sıra
koşuyor Paris,
tüm imkânsız
güzelliğiyle donanmış.
Ayrılık mavisiyle
dol
gözlerim
yüreğimi
benim
duygusallıkla del!
Ben Paris'te yaşamak
ve ölmek isterdim,
Moskova
adında bir yer olmasaydı eğer.

Türkçesi: Azer Yaran

Aslan Özdemir

Mektubun Getirdiği Kış

Deniz çok kudretli, kıyıları kızıl, ufukta koyu bir lacivert var. Biraz ötede gökkuşağı belirmiş. Seni düşünüyorum ve hayranlık duyuyorum doğanın bana bahşettiği bu ana...

Adamın dudaklarında böyle bitiyordu kadının gönderdiği mektup. Gideli epey bir zaman olmuştu ve hâlâ adamı böylesine heyecanlandıracak mektuplar göndermeyi ihmal etmiyordu.

Adam ne yapıyordu? Boğaz girişindeki gözetleme kalesinin burçlarında oturmuş, geçmişini düşünüyordu. Hatalarını, pişmanlıklarını tartıyordu. Fırtınada kalmış gemileri, aşağıdaki jilet gibi kayaları ve onları paralayan dalgaları izliyordu. Deniz fenerini yeni boyamışlardı; ona bakıyordu. Bembeyazdı, insana huzur veriyordu bu karamsar havada... Az önce çay içtiği kahvedeki adamı bile hatırlıyordu. Soğuk olmasına rağmen orada oturmuş, uçurumdan aşağıyı, dalgaların dövdüğü kıyıları seyretmişti. Halbuki buraya kadınla geldiklerinde kahvaltıdan sonra birer de Türk kahvesi içerlerdi. Kadın muhakkak bir sigara çıkaracak ve yakmak için ocakçıdan ateş isteyeceklerdi. Sigara içen kadınların çakmakları olmaz mı hiç? Ah bu geçmiş! En hassas detayları barındıran dost... Geçmişi hatırlamak hem yorucudur hem de avunmaya çalışan insanın en değerli hazinesi... Adamın kafasında geçmişten kareler akıyordu, durmaksızın görüntüler, sesler beliriyordu. Hangisinde dursa ayrı rahatsızlık veriyordu, hangisinden kaçsa mutluluk katıyordu ve umut oluyordu yarını için... Ah bu sonbahara böyle girmeseydim, kışı daha rahat atlatırdım belki, diye de içinden geçiriyordu. İnsan sonbaharda kalbini kırmamalıydı sevdiklerinin; zaten bunalımlı geçecek mevsimi böyle karşılamamalıydı. Bütün bunları düşünüyor da eline ne geçiyordu ki?.. Bazı şeyleri onarmak için çok geçti; kırılmıştı kırılmayacak en değerli kalpler... Kaçmıştı bazı düşüncelerden, kaçmıştı geçmişinden ve arkadaşlarından. Kendini yalnızlaştırmak istiyordu; bu kaçışın onu rahatlatacağını sanıyordu. Arkadaşlarının günlerdir süren çağrılarını cevaplamamıştı. Cep telefonu denen aleti hemen şu aşağıdaki kayalıklara bıraksa paramparça olacağını biliyor, ama bırakmak içinden gelmiyordu. Bir pişmanlıktan faydalanıp kadını aramak düşüncesiydi belki de bunu yapmasını engelleyen...

Halbuki sonbahar yağmurları kendini gösterdiğinde epey eğlenmişlerdi. Yağmur altında kalmışlar, sonrasında gökkuşağında arınmışlardı göğe bakıp. Her şeyin iyi zamanı olmuyor işte... Bak bu yağmurlara; az önceki şiddetinden kimse bir zevk almamıştır mesela. Şu taşlar, köyün girişindeki ağaçlar, ıslak çimenler duyguları okşamıyordur.

Sertleşen fırtına kalenin duvarlarında gücünü sınıyordu. Yağmur gardını almış, yeniden yağmaya hazırlanıyordu. Bu kadar sakin olmak kimseye yarar getirmeyecekti. Seviştiği kıyıları da düşünmeyecekti, hayır; ormanın derinliklerindekiler tamamen aptal cesaretiydi. Kim fısıldamamıştır ki en güzel aşk sözcüklerini... En güzel bakışlar kimi etkilemez ki? Tekrar düşmeyecekti ama bu tuzağa. (İlk buluşmalarında ettiği değersiz laf.) Boğaza giren gemiler dümen kırıyorlardı kıvrımlarda. Kılavuz istiyordu sığınmaya martılar da. Hava soğumuştu, kıçı donmuştu taş duvarlarda. Baktı uçurumdan son defa acıyla; cam kadar keskin kayalıklar gördü. Dalgalar sadistçe şaklıyordu kayalıklarda; yükseklik korkusu hatırlatmıştı yeniden kendini. Yaşadığı duygusal anlar yoklama çekiyor, yersiz istekler başarısızlıkla sonuçlanıyordu. Rüzgâr pervasızca estiğinde bazı korkular da eski yerini almıştı. Yüzü kızarmıştı sert soğuklardan. Poyrazın her şiddeti okşamıştı bedenini, tokat atmıştı, deliliklerine de gem vurmuştu. Çok uzaktan köpek havlamaları duydu. Epeydir dışarıdan bir ses duymamıştı. Seslerin olduğu tarafa doğ-

ru baktı. Bir arabanın deniz fenerine yanaştığını gördü. Kocamandı, bembeyazdı, kirlenmemişti daha fener. Köyde kimseler yoktu, bir yabancının tedirginliğini havlıyordu köpekler. Kötü düşüncelerden arınmış, yeni bir hayatın kollarına uzanmak isteyen bir sevgili olmuştu adam. Belki aşkı kazanmak, fedakârlık isterdi. Sevgiliye sunulan en iyi hediye özveriydi; bunu hatırladı birden. İndi kalenin burçlarından, ardında bir yükseklik korkusu ve kılıç kadar keskin kayalıkları bırakarak. Köyün içine yöneldiğinde köpek bağırtıları artmıştı. Bahçeler, ağaçlar, evlerin çatıları yeni bir yağış için son defa renk deniyorlardı. Fenerin olduğu tarafta, köpekler amansızca havlıyordu, adam buraya vardığında köpek sürüsünün ezdiği, yeşil renkli ipek bir fular fark etti. Hemen yerden aldı. Heyecan ki eski bir dosttu, yaşama sevinci de onunla gelen arkadaştı. İpek fulara sinmiş parfüm baştan çıkarıcı bir şeytandı. Ve o ten kokusu ki her bedende kendine yer etmeyen alımlı, kıskanılası bir orospuydu! Adamın haykırışları köpekleri susturmuştu. Ah yağmurların, fırtınaların sonbaharı, grinin tüm tonlarını deneyen, doğanın horlanan ve benim de kurtarıcım olan mevsim! Ah o ipeğin tende bıraktığı masum öpücükler! Size de merhaba köpekler! Sevinç, ilk yağmurların yolcu ettiği duygu, işte tekrar hatırlatmıştı bu küskün bedene kendini, yeniden heyecanın kollarında buluvermişti coşkulu bir genç kız gibi...

Adam kızın fularına boynunu okşattığında, adımları çoktan merdivenleri ikiliyordu (tırmanıyordu ikişer ikişer). Yorulmadan hayatın o bir yükselen bir alçalan kızkardeşini çıkıyordu. Merdivenler onu kuleye taşıdığında elindeki mektubu hâlâ sımsıkı tutuyordu. Koca deniz fenerinin korkuluklarında gezindi, nafile bir hevesti soluklanışı. Şaşkındı; hayat ürperten bakışlarla baktırıyordu kendine... Çaresizdi... Umutsuzluk kapısını çalmıştı yeniden. Deniz feneri başka yüreklere ışıldıyordu, unutuyordu kendine aman diyenleri. Hızla aşağıya baktı, kimseler yoktu. Davetkâr kollarını açmıştı bir zalim gibi uçurum ve kayalıklar da sırıtıyordu aynı zalimlikle. Peki ama kim bırakmıştı bu ipek fuları?.. Hangi beden böylesine tatlı bir koku yayardı başka? Aşağıda yer var mıydı aşka? Yükseklik korkusu anlamını yitirmişti. Bir iki defa yalpaladı korkuluğun kenarında... Tam dengesini kaybetmişti ki aşağıdan köpek sesleri yeniden duyulmaya başladı.

Uzandığı koltukta kendine geldi adam. Henüz sabah olmamıştı, erken kalkması için bir sebep yoktu. Yatağına gitmeden önce pencereden dışarı baktı ve o büyük sürprizle karşılaştı: Kar yağıyordu! Beyazdı, temizdi, güzeldi. Sokaklarda kimseler yoktu. Bilinmeyen bir tarafta köpekler havlıyordu. Her taraf bembeyazdı; ağaçların dalları, evlerin çatıları, karların altında eziliyordu. Tek renk beyazdı. Bu sevinci karda yürüyerek kutlamak istedi. Yere düşmüş mektuba baktı, son cümlesini okuyup gülümsedi. Giyindi en sıcak elbiselerini... Eldivenler zaten giyilmek için sabırsızlanıyordu. Boynuna kadının hediye ettiği fuları attı ve karlarda gezinmek için sok ağa çıktı. Kadının mektubundaki son cümleyi anımsadı sözcük sözcük.

Az önce kar yağmaya başladı. Mektubumu burda bitirip, seni mutlu edeceğini düşünerek sokakta yürüyüşe çıkacağım. Sevgilerimle.

Karlar eziliyordu adamın ayaklarının altında... Evlerin siyah pencereleri de gülümsüyordu beyaz sokağa.

Ali'nin Şiirleri

İSMET ZEKİ EYÜBOĞLU

"Cuma gecesi doyulmaz sevişmenin tadına
O gece çok mutlu gelir erkeğe, kadına."

İslam ülkelerinde Ali'nin özel bir önemi vardır. Bu önemin iki ayrı doğrultuda yürüdüğünü bilmeyen yoktur diyebiliriz. Tasavvuf akımının Ali'ye bağlı kolunu benimseyenler için, Ali tinsel olgunluğun öncüsüdür, Muhammed'in en yakınıdır, amcasının oğludur, kızının eşidir. Bugün "alevi" diye nitelenen kuruluşların (tarikatların) hepsi Ali'den geldiğini onun düşünsel yolunu izlediğini ileri sürer. Bu konuyu başka bir çalışmamızda inceleyip yayımladığımızdan, burada ele almıyoruz, şimdi bizi ilgilendiren yalnızca Ali'nin şiirleri olacaktır, onlar üzerinde kısaca duracağız.

Ali, kendi adına yayımlanan düzyazılarında olduğu gibi, şiirde de öğütçü, yol gösterici, eğitici bir anlayış sergiler, Arapçanın bütün anlatım olanaklarından yararlanır, sözcük oyunlarına başvurur, şaşırtıcı imler, imgeler üretir, bir yerde de çağında yapılan uygunsuz işlemleri sergiler. Sözgelişi Gadir-i hum denen yerde, Muhammed'in ölümünden sonra kendisini görevlendirdiğini, imamlık onuruna kendisinin geçmesini istediğini açık bir dille vurgular. Onun işlediği konulara gelince: sevgi, dine bağlılık, yiğitlik, erdem, din savaşları bg. sorunlar ortaya konur. Eski Arap şiirinin, özellikle İslam öncesi dönemin, bütün gelenekleşen çizgisini izlemekten geri kalmaz. Dahası, ilkçağ Yunan şiirinin öncülerinden olan Hesiodos'un işlediği tarımla, günlerle ilgili konulara değinir, günlerin özelliklerini, gizemlerini anlatır, cuma gecesi kadınla sevişmenin ayrı bir önem taşıdığını bile vurgulamaktan geri kalmaz. Ali, bir ozan olarak, bu tür konularda gerçekçidir, yaşama sıkı sıkıya bağlıdır, düşlere kapılmaz, tanığı olduğu olayları açıklar, anlatır. Bu konulardan "aşk"la yiğitliğin en çarpıcı örneklerini "Yedi Askı" adıyla dilimize çevrilen İslam öncesi Arap şiirinde buluruz, Ali'nin bu şiirlerden esinlendiği gözden kaçmaz.

Şiirlerinin okunuşuyla ortaya çıkacak en önemli sorun, Ali'nin çağını, düşüncelerini, duygularını, eğilimlerini yaşamın olaylarıyla birlikte verdiğidir. Onun şiirlerinde yer yer inişler-çıkışlar görülür, yer yer derinleşmelerin ardından sığlıklar, bıktırıcı övünmeler, insanı ürperten kan dökmeler gelir. Kimi dizelerinde okuyucuyu boğacak etkinlikte bir kan kokusu sezilir, kılıçlarla uçurulan başlar gözlerimizin önüne gelir, yarılan gövdeler, fışkıran buğulu sıcak insan kanı bizi etkiler; okuyucuyu bir önyargıyla yüzyüze getirmemek, onun anlayışını önceden yönlendirmemek için dizelerinden örnek vermekten kaçındık, şiirler okununca bütün çıplaklığıyla anlaşılacaktır.

Ali'nin şiirleri, İslam dininin hangi koşullar altında, hangi güçlüklerle doğup yayıldığını gösteren yaşanmış belgelerdir. Bu belgeleri sergileyen kişi de elinde tuttuğu ölüm saçan kılıcıyla (Zülfikâr) olayların içindedir, İslam inançlarını yaymada en önemli görevi üstlenmiştir. Bu şiirlerde gönüldeşlik, yardımseverlik, eli açıklık, erdemlilik, komşulara kar-

şı davranış biçimleri, saygı gibi bütün ulusların ortak konuları geniş bir yer tutar. Ali'nin başarısı bu konuları yoktan yarattığında değil işleyiş biçiminde, dilinin özgünlüğünde aranmalıdır. Çok şaşılası bir olaydır, neden Ali'nin şiirleri öğretim kurumlarına sokulmamıştır, öğrencilere örnek diye gösterilmemiştir? Bunun ardında, islam tarihinde üzücü olayların saklandığını anlamak güç değildir. Ali, peygamberin bütün arkadaşları sağken, onun yanında bulunanların çoğu Ali'nin de yakın arkadaşları iken, kimsenin yalanlamasıyla karşılaşmamış, kimse çıkıp Muhammed "Gadir-hum" denen yerde "benden sonra imam Ali'dir" dememiştir savında bulunmamıştır. Öte yandan, kimse çıkıp bu dizeler Ali'nin değildir, sonradan onun adına düzenlenmiştir görüşünü de kanıtlayıcı nitelikte sergilememiştir. Öyleyse, Muhammed'in ölümünden sonra isteği neden yerine getirilmemiştir? Bu soru-

Eski Arap şiirinin, özellikle islam öncesi dönemin, bütün gelenekleşen çizgisini izlemekten geri kalmaz. Dahası, ilkçağ Yunan şiirinin öncülerinden olan Hesiodos'un işlediği tarımla, günlerle ilgili konulara değinir, günlerin özelliklerini, gizemlerini anlatır, Cuma gecesi kadınla sevişmenin ayrı bir önem taşıdığını bile vurgulamaktan geri kalmaz. Ali, bir ozan olarak, bu tür konularda gerçekçidir, yaşama sıkı sıkıya bağlıdır, düşlere kapılmaz, tanığı olduğu olayları açıklar, anlatır.

nun yanıtını aramak bizim işimiz, bizim görevimiz değildir, ortada bu konuyu pekiştiren bir de "hadis" vardır. Ali'nin bu konuyu şiirinde birkaç kez yinelemesi de ilgiye değer. Bizim anladığımıza göre, peygamberin ölümünden sonra "halife seçimi"ne gidilmesi kolay açıklanabilecek bir sorun değildir, ortada aydınlığa kavuşturulmamış bir neden vardır. Ebubekir, Osman, Ömer gibi ilk üç halifenin seçiminde benimsenen yol neydi pek bilmiyoruz, bildiğimiz Ali'nin bu konuyu duyarlıkla işlemesidir.

Ali'nin şiirlerinin hepsi, özgünlük bakımından etkili bir buluş sayılmaz kuşkusuz, ancak sözcükleri seçmesinde, dizeleri anlam bakımından birbirine bağlamasında etkinliği açıktır, tartışma götürmez. Bize kalırsa Ali'nin şiirinde başat etki dilinin gücüdür. Ali iyi şiir söyleyemediği yerde bile güzel konuşuyor, sözcüklerin nerede etkili, nerede etkisiz olacağını çok iyi biliyor, şiiri düşüncelerinin aracı olarak kullanıyor. Bu şiirlerde, bilebildiğimiz ölçüde, çağına yenilik getiren bir özellik, yaratıcı bir buluş aramak pek doğru değildir. Yine bu şiirlerde yiğitlikle kadına duyulan derin sevginin yanyana yürüdüğünü, kılıcın yanında gönül eğilimlerinin bütün sıcaklığıyla etkisini sürdürdüğünü anlamak kolaydır. Din düşmanına kılıcı indirmek için kalkan kolların, sevgiyle kucaklayacak bir güzel aramda güçlük çekmediğini seziyoruz. Biz, bu şiirleri okurken, ister istemez İmreülkays'ı anımsıyoruz, onun da kılıç tutan güçlü eli sevgiliyi sarmada yumuşak bir bel kuşağına dönüşmekte engel bulmuyor, kolaylığın, esnekliğin bütün olanaklarından yararlanıyor. Bu şiirlerde İmreülkays'ın derinliği, sevgisel evrenselliği yoktur, yine bu şiirlerde dilegetirilen yiğitliğin kılıçla vurgulandığı gözden kaçmıyor. Ali, yiğittir, korkusuzdur, ancak bunların hepsi din düşmanlarına karşı sergilenen duygularla örülmüştür.

Ali'nin şiirlerinde bize ışık tutan başka konular da vardır. Peygamberin ölümünden sonra çevresinde toplanan

Bize kalırsa Ali'nin şiirinde başat etki dilinin gücüdür, Ali iyi şiir söyleyemediği yerde bile güzel konuşuyor, sözcüklerin nerede etkili, nerede etkisiz olacağını çok iyi biliyor, şiiri düşüncelerinin aracı olarak kullanıyor.

Müslümanlar arasında bir çözülmenin başladığı, geçimsizliğin yüze vurduğu, neredeyse yoldan sapmalara varan gerginliklerin ortaya çıktığı seziliyor, kimi dizelerde bu olumsuz durumlar çok açık bir dille sergileniyor.

Yine bu şiirlerde, özellikle nesnel ilişkilere dayalı sevgiyi işleyenlerde, çok kimsenin bugün bile söylemeyi göze alamayacağı bir açıklık vardır. Bazı dizeler, cennette hurilerle gerçekleştirilmesi düşlenen özel yakınlıkları kapsar. Ali, bu dizelerde Latin ozanı Catullus'u anımsatır (onun şiirlerini gördü, okudu demiyoruz). Bu anımsatma kimi ozanları belli bir odakta birleştiren evrensel duygulardan kaynaklanıyor. Demek, insan ne denli inançlarının kanatlarıyla göklere yükselirse yükselsin, kimi duygularını dile getirirken ayakları yere basıyor, bundan kendini alamıyor. İnsan nerede dursa dursun, nesnel sevgi eğilimlerinden sıyrılamıyor, gövdenin doğası bunu gerektiriyor, sağlıklı bir gövde gücü yettiği sürece doğanın verdiğini büsbütün ortadan kaldıramaz. Kızını sevdi diye bilge Abaelardus'tan iğrenç bir biçimde öcünü alan Fulbert'in kızını doğuran eşine duyduğu sevgiyi bilemiyoruz, ancak ikisinin de insan doğasına uygun bir eğilim taşıdığından kuşkumuz yoktur. Okuyucu "Bu tür örneklerin Ali'nin şiirleriyle ilgisi nedir?," diyebilir. İlgisi şudur: İnsan ne denli güçlü bir istencin taşıyıcısı olursa olsun, bir yerde doğanın denetimi altındadır, doğanın çektiği çizgiyi silmek kolay değildir. (1) Doğa biçimlendirdiği insana birtakım yetenekler, eğilimler vermiş, onları birer gereksinme niteliğinde düzenlenmiştir, bunlara karşı çıkmanın saldırmanın anlamı yoktur, insan bu doğal verilerin içinde bütünlüğe kavuşmuştur.

Ali'nin şiirleri ilgiyle incelenirse, İslamın doğuş yıllarında, doğduğu çevrede hangi tür yaşama anlayışının egemen sürdüğü, ne nitelikte bir aktörenin benimsendiği kolayca kavranır.

Hz. Ali bir inanç sembolü olarak Aslana benzetilir.

Hz. Ali'nin devesi

İnanç, ana-baba, kardeş, amca-hala gibi kan yakınlarını birbirinin kanlarını dökmeye değin saldırıya sürükleyebiliyor; bir çevre ötekinin inançlarına saygı göstermek şöyle dursun en yakışıksız, en ürkütücü bir dille karşı çıkabiliyor, bir yerde inancı korumak candan geçmeyi gerektiriyor. Bu tür olayları çoktanrıcı dönemlerde görmek kolay değildir, tapınak yıkmak tektanrıcı dinlerin benzeri az bulunur bir uygulamasıdır. İslam inançlarını yaymaya düşüncesiyle ne gibi eylemlere girişildiği, ne gibi direnmelerle karşılaşıldığı, ne tür sonuçlar alındığı Ali'nin şiirlerinde o günlerin tanıkları gösterilerek açıklanır, bu olayları İslam tarihçilerinin yazılarından öğrenmek de güç değildir. Şiir, önce olayı dile getiriyor, bu dile getiriş biçiminde etkili bir görünüm sergileniyor, sonra kılıçlar, oklar, mızraklar karşılıklı parıltılarla birbirine karışıyor, arkasından yaralardan boşalan kanlar, yere yıkılan insanlar, iniltiler, çırpınmalar sökün ediyor, üstelik öldürülenlerin adları açıklanıyor, nitelikleri sayılıyor. Bu şiir türüne yazınımızda "destan" da denir. Bu türün en eski örneklerini Mezopotamya uluslarında (Gılgamış), Hindilerde (Ramayana), Greklerde (Homeros) görmekteyiz. Aşağı yukarı bütün ilkçağ uluslarında da böylesi destanlar vardır. Homeros destanlarında savaşla sevgi el ele yürür, Arap şiirinde de öyle. "Yedi Askı"da görülen özellik, Ali'nin dizelerinde de bulunur. Biricik ayrım, Ali'de sevgi belli bir kişi üzerinde toplanmıştır (karısı Fatıma), öteki savaşçıların sevgililerinden pek söz edilmez.

Ali'nin şiirleri, halkımız şöyle dursun, aydınlarımızca da bilinmez. Halkımız Ali denince, başta "Hayber kalesi" olmak üzere, onunla ilgili söylenceleri, öyküleri anlar. Bu da, Ali'nin şiirleriyle değil savaşlarıyla sevildiğinin, benimsendiğinin kanıtıdır. Bu şiirlerde, sonradan "tarikat" adını alan kuruluşları önceleyen (önceden bildiren) bir içerik olmadığı gibi yoruma elverişli bir özellik de yoktur (tarikat anlayışı yönünden). Kimbilir, tarikatçıların bile bu şiirlerle ilgilenmeleri bundan, bu tarikata kapı açmayan içerikten olabilir. Ali, şiirlerinde, sık sık amcasın oğlunu (peygamberi) izlediğini vurgular, bu izlenen yola sonradan "sünnet" denmiştir. Oysa Ali'ye karşı çıkanlar, yukarıda geçen "Gadir-i hum" olayını bilenler ya da bildikleri söylenenler bile "sünnet" yolunu seçtiklerini ileri sürerler, bu da şiirin içerdiği konularla çelişiyor. Bize kalırsa Ali bu şiirlerini yalnızca "şiir" olsun diye söylememiş, kendi düşüncelerini, peygamberin açtığı yolu bildirmek, göstermek için düzenlemiştir, şiir bir sav içeriyor, Ali "doğru yol benim gittiğimdir" demeye getiriyor.

Ali'nin şiirleri, halkımız şöyle dursun, aydınlarımızca da bilinmez. Halkımız Ali denince, başta "Hayber kalesi" olmak üzere, onunla ilgili söylenceleri, öyküleri anlar. Bu da, Ali'nin şiirleriyle değil savaşlarıyla sevildiğinin, benimsendiğinin kanıtıdır.

Ali'nin şiirleriyle çevresini, yolunu izleyenleri etkilediğini ileri süremeyiz, bildiğimize göre onun kimi dizeleri birer atasözü niteliğine bürünerek ağızdan ağıza geçmiştir. Bunlardan bilgelik, erdem, doğruluk, yardımseverlik, eli açıklık, verilen söze bağlılık bg. konuları içerir. Onun "Nehcü'l-Belâga" adlı yapıtında toplanan konuşmaları da çokluk uyarıları, öğütleri içerir niteliktedir. Peygamberin "ben bilimin ili ise Ali de onun kapısıdır" anlamında yorumlanan sözleri nedeniyle Ali bir "bilim öncüsü" diye görülür, ancak bu "bilim"in genellikle "İslam" kavramıyla çevrelendiğini de unutmamak gerekir. Batı'da doğup gelişen bilimlerle peygamberin sözlerinde geçen "bilim" arasında bağlantı kurmaya çalışmak yanıltıcıdır. Nitekim günümüzde bile, yüksek öğrenim kurumlarında öğretim üyesi olan nice kişinin Darwin'in kuramına karşı çıktığı, onu geçersiz saydığı bilinmektedir. Özellikle deney bilimleri konusunda "İslam bilime büyük değer verir" diyenlerin tutumları şaşırtıcıdır. (2)

Ali, çevresini sunduğumuz şiirlerinde, bütün gerçeklerin Kur'anla geldiği kanısındadır, onun gözünde doğruluk, erdem, bilgelik ancak Kur'ana uymakla nitelenebilir. Kur'anın dışında gerçek aramanın gereği yoktur, tanrı Muhammed'i bütün gerçekleri, erdemi insanlara bildirsin diye görevlendirmiştir, bu nedenle peygamber üstün insandır, benzersiz bir erdemlilik örneğidir. Onun bu inancı birçok dizesinde vurgulanır. Bu özellik de şiirlerinin islam inançlarını yayma düşüncesiyle düzenlediği izlenimini uyandırmaktadır; demek Ali kaynağını Kur'anda bulan bir inancın ozanıdır.

Şiirlerde, Arap yaşamının özelliklerini, çöl doğasının niteliklerini yansıtan özgün buluşlar, benztmeler görülür, bunların hepsi doğadan alınmış izlenimlerdir, kanısını taşıyoruz. Arap şiirinin özelliklerinden biri olan bu doğadan esinlenme, yaşama ortamının koşullarından etkilenme Ali'de de görülür, özellikle kullandığı imler çöl doğasının gerektirdiği niteliktedir. Şimşeklere, yıldırımlara benzetilen kılıç parlaklıkları, kılıç şakırtıları Arapçanın ses uyumundan yararlanılarak okuyucuyu etkileyici bir anlatımla dile getirilir. Deve, at gibi bineklerle sürdürülen savaşlarda bütün etkinlik savaşçının kılıçla saldırışı üzerinde yoğunlaştırılır. Kılıç, bir vuruşta, başı kiye böler, başkemiği ortasından ayırır, iki omzu birleştiren kalın kemikler yanlara düşer, vurulan genellikle yüzükoyun yere yıkılır. Bunlar, dha çok, kılıcın keskinliğini göstermeye bir de savaşın vuruş gücünü anlatmaya yarayan söyleyişlerdir, benzerlerini "Yedi Askı" ozanlarında bulmaktayız. Ali'nin şiirlerinde yer alan kılıç vuruşlarını okuyunca "Yedi Askı" ozanlarından Amr'ı anımsamamak elden gelmez. Ali'nin bu ozanları bilmediği, şiirle-

Desen: **Onur Güçel**

rini tanımadığı söylenemez. Bu islam öncesi dönemin başında Kâbe'nin duvarlarında asılı dururdu. Yine bu "Yedi Askı" ozanlarından Antere'nin savaşları konu edinen şiirleri, o çağın Arap aydınlarınca benimsenmişti, onun

Açlıktan belime yapışsa karnım
El açmam aç yatar aç kalkarım

dizelerinin peygamberi bile etkilediği söylenir; bir söylentiye göre peygamber "bu dizeleri söyleyen ozanı tanımak isterdim" demiş (Antere 600'den biraz önce ölmüştür). Arap insanı şiire tutkundur, belleğinin gücü birçok şiiri benimsemeye, saklamaya elverişlidir. (3)

Ali'nin şiirlerini okurken, ister istemez, bir soruya takılıyoruz: İslam dini başlangıçta şiiri suçlamış, yasaklamış, ozanları büyücülükle suçlamış, sonra

kendisini öven ozanlar çıkınca bu düşüncesini değiştirmiştir. Bu durumda Ali'nin şiire yönelmesi, ilk bakışta, biraz şaşırtıcıdır. Ancak, Ali'nin şiirlerinden eşi Fatıma'nın, peygamberin ölümüne ağladığı, derin bir üzüntüye kapıldığı anlaşılır. Peki bunları hangi dönemde yazmıştır? Biz bu soruya açık bir yanıt verecek durumda değiliz, bilebildiğimiz yalnızca Ali'nin kendinden önce gelmiş ozanlardan çok esinlendiğidir. Başka bir söylentiye göre, islam öncesi ozanlarının çoktanrıcı olmaları, İslamdan sonra onların okunmasında suç bulunduğu kanısı uyanmıştır. Gerçekte "şi'ir" sözcüğünün kökeni biraz sakıncalı görülür, bu sözcük "kadınların üreme aygıtında çıkan kıl" anlamına geliyormuş (4), bu nedenle de "şair" kılla büyü yapan kimselerle bir tutulurmuş, bu varsyıma katılmak güç olsa bile yine düşündürücüdür.

Ali'nin eski Arap ozanlarından esinlenmesini doğal karşılamak gerekir, o dönemde şiiri seven Araplar etkinlik gösteriyorlardı, Ali'yi bu etkinliğin dışında tutacak inandırıcı bir neden bilmiyoruz. Ancak şiir söyleyişinin, yukarda adı geçen "Yedi Askı" ozanlarını anımsatması pek de yabana atılmamalı. Öte yandan kimi araştırıcılar, Ali'nin şiir yazmadığı, onun olduğu söylenen "divan"ın kesin olmadığı kanısındadır (5), biz buna katılmıyoruz. Kimi tutucu çevreler, İslamın kadınlarla ilgili uygulamalarını, nitelemelerini gözardı etme eğilimindedir (bunu daha önce Buhari'nin derlediği hadislerden öğrenmenin gereğini vurgulamıştık). Nereden kaynaklandığı kesinlikle bilinmiyorsa da, kimi yazarlar, "cennet"le kadın (huri) konusunda çok iç gıcıklayıcı açıklamalar ileri sürerler, bunları İslamla ilgili kaynaklardan aktardıklarını, gerçeğin öyle olduğunu vurgulamakta direnirler. Bu tür savların etkisinde kalan kimseler, islamın özüne aykırı gelen uygulamaları islamda varmış gibi görmekten, dahası savunmaktan geri kalmazlar. Düşüncemizi pekiştirmek için gelişigüzel bir alıntı sergileyelim:

"Cennette erkeklere en azından yetmiş huri kızı, iki dünya hanımı verilecektir. Huri kızlarının bir saçının teli dünyaya zahir olsaydı, güneşin ışığı, yanında sönük kalırdı. Eğer huri kızlarının bir damla tükürüğü denizlere damlasa, denizlerin suyu tuzdan pak olup, baldan tatlı olur. Cennette insanların ciğerleri elbiselerinden aksedip, ayna vazifesi görür. İnsanlar birbirlerinden kendilerini görürler. Tuba ağacında envai çeşit meyvalar olup, dallarını köşklere uzatıp, toplatacaklardır. Ve aynen yerinde yine meyva olduğu halde yerine dönecektir. Kuşları havada uçarken gördükleri zaman, şu kuşları kebap etsek de yesek, deseler, kuşlar hemen kebap olup önlerine gelecektir. Yedikten sonra yine uçup gidecektir... " (6) "Oranın yemekleri dünyadaki gibi karın ağrıtmaz. Tuvalete gitme ihtiyacı duyurmaz. Miski anber kokusuyla, ter olup, çıkar. Cennet insanları günde yetmiş kat elbise değiştirirler." (7)

Yukarıya aktarılan alıntıların Kur'anda, hadislerde benzeri, örneği yoktur, bunlar nereden çıktı? Biz, bu soruya karşılık veremiyoruz. İşte, islamın özüyle bağdaşmayan, ancak bağdaşır gibi gösterilen bu tür açıklamalar, yorumlar, savlar şiirle gelen düşüncelerin de geçersiz olduğu sanısını doğurmuştur. Durum Ali'nin şiirleri için de başka türlü değildir. Onun şiirlerinin açıklanmasında, özellikle "Gadir-i hum" olayına değinen dizelerde gündeme gelen savlar kimi araştırıcıları tedirgin etmişe benzer. Bu şiirler Ali'nin elinden çıkmamışsa kimin, kimlerin ellerinden çıkmıştır, biz bilemeyiz. Onun şiirlerinde geçen kimi konuların peygamberin sözlerinde bulunduğunu da biliyoruz. Peygamberin Ali'yi övmesi, ona bir yakınlık göstermesi boşuna değildir, Ali'de başkalarında bulunmayan bir özellik görmüştür kuşkusuz. Ali'nin benimsediği şiir geleneği, yukarıda da değinildiği gibi, Arap ozanlarına yabancı değildir. (8)

Ali'nin eski Arap ozanlarından esinlenmesini doğal karşılamak gerekir, o dönemde şiiri seven Araplar etkinlik gösteriyorlardı, Ali'yi bu etkinliğin dışında tutacak inandırıcı bir neden bilmiyoruz.

DİPNOTLAR:

(1) Bu gibi konularda, islam dinini bütünlüğüyle okumayan, Kur'anın bile ne söylediğini, hadislerde neler olduğunu öğrenme gereği duymayan kimselere önerimiz şudur: Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecrid_i Sarih Tercemesi, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayını, 11984. 110-219. arası hadisler okunsun.

(2) Bu konuda ayrıntılı bilgi için bk. Dr. Adnan Adıvar, Tarih Boyunca Bilim ve Din, 2. baskı, 1980, Osmanlı Türklerinde İlim, 2. baskı, 1970.

(3) Yedi Askı ozanları konusunda ayrıntılı bilgi için bk: İsmet Zeki Eyüboğlu, Yedi Askı, 1985, Adam Yayıncılık.

(4) Bk. Mütercim Asım Efendi, Terceme-i Kamus.

(5) Nihat Çetin, Eski Arap Şiiri, 1973, s. 18,50. Nihad M. Çetin'in kimi doğubilimcilerin yargılarına dayanarak ileri sürdüğü (daha doğrusu yansıttığı) bu görüşe de katılmak güçtür. Bize kalırsa böyle bir yargının kaynağı, Ali'nin şiirleri arasında bulunan, İslamın kadın anlayışına ters düştüğü sanılan, kimi dizelerin içeriğidir. Ali, bu dizelerde, özellikle hurilerle ilgili sözlerinde çok açık bir dil kullanır.

(6) H. Özyiğit, İman'a Çağrı, 1984, Şelâle Yayınları, Beyazsaray, no. 32, Bayazıt-İstanbul, s. 16.

(7) Yukarıda adı geçen yapıt, s.17.

(8) Arap Şiiri, yazını için ayrıntılı bilgi, bk. Arab ve İslam edebiyatı, Clement Huart, çev. Cemal Sezgin, Ankara, tarihsiz.

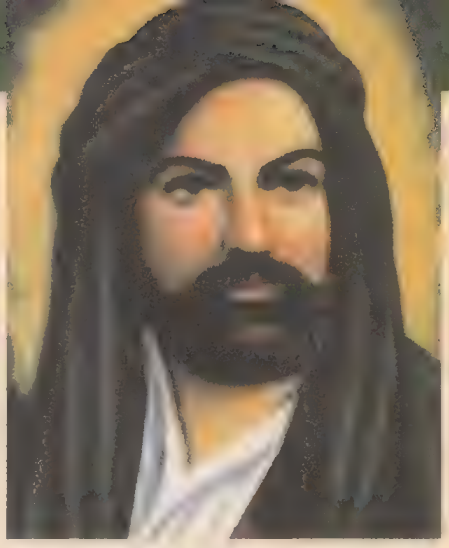

1- Bütün insanlar birbirlerinin benzeridir,
Hepsinin anası Havva, atası Adem'dir.

2- Birer sedeftir insanların anaları,
Soyda sopta üstün tutulur ataları.

3- Bu yüzden bir yücelik varsa insanda
Övülmeye değer ancak soydur onda.

4- Sen soyunla sopunla övünürsen
Elim açık, özüm yüce sevineyim ben.

5- Yücelik, erdem, bilgine yaraşır ancak;
Tanrı yolunu gösteren de bilgin olacak.

6- İnsan bilimle, güzellik, değer kazanır daha çok
Düşman kesilir bilene bilmeyen önemi yok.

7- Öğren, çalış, düşünme bilimden gelir
Bütün ölü yaratıklar bilimle dirilir.

8- Kaçın, arkadaş olma bilgisizle sen
Bilgini bilgisizdir ölüme götüren.

9- Bir değer ölçeğidir kişi kişinin
Nesne nesnenin ölçüsü benzer benzerin,
Gönüller kaynaşınca yüzü güler sevginin

10- Tükenmiş sevgisi dünyanın içi boş demek
Ne doğruluk var ne bağlılık ne dilek.

11- Zaman beni bir kötü gönüldeşe ısmarlamış
Ne gönül bilmiş, ne yapmadığı kalmış.

12- Gelir en varlıklı tanrıdan bize de varlık
Üzülme ne varlık sonsuzdur burda ne darlık.

13- Kimse sonsuza değin mutlu olmaz
Kişi hep üzüntü içinde kalmaz.

14- Tanrıya duyulan sevgi özlüdür,
Kötüyü sevenin sonu kötüdür.

15- Sözümden dönmeme, kendimden utanırım,
Yardımı severim, döneklikten kaçınırım.

16- Her yaranın bir emi var kendine uygun
İyileşme yolu yoktur kötü huylunun.

17- Günü gelince iyilik ettim nicelerine
Hepsinden kötülük gördüm iyilik yerine.

18- Karşılaşınca hepsinin yüzü güler
Arkandan yüze gülen kötülük eder.

19- Varlıklı günümde dostum olurlar
Dar günümde arkamdan atıp tutarlar.

20- Arkamdan hepsi can düşmanım olur
Diline geleni söyleyip durur.

21- "Ehl-i Beyt"in başı göçünce dünyadan
Kötülükler sökün etmiş soyuna ardından.

22- Bırak sana bağlanmayan kadınları
Bir sabah yeli say, unut onları.

23- Gönül yıkarlar, yapmayı bilmezler,
Yüreklerinde sevgiye yer vermezler.

24- Geçim için isteği dileği bırak,
Çalış ekmeğini kazan, kovanı doldurmaya bak.

25- Günün birinde emeğin karşılık bulur
Geçim için çalış isteğin olur.

26- Kimi zengin olayım der uğraşır didinir,
Kimi emeksiz çok varlık edinir.

27- Niceler var çalışır varlığa kavuşur
Yemez ardılları birbiriyle boğuşur.

28- Eşit değildir doğrulukla kazanan
Bilgisizce gelirini çoğaltan.

29- Yaşamdan yarasına sağıltım isteyen
Yara üstüne yara açmış bilmeden.

30- Yoksulluk kişiyi gözden düşürür
Doğru dese yalan diye eli güldürür.

31- Ölü değil mutluluğa ermişse ölen
Gerçek ölüdür yaşadığını bilmeyen.

32- Gel üç kez şu dünya gelinini bırak
Kendine bağlı bir kadın almaya bak.

33- Çok kötü bir kadındır bu dünya
Acıdan, üzüntüden kurtulmaz alan bir daha.

34- Bir tadına varmayagör dünyanın
Bıkar, ardından koşarsın başkasının.

35- Başkasındadır gözü, yanılır onu seven,
Yakınır durursun yüz döndürünce senden.

36- Sakın bu geçici dünyadan, oyununa kanma,
İçip eğlendiğin yeri kalıcı sanma.

37- Esenliği sıkıntıdır, acıdır,
Sağlığı da üzüntüye yakındır.

38- Bir baskı dünyada bir de kurtuluş,
Bir bolluk, ardından gelir yok oluş.

39- Yaşamdan kötülük gören, acı çeken katlanmalı
Kötülükten kurtulmanın yolunu böyle bulmalı.

40- Bütün güçlüklere katlanırım, yılmam,
Bundandır mermer gibi katı sayılmam.

41- Dünyanın acısı tatlısı uzun sürmez,
Çok sevinmeğe, üzülmeğe değmez.

42- Cumartesi günüdür en doğrusu
Avlanmak isteyen için en uğurlusu.

43- Pazar günü yap evini yapacaksan
O gün yaratılmış gökyüzü yoktan.

44- Pazartesi çok iyidir yolculuk
O gündür yeryüzünde esenlik bolluk.

45- "Kan aldırmak için Salı günü iyidir" derler,
Çok yararlı saymış o gün kan akıtmayı eskiler.

46- Çarşamba gününde al ilacını iyidir sağlığa,
Esenlik bulur gövden, düşmezsin darlığa.

47- Perşembe gününde giderilir gereksinme,
O gün getirmiş istekleri tanrıdan yerine.

48- Cuma gecesi doyulmaz sevişmenin tadına
O gece çok mutlu gelir erkeğe, kadına.

49- Bilginler bir de peygamberler,
Onları izleyenler içindir bu bilgiler.

50- Tanrım "buyur buyur" diyerek geldim sana;
Bir sensin sığınağım koru, yardım et bana.

51- Ey yüce tanrım umudum, güvenim yalnız sana,
Ne mutludur o kimse sen olunca tanrı ona.

52- Ne mutludur yaptığından yakınan,
Uyumayan tanrısına sığınan.

53- Darlık, üzüntü, acı dolsa kişinin içine
Engel olamaz gönülde, tanrı sevgisine

54- Gece karanlığında yalvaran yakaran
Görür açıkça karşılığını tanrıdan.

55- "Ey kulum bütün dediklerini işittim
Ne diledinse benden hepsini verdim;

56- Melekler özlem duyunca senin sesine
Biz de son verdik suçlarının hepsine."

57- Bütün isteklerin senin cennettedir,
O dilekler ne güzeldir ne güzeldir.

58- "Çekinme dile benden ne dilersen
Tanrıyım veririm esirgemem isteyenden."

59- Giysi kefen, toprak mezar olunca peygambere
Üzülmem kim ölür girerse girsin yere.

60- Bize yıkımdır ölümü o tanrı sevgilisinin
Ne benzeri, ne dengi gelir bir daha kendinin.

61- Onun varlığı soyuna bir korunaktı,
Düşmanına karşı bir sığınaktı.

62- Bir tanrısal ışıktı hepimize
Aramızda bulunduğu sürece gündüz gece.

63- Karanlığa boğuldu yeryüzü onun öldüğünde
Geceye dönüştü gün kuşluk kesiminde.

64- Senden daha yararlı, daha iyi
Bilmiyoruz toprak olanlardan kimseyi.

Türkçesi: İSMET ZEKİ EYÜBOĞLU

Metin Kaçan

"Kime ki esrar-ı hakk'ı bildirdiler onun ağzını diktiler, mühürledirler." ***Hz. Mevlana***

GENÇLİK OYUNCAĞIM İSTANBUL

Çakalların uluması ve hiç görmediğim bir renk armonisi kuşatmıştı belleğimi. Karların üstüne yeni düşmüş bir uçagın içinden çıkmaya çalışanlar ve kurt başlı bir madalyon, hem güzel hem çirkin olan kadının dinmek bilmez kahkahası... Uçsuz bucaksız bir aynanın tam yarısında, sol şeritte üç tekerlekli bir bisiklete binen çocuk; o, benim. Mekanik oyuncağından, sarı yumurtanın içinden zenci civciv çıkaran çocuk da benim. İlkokul birde gördüğüm kertenkele düşleri...

Yalnızlığımın birinci sınıfının galetalı, Amerikan tozlu süt düşleri...

Varşova marka döküntü bir kamyonetin sinyal lambasında yaşadığım gerçeklik duygusu ve bir kedinin kuyruğuna bağlanan bayram torpilinin çağrıştırdığı helezonik us çığlıkları...

Rüyaların sıcak bir battaniye duygusu yaydığı çocuksuluk öğle uykularının gece düşleri. Köpeklerin çektiği kızak sonsuza akıyor, sonsuzluk batıdan doğuya kaçıyor, uzun gibi gözüken kısa bir çember tamamlanıyor.

Ve patates kızartmasıyla bifteğin sonsuz uyumunda korkunun krallığına geçen beynimin ikinci yarısının emriyle uyanıyorum.

Uyanmak gerçek mi, uykumu sahte,ya düşler; onların arasından geçerken gördüğün zamanlar, yalanlar!..

Yazlık sinema afişlerinin yapıştırıldığı panolar ve sokak aralarında gezinen arabaların üzerine bağlanmış megafonların çıkardığı bozuk ses: Bu akşam oynayacak filmin adı 'Umutsuzlar.'

Sinemanın dış cephesini sarmış tatlıcılar, fıstıkçılar, kokoreççiler, helvacılar, tombalacılar... Yeni bir dünyaya girişin son tatlarının alındığı anlar.

Yavaş yavaş dolmakta olan salon, bahçenin üzeri kesif bir dumanla kaplıdır. Bu duman hepimizi hayallerin çıkış noktasına götürecek.

"Baylar bayanlar merdivenden kayanlar, lütfen gazoz şişelerini kırmayınız. Bekar beyler lütfen locayı terketsin, localarımız ailelere ayrılmıştır. Sigaralarınızı boru şeklinde değil tek kağıtlı olarak içiniz, saygı icabı..."

Büyülü bir salondur burası.

Beş dakika sonra ışıklar söner ve yalnızlığın olimpos gazozlu ve harman sigarasının tütünüyle sararmış odasına girersin. Bu büyünün esrarı Geyikli Sineması'nın zıvanalı sertifikasıdır.

"Umutsuz" insanların umutları perdeye yansımıştır.

Bir ekmek uğruna ölen, haksızlığa uğrayan tiplerin, sevdikleri kızı alabilmek için canlarını ortaya koyan insanların dünyası saniyede yirmi dört milyon güneş hızıyla dönmektedir.

Perdeye yansıyan görüntüler mi hayat, karakterlerin can alıcı diyaloglarımı dünya, yoksa perdenin tam karşısında çivisiz sandalyelerde oturan seyircinin sancılı bir kaosu mu bu yaşananlar.

Filmde bir amerikan arabası acı bir fren yapar, içinden dört kişi iner ve bir mekanı basarlar; mekan sahibini uzun tokat darbeleriyle yere yıkarlar.

Şuraya bakın,sinema salonunun dışından gelen acı bir fren sesi sinemanın dış kapısına yansıyor. Amerikan arabasının içinden karanlık tipli, suratsız birileri iniyor ve sinema sahibinin odasına giriyorlar.

Çığlıklar orjinal filmin çığlıklarıyla karışıyor. At kişnemelerine çan sesleri karışırken, patlamış mısırın çekingenliği, frigonun masumiyeti, alaskanın kıskanç duruşu bile engelleyemiyor cinayeti.

Bir filmde iki cinayet, büyük bir arbede, seyirciler bağırarak kaçıyor ve film, makinistin istem dışı bir hareketiyle yanmaya başlıyor. Sahnede yanan bir film: 'Umutsuzlar...' Salondan kaçışan insanlar ve sinema salonunun sahibinin cesedi... Ve kaçışan seyircinin yok olan hayalleri: "Umutsuzlar.'

Aradan bir yıl geçiyor, eski yazlık sinema cambazhane oluyor. Tel üstünde yürüyüp aynı telin üzerinde koyun kesen akrobatları ilk orada görüyorum. Alev yutan adam yanındaki arkadaşının kulağından alevi tekrar çıkarıyor. Kalın zincirleri gövdesine geçirmiş adam bir göğüs hareketiyle zincirleri parçalıyor. Sokaklardan" Venseremos venseremos kralım zincirlerimizi." diye bağıran kalabalık bir grup geçiyor, siren sesleri köpek havlamalarına karışıyor.

Çocuğum, daha küçüğüm. Maksim Gorki tarzı kıyafetim ve ayakkabılarım var. Haplı gibiyim, hareketsizim, küçük bir taburede oturmuş seyrediyorum dünyayı.

Kalyoncukulluk yokuşundaki platolardan çıkan oyuncular; Yılmaz Güney, Ayhan Işık, Eşref kolçak "Hişşşt hayalet, hayalet kendine gel," diye beni uyarıyorlar.

Uyanıyorum ki, bu defa yıllar geçmiş ve ben aynı sokakta, yazmış olduğum romanımı senaryoya uyarlıyorum.

Bir daha uyanıyorum. Senaryo film oluyor,makaralar o görüntülerle doluyor.

Filmin en dramatik yerinde bir çocuk gülümsüyor: O sensin, o benim, o ikimizin kurduğu bir düş. Umutsuzların hepyek'i düşeş oluyor.

Yıllar sonra eski yazlık sinemanın karşısındaki muhallebici Marko'ya gidiyorum. Marko bana en sevdiğim tatlıyı "Şokella"yı getiriyor. Yüzünde tatlı bir gülümseyişle. Bütün düşmanlarım bilirler ki (Marko hariç) bir hikaye anlattıktan sonra kesinlikle tatlı yerim. Öğrendiniz değil mi? Şokella. (Sizi gidi şokellacılar!)

...Ve yine herkes bilmelidir ki bu tür anlatılarımı bir alıntıyla kapatmak, uğurlamak âdetimdir.

Bak ne diyor Nesimi: "Kâh çıkarım gök yüzüne seyrederim âlemi / Kâh inerim yer yüzüne seyreder âlem beni."

hasinesen@superonline.com

Hasine Şen

DİRİLEN BULGAR ŞAİRİ, YENİ BULGAR YAZARI

Anatomi odasındasın
yapayalnız, beyaz bir önlük içinde
gözlerin duvarların üzerinde
tabloları ezberliyorsun günlerden beri:
arteriler kırmızı,
sinirler yeşil, damarlar mavi.

Kendi beyin kıvrımlarını bile
zor belliyor beynin:
incecik, kurşun rengi, kıvrım kıvrım;
o kadar çok deliği var ki kafatasının,
bir tane de kendim mi açsam
diyorsun kendine,
yoksa sonu gelmeyecek bu işin.

Bu satırlar, Bulgaristan'a son gidişimde "keşfettiğim" bir şaire, Valeri Petrov'a ait. Kitabını Sofya'da, yanında kaldığım arkadaşım Maya'nın kitaplığında bulduğum gün, başka bir şairle, Attila İlhan'la vedalaşma günü olmuştu. E-postamı yeni bir şairi keşfetmenin getirdiği mutluluk duygusuyla açtığım o gün, gelen mektuplar arasında, bir şairi kaybetmenin hüznü ile dolu bir mektup buldum:

"Bazı zamanlarda başka bir anlamı oluyor susmanın. Sapsarı, keskin bir anlam... Her anlamın kendince bir ağırlığı var, ama ölümün ardından gelen suskunluğun anlamı sanki biraz daha ağır, biraz daha ezici. Bazı zamanlar hayat, bildik ama alışılması zor bir suskunluğu takıyor adamın yakasına. Her caddeye sapsarı anlamlarla çıkılıyor. Eksik bir cümleyle giriliyor sabaha. Bir bardak su içsem sanki boğazıma takılacak. Bazı zamanlarda, ağlamanın kolay bir yanı var. Bir hüznü "DUVAR'a" vurmanın çeşitli yolları oluyor.

O benim ilk şairimdi. İlk defa bir şairimi kaybettim."

Bulgaristan'da bulunma nedenim Şumnu Üniversitesi'nin düzenlediği "Edebiyatta, Sanatta ve Günlük Hayatta İç Mekân" konulu bir konferans. Türkiye'yi İstanbul Üniversitesi Rus Dili ve Edebiyatı'ndan Ataol Behramoğlu, Emine İnanır ve Gönül Uzelli ile birlikte temsil ediyoruz. Şumnu'da katıldığımız ikinci bir etkinlik ise Ataol Behramoğlu ile Şehir Kitaplığı'nda yapılan bir söyleşi. Bu söyleşide Behramoğlu'nun "yaşayan en değerli Türk şairlerinden birisi" olarak tanıtılması, bu cümleden sonra kendisinin "yaşa(ma)yan" şair tanımlarıyla ilgili olarak başından geçen bir olayı anlatması, bunun üzerine açılan şairin yaşamı/ölümü/ölümsüzlüğü konuları beni yine Recep Şener'in "İlk defa bir şairimi kaybediyorum" sözlerine götürdü. Kısacası, son Bulgaristan gezimde, yaşayan bir Türk şairi ile yolculuk yaptım, artık yaşamayan bir şairin ne denli hayatta olabileceğini hissettim, bir dönem yaşadığı halde "öldürülen" bir Bulgar şairini yeniden keşfettim.

Slavekov Meydanı

Tesadüfler gerçekten tesadüf müdür bilmem ama Valeri Petrov'u keşfettikten sonra Sofya'da yaşadığım ikinci mutluluk, iyi bir kitap dükkânı bulduğum an oldu. Çok yakın zamana kadar Sofya'da, Slaveykov meydanındaki açık kitap pazarı dışında, insanın kitap alabileceği yerler yoktu. 1995'te Kırcaali'ye gittiğimde komünizm döneminde "Kitap Sarayı" olan iki katlı bina, içinde makyaj malzemeleri, iç çamaşırları, ayakkabı satılan minik minik dükkânlara bölünmüştü. (Aynı durum tiyatronun da başına gelmişti). Diğer şehirlerde ve başkentte de durum farklı değildi. Eski rejimin çöküşünden sonra kitap sarayları gibi, köklü yayınevleri de yok oldu. Uzun bir süre sağlıklı beslenme/zayıflama/cinsel yaşam, fal, astroloji konulu ve bestseller kategorisine giren "çabuk tüketilebilir kitaplar" basıldı ve satıldı. Bu dönemde en "ciddi" kitap satış kurumları otobüs duraklarının önünde kurulan seyyar kitap tezgâhlarıydı. Bu kitap tezgâhlarını şu anda da Sofya sokaklarında görebilirsiniz. Satılan kitaplar genellikle komünizm döneminde basılan eserlerdir. Yan yana dizilen muz kutuları içinde değeri 2, 3, 5 veya 7 leva arasında değişen kitaplar sergileniyor. Aile kitaplıklarından gelen bu kitaplar genelde zor ekonomik şartlarda bir geçim sağlamak için satışa çıkartılıyor. Üzerinde "3 leva" (yaklaşık 3 YTL) yazan muz kutusunu karıştırmaya başlıyorum: Ön sayfasında "Doğum Günün kutlu olsun! Sevgili kızım Nadya'ya, Annen" yazılı bir *Evgeniy Onegin* çevirisi, Steinbeck'in *Gazap Üzümleri*, Nikolay Haytov öyküleri, Dimov'un *Tütün* romanının 1. cildi (Ön kapaktaki yazıdan Stoyan Zapryanov adlı bir öğrenciye üstün başarı ödülü olarak verildiğini öğreniyorum), Shakespeare'in oyunları... Satıcı son kitabı elimde görür görmez "O 5 levalık kutuda olacaktı" diyor, ben de Shekespeare'in oyunlarını yan kutuya, G.G. Marquez'in *Yüz Yıllık Yalnızlık*'ının yanına koyuyorum.

Evime, üzerine geldikleri evlerin kokusu sinmiş, eski sahiplerinin öykülerini taşıyan bu kitaplarla dönüyordum genelde. Bu sefer, bir Batı Avrupa şehri izlenimi veren Sofya sokaklarında dolaşırken keşfettiğim bir kitapçı dükkânında da, Bulgaristan'da her şeyin hâlâ rayına oturmamış olsa da, en azından kitap basımı alanında bir gelişmenin olduğunu daha iyi anladım. Sıradan bir kişinin çalıştırdığı sıra-

KOMADAN ÇIKAN BULGAR YAYINCISI,

dan bir kitap dükkânı değildi bu. Farklı bir mekâna girdiğimi daha kapıda hissettim. Bir kitapçıdan çok bir yazarın veya araştırmacının çalışma odasına benziyor. Rafların üzerinde kitaplar bazı yerlerde çifter sıra, bazı yerlerde üst üste, bazı yerlerde ise yan yana dizilmiş. Pek büyük sayılmayan bu odanın bir köşesinde eskice, deri kaplamalı bir koltuk duruyor. Üstünde kıvrılmış bir de kedi olsa, zihnimde canlandırdığım yaşayan bir yaratma ortamına neredeyse bire bir uyacak. Ama burası bir kitap dükkânı sonuçta, bu kargaşa içinde insan aradığını nasıl bulur diye düşünürken güler yüzlü bir kadın çıkıyor karşıma. Georgi Gospodinov'un son çıkan kitabını soruyorum. Yanındaki bir rafa uzanıp hemen kitabı uzatıyor. Edebiyat eleştirisi alanında çıkan yeni kitapları soruyorum. Terry Eagelton ve Tzvetan Todorov'un kitaplarını getiriyor. Bir de *Platon'dan Postmodernizme Kadar Edebiyat Kuramı* başlıklı bir kitap basılmış yakında, onu Üniversite'nin kitap satış yerinde bulabileceğimi anlatıyor. Bu güler yüzlü kadının daha sonra, bir gün önce "keşfettiğim" Valeri Petrov'un kızı olduğunu, Umberto Eco'nun *Gülün Adı* romanını Bulgarca'ya çeviren kişi olduğunu öğrendim.

"Trud" gazetesinin kitap promosyon reklamı: KİTAP HER ZAMAN MODADIR.

Sofya'nın yabancı markalarla süslü ışıl ışıl parlayan vitrinlerle dolu sokaklarında dolaşırken, Bulgaristan'da kitap sektörünün müthiş gelişme sergilemese de, en azından komadan çıktığını girdiğim daha birçok kitapçıda gördüm. Yeni açılan çok sayıda yayınevinin temel amacı kuşkusuz hayatta kalmanın ötesine geçmiyor, fakat geçiş dönemi 13 yıl önce kurulan *Helikon* gibi "köklü" yayınevlerini de yarattı. (Bu yayınevi, görsel sanatlara ilginin arttığı bir ortamda, *Vitoşa* sinemasının Kitabevi'ne dönüştürülmesiyle kurulur.)

Edebiyat alanındaki birçok gelişme, Bulgar edebiyatının da komadan çıktığına ve yeni ortamda yeni isimlerin doğduğuna işaret ediyor. Romanya, Sırbistan, Yunanistan, Türkiye, Makedonya, Arnavutluk ve Bulgaristan yazarlarının katılımıyla gerçekleşen ve bir nevi Balkan Nobeli sayılan "Balkanika" edebiyat ödülünü bu yıl ***Âşık Öyküler*** (*Vlyubeni Razkazi*) başlıklı çalışması ile Bulgar yazarı Dimitır Şumanliev kazandı. (Şumanliev, Anton Donçev'den sonra Balkanika ödülüne layık görülen ikinci Bulgar yazardır.) *Kaçak Yayın* dergisinin Ekim 2004 sayısında "O" başlıklı öyküsünü tanıttığımız Zdravka Evtimova ise BBC radyosunun düzenlediği bir öykü ödülü kazandı.

Sofya'da bulunduğum günlerde komünizm sonrasında oluşan yeni yazar kuşağının en başarılı iki temsilcisinin yeni kitapları da çıktı: Alek Popov'un (*Kaçak Yayın*'ın ilk sayılarında kendisiyle yapılan bir röportaj yayımlanmıştı) ***Radikal Düşünürün Yol Arkadaşı*** (*Spıtnik na Radikalniya Mislitel*), Deyan Enev'in ise ***Herkes Geminin Ucunda*** (*Vsiçki na Nosa na Gemiyata)* başlıklı kitapları yayımlandı.

Sofya'da 10-16 Ekim haftasında en çok satılan kitapların listesi:

Sıra No	İsim	Yazar	Tür	Kaç Haftadır Sıralamada	Fiyat* (Leva)
1	Siyah Gül	Nora Roberts	Roman	1	8.95
2	Büyücü Say Baba	Howard Murphet	Ezoterik	1	10.00
3	Üçüncü Rayh'ın Gizemleri	Sergey Zubkov	Tarih	3	9.98
4	İkinci Dünya Savaşı	B.L. Hart	Tarih	1	19.99
5	Da Vinçi Şifresi	Dan Brown		43	9.99
6	Bilinçaltının Gücü	John Cehow	Psikoloji	7	7.00
7	Melekler ve Şeytanlar	Dan Brown		16	8.55
8	Kelebek	Anri Şarier	Polisiye	3	11.99
9	Rus Kalbinin Ansiklopedisi	Viktor Erofeev	Roman	2	8.99
10	Zahir	Paulo Coelho	Roman	21	12.00

Kaynak: 16 Ekim 2005 tarihli "Art-Trud" gazetesi. Veriler, Sofya'nın önde gelen kitap satıcılarının gazeteye gönderdikleri bilgiler doğrultusunda saptanmıştır.

* 1 leva yaklaşık 1YTL 'ye eşittir, bu nedenle fiyatlar YTL olarak da okunabilir.

İKİ'LEME
YOKUŞ AŞAĞI-YOKUŞ YUKARI

Özlem Kumrular

KAÇAK ÖYKÜ

YOKUŞ AŞAĞI

"Hiçbir şey doğası gereği yarım kalmaz," diyordu derinlerden yel yeperek, yelken seperek gelen bir dostun hazin sesi. Üzerine çiçekler işlenmiş Arnavut kaldırımları, daracık kıvrık sokaklar arasından süzülüp şehrin tepelerine çıkmaya çalışan, başka bir zamana ait karanfil kırmızısı köhne tramvay, vitrininde bin bir çeşit pastanın kendini müşterilerine beğendirmek için en bitirim hallerini takınıp süzüm süzüm süzüldüğü yaşlı pastanenin rengi solmuş tenteleri, gül penceresiyle her gün belki de dünyanın en dar ve kıvrımlı sokaklarını arşınlamak zorunda kalan bu bitirim tramvayı eski bir dost gibi şapka çıkararak selamlayan Se Kilisesi, salaş kıraathanelerin dış cephelerinde emanet duran mavi-beyaz geleneksel fayansların üzerinde gülümseyen şemsiyeli kibar bayanlar ile tüylü şapkaları ve tokalı ayakkabılarıyla şövalyelik ilminin büyük ustası Portekizlileri eşit ışlatıyordu cömert kış yağmuru. Ilık ılık yapıştırıyordu elbiselerimizi tenimize. Tramvayın arkasında bıraktığı gürültü, bir pastanenin aralık kapısından dışarı insanı bir polar gibi sıcacık sarmalayan afili bir kahve kokusuyla öpüşüverdiğinde hâlâ aynı sesti çalınan kulaklarıma: *Hiçbir şey doğası gereği yarım kalmaz, hiçbir şey doğası gereği yarım kalmaz, hiçbir şey do...*

Tramvay kemiklerine kadar ıslanan ihtiyar bir şairi duraktan alıp, yerine iki diş sarımsak ve bir bardak yeşil şarapla yapacakları fırın sardalyenin kokusu daha şimdiden burunlarında tüten yeni evli bir çifti yağmurun kollarına bırakmak için durduğunda tıkı, tıkı, tık tıkı, tıkı sona ermiş, sadece kahve kokusu kalmıştı geride. Davetkâr koku beni bir okyanus hortumu gibi yakalayıp mermer masalarının üzerinde yarım bırakılmış köpük pastaları duran pastanenin içine savurmak istercesine burnumu baştan çıkarıyordu. Tramvayın tıkı-tıkısı yerini çiçek desenli kaldırımlarda taşların arasında hoplaya zıplaya inen bavulumun tekerleklerine bırakmıştı. Bacaklarıma dolanmış ıslak bir etek, yokuş aşağı uçarcasına inen ama dizginleri sapasağlam elime yapışmış bir bavul, tepemde yağmurla sıcak bir kahve ve buz gibi bir kadeh yeşil şarap arasında seçim yapmam zor olmamalıydı. Ama ben, çiviyi çiviyle sökecek, her şeyi geride bırakmanın şerefine yuvarlayacaktım şarapların en delikanlısını.

Se Kilisesi'nin önüne geldiğimde, ahşap kapısını aralayıp içeri girmek, transept boyunca öylece yatmakta olan azizlerle yarenlik etmek istedim. Ellerini kavuşturmuş ya da karnına koyduğu bir kitap üzerinde gözlerini gezdiren, yüzyılların yorgunluğu içinde orada usulca, huzur içinde yatan mermere dönüşmüş, ölümsüzlüğe bürünmüş azizlere, azizelere... Gözlerini okudukları kitaptan kaldırmadan onların da bana aynı şeyi fısıldayacaklarını düşünüp irkildim bir an: *"Hiçbir şey doğası gereği yarım kalmaz! Bak, biz ölümsüzleştik. Yarım kalmadık. Sonsuzla birleştik."*

Sarının somon rengine dönüştüğü sokaklarda bir çıkıp, bir inerek, yuvarlak hareketlerle şehri okşayarak dolaşan eski dostla bir kez daha karşılaştım sırılsıklam yokuşu inerken.

Şehrin en küçük barı Ginginha'da kiraz likörü içip, bu mekânın sunduğu tek şeyin kiraz likörü olduğuna her zaman olduğu gibi yeniden şaşırarak bu şehri terk etmenin de pek fiyakalı olabileceğini tartarken, paslı hafızamın köşesinden ihtiyar bir şiir geçiverdi:

"Çıkarım tramvaydan bitkin ve uyurgezer
Yaşarım hayatı tepeden tırnağa"

Hayatı tepeden tırnağa yaşamak! Tennyson'un dediği gibi "hayatı izmaritine kadar içmek!" İşte biraz da bu yüzdendi gidişim. Ben aslında onu terketmiyor, hayattan bir nefes daha çekmeye gidiyordum. Ben aşk hikâyeleri herkese yeten bir kızdım. Yaşadığım aşklarla avunuyordu aşk yaşamayanlar. Sadece yaşamayı değil, anlatmayı ve böylece paylaşmayı da seviyordum. Aşksız kalplere aşk götürüyordum renkli hikâyelerimle. Bir kahve makinesi başında sıra beklerken gördüğüm, yolda karşılaştığım, aynı ofisi paylaştığım, yan yana dairelerde oturduğum, hatta belki de az önce tanıştığım birine ayaküstü, alelacele ama hiçbir alengirli detayı atlamadan taze yaşanmış bir aşkın öyküsünü anlatmaya bayılıyordum. Onlar da dinlemeye.

Arkadaşlarım ne zaman durulacağımı merak ediyorlardı, bense durulmaktan, evde akşamları pilav yapmaktan korkuyorum. Aslında bakarsanız onlar da için için benim herkes gibi olmamdan korkuyorlardı. Hikâyelerimin bitmesinden, anlatacaklarımın sona ermesinden, tek rengi kalan eski bir suluboya takımına dönmemden. Ben nişanlarda yüzük tepsisi tutmayı seviyordum. Ve de alkışlamayı. Hep tepsi tutan kız olmak istiyordum. Bir gün birisi benim tepsimi tutacak korkusuyla yaşıyordum.

İnsanı bir ahtapot gibi sımsıkı kavrayan bu şehirde, Lizbon'un göbeğinde, bitmemiş, yarım kalmış bir aşka kadeh kaldırılacaksa, o kadehin içinde sadece yeşil şarap olmalıydı. Adını rengine değil, gençliğine, tazeliğine, olmamışlığına borçlu olan, Portekiz'in öteki adı: Yeşil şarap. Vaktinden önce koparılan yeşil üzümlerden yapılan yumuşak, gazozumsu, zengin masaların ve balıkçı kıraathanelerinin en kadim dostu! Vaktinden önce koparılan sevdalara yoldaş olmak ona düşerdi.

Ginginha alternatifini tek dirsek darbesiyle bertaraf edip tentelerin üzerinde biriken suları sefil bir fare gibi kafama yiyerek, kahkahaların ve mutluluğa fado okuyan tiz bir kadın sesinin aralık kapıdan süzülüp dışarı fırlayan öbeğine takılıp barın kapısını iteledim. Tramvay gibi yuvarlak hareketlerle ahşap barı temizleyen, kim bilir kaçıncı bir hayata dalıp giden gözlüklü barmenin önüne çöktüm. Fadoların sadece umutsuzluğu, acıyı ve kederi anlattığını sananlara inat neşeli bir partisyon dökülüyordu Maria Severa'nın dudaklarından. Camın üzerindeki barın tersten okunan adına takılıp kalmadan önce bir kadeh yeşil şarap istedim. Şehrin iliklerine işleyen hüzün, kasvet ve romantizm yetmiyormuş gibi bir de akşam çökünce iyiden iyiye trajik olan bir hava yayılıyordu ortalığa. Bu şehirde kulağa gelen her şey hüznün sesiydi. Şarkılar neşeye notalansa da, hüzün onları elinin tersiyle deviriyordu.

Barmen elindeki bezi bırakıp, arkasındaki raftan, kullanılmaktan bir plak gibi çizilmiş en az kavanoz dibi kadar kalın bir kadeh indirip, cömertçe doldurarak koydu önüme. Sormasına fırsat vermeden küçük bir porsiyon peyniri de katık olarak vermesini istedim. Koca bir kalıp peyniri, bir Samuray kılıcı kadar uzun ve yapılı bir bıçakla dilimlerken yüzündeki o tuhaf "Çok sayın geçmişim, geçmeme izin verin" ifadesi çekti dikkatimi. İnsanların neler düşündüğünü bilmekten, onların mahremlerine girmekten hep ürkmüştüm. Bilmemeyi tercih ediyordum. Hayatı bir sigara gibi çekerken, bunun en doğrusu olduğunu görmüştüm.

Barın üzerinde kara bulutlar gibi dolaşan sigara dumanı öbeklerine aldırmayacak kadar dalgındım. Buz gibi yeşil şarap boğazımda yağmurun tenteler üzerindeki dansını yaparken şahı parmağımla devirmenin verdiği zevki yaşıyordum. Bir hamleyle yenileceğini hisseden her satranç oyuncusu gibi. Birisi darbe vuracaksa, o ben olmalıydım ve şerefimle kalkmalıydım masadan. Kimseler şahımı alamazdı, onu ancak ben devirebilirdim.

Evet, bu şehri şimdilik, Alejandro'yu da sonsuza kadar terk ediyordum. Şapkamı alıp gidiyordum: Marjinlerde kalmamak, hep ortada olmak için. Bütün ışıklar benim üzerimde olsun diye. Sahnenin tek yıldızı olmak için. "Ya sonra?" dememek için. Cafcaflı terk edişlerin kitabını yazan ben, bir kez daha yaldızla dönüyordum soğan yaprağından yapılmış sayfalara.

Hayatıma fiyakalı bir şekilde giren, ama fiyakalı sevmeyi beceremeyen adamları, en fiyakalısından terk ederdim. Terk etme ekollerinin en renklisiydi benimkisi. Erken ölünce nasıl cesediniz yakışıklı olursa, erken davranırsanız rütbeniz yüksek olur aşk aleminde. Acı ama gerçektir. Mükemmel dünya yoktur. Ayrıca hiçbir acı baki değildir. Üflersin geçer. Bazılarına biraz fazla üflemek gerekir, hepsi bu!

Bir dost bir keresinde ne güzel sormuştu. "Peki sen daha ne istiyorsun da bırakıyorsun adamları?" Soru çok güzeldi ama verecek bir cevabım yoktu halihazırda. Belki de bütün kadınlar adına intikam alıyordum erkek cinsinden. Onlar da en dramatik terk edilişlere imza atmış oluyorlardı. Bir gün önce sonsuza kadar yanımda olacağına inanan bir adamın eline, ertesi sabah arabasının kapısına uzandığında küçük bir kâğıt düşerdi: "Bu kadar sevgi yetmez. Üzgünüm!". Bir daha beni görebileceği en yakın yerin rüyaları olduğu gerçeğinin prelüdüdür bu, o an inanamasa bile. Ya zavallı Giuseppe? Onu da yıllar sonra Frascati'de unutulmuş bir sinemada gösterilen bir Benigni filminin ortasında bırakıp kaçmıştım. Filmin adıyla Giuseppe'nin durumu çok güzel bir ikili oluşturmuştu: *Non ci resta piu che piangere*... Bize artık ağlamak düşer!." Bize bir ev, araba alıp, evlenme hazırlıklarına başlayan zavallı Xavi'ye de "Arama beni. Nedenini de sorma," demekle yetinmiştim. Adiliğin en saf haliydi bu. İşin kötü tarafı, bunun farkında olmamdı.

Şimdi sıra Alejandro'ya gelmişti. Aslında onun için daha bıçkın bir terkediş senaryosu çizmiştim, ama onu karşımda gördüğümde bunu yapamamaktan korkuyordum. Senaryo benim değildi, ama yazan da fena yazmamıştı hani. Çek komedi filmlerinin en bitirimlerinden olan *Acı Kahve*'deki o Ricardo Darin kılıklı herif gibi olmalıydı sonu. "Ne istiyorsun?" dediğim zaman "Kahve" demeliydi. Ben de koca bir kahve kutusunu kafasından aşağı döküp, sıcak suyu da bocalayarak bir güzel haşlamalıydım onu. Ve çantamı alıp gitmeden önce şöyle sormalıydım? "Süt de ister misin, *milaçku*?"[1]

Evet, ben onun hayatında istediği boşluğa koyabileceği bir yap-boz parçası olmayı kabul etmiyordum, etmeyecektim. İşte bu yüzden, sırf bu yüzdendi bu sonbaharın kışa kucak açan günlerinde pılımı pırtımı toplayıp eve dönüşüm. Onu kendi siyah-beyaz hayatıyla baş başa bırakışım. Renkli filmlerimi, hayat dolu şarkılarımı, şirin hikâyelerimi, mutluluk saçan kahkahalarımı, başka diyarları anlatan kitaplarımı alıp onu benden mahrum edip gidiyordum. Annalisa da öyle demişti: Senin birine verebileceğin en büyük ceza, onu kendinden mahrum bırakmak. Bütün renklerimi eteklerimde toplayıp gidiyor, onu çırılçıplak bırakıyordum yağmur altında.

Beni hayatının bir köşesine sıkıştırmaya çalışmıştı. Onun zamanlarına, onun mekânlarına ve onun kurallarına göre oynanacak olan bir oyuna ne kalbim ne aklım razı gelebilirdi. Kalbim aklımla dost olduğundan beri ne kadar bahtiyar bir hayat sürmeye başlamıştım. İşte, şimdi şu bara parmağımla yazıyordum: Bu beni son görüşün olacak, ihtiyar kurt! "Sevgiyle karışık olursan hain kurttan kim korkar," diyordu sevgili Ogün bir şarkısında. Bense hain kurttan korkmuyordum.

Onun hayatında bir yap-boz parçası olmayı reddettiğimi incelikler kitabımdan bir sayfayla göndermiştim. Botero'nun *Şemsiyeli Kadın* tablosunun bir yap-bozundan, tek bir parça çıkarıp, kalanını yakışıklı bir paket içinde Alejandro'nun işyerine göndermiştim. Ben bu şehirden gittiğimde, eline geçecekti. İşte o zaman tek parçası eksik bir yap-bozun bir boka yaramadığını anlayacak ama saatler çok geç'i gösterecekti. İşte o zaman, bir Duman konserinde, en önde çığlık çığlığa "Son pişmanlık neye yarar, her şeyin bir bedeli var" diye bağırıyor, yırtınıyor olacaktım. Vah-vah pedalı tüm gıcırtısıyla kulağımın içinde yankı yaparken, ayaklarım yerden kesilmiş dans ediyor olmalıydım. Alejandro daha zalimini hak etmişti. Ama gönlüm kıyamamıştı ona. Aşk dolu sözcükler göndermek için çok geçti. Geç gelen aşk dolu sözcüklere cevabım hazırdı: "*Aşkı bulmanın ve kaybetmenin 1001 yolu* adlı bir kitap yazın. Konuya hakimsiniz".

Şimdi Akdeniz'in öteki ucunda olan Didem geldi aklıma.

"Benim neden öyle unutamadığım bir aşkım yok?," diye sormuştum ona.

"Çünkü sen zekisin," demişti.

"Hayır, öküzüm," diyebilmiştim.

Kötülük kapıya dayandığında, öküz olmayı başarabilmek bir erdem değil miydi yoksa? Ateşlere gitmeden önce, ateşleri kötülere bırakıp, arkana son bir kez bakmadan çekip gitmek. Alejandro, -'j'ye bastırarak Alejjjandro-monoton maratonunda koşmaya devam ederken, ben yeni baharlarda çiçek topluyor olacaktım. Mevsimlik aşığımdı o benim. Hem de tam bir mevsimlik. Sonbahara sıkışmış bir sevdaydı: Eylül, Ekim, Kasım: Son-bahar. Terk etmek ise yeniden başlamak demekti. İpi başka bir yerinden tutarak, başka bir zaman, başka bir mekânda ve pek tabii başka bir gönülde.

Üzülüyor muydum? Hayır. Buruktum belki, ama kızgınlığım kalbimin üzülmesine izin vermiyordu. Hayatımda üç ay önce hiç yoktu. Adını bile bilmezdim. İsmini, cismini bir kez olsun duymuşluğum, görmüşlüğüm yoktu. Şimdi, üç ay öncesinden devam edebilirdim hayatıma, onu hiç tanımamış, hiç görmemiş, o tarçın tadında sıcacık ellerini hiç öpmemiş gibi. Matematik bize ihanet etmeyen tek şeydi. Gidilen mesafe ne kadarsa, dönülecek olan mesafe de o kadar olacaktı. Bu ise dönüşü uzun bir yol değildi. Üç sefil ayı, üç yıl kadar şişko bir heyecanla yaşasak da sonuçta rakamlar kazanacaktı. Kalbin kazandığı hiç olmuyordu zaten bu fani dünyada.

"Bir kadeh daha, lütfen," dedim loş ışıkta parlayan gözlüklerine bakarak. Birden fazla bira içmek zevksizlik, iki kadehten az şarap içmek ise

aptallıktı kanımca. Yanımda üç koca bardak bira içen bir erkeği bir daha görmenin bir anlamı yoktu. Şimdi peynirin yanında ançüezli yeşil zeytin sunan barmene teşekkür edip hayallerime çıktığım delikten geri girdim.

Hiçbir erkeğe "Seni seviyorum" dememeyi öğretiyordu hayat insana. Ve kimseyi sizi sevdiğinden bir milim fazla sevmemek gerektiğini. Aşkın karşılıklı olmadığı yalandı. Sevildiğiniz kadar sevmezseniz sonsuza kadar acı çemberlerinden geçerdiniz yana yana. Ve maalesef hiçbir erkek inceliğe değmiyordu. Hiçbiri!

Her şeyi bir kenara bırakıp kendimi mutfağa kapamış, onun için hayatta kimsenin daha önce keşfetmediği yemekler yapmış ve bütün yemeklere onun adını koymuştum. *Alejandro'nun kalbi, Alejandro'nun tatlı dudağı* ve *amorcello*. Bir ay öncesinden aldığım konser biletini çöpe atmış, o akşam Mariza'yı dinleme fırsatını tepmiştim. "Tost yeriz" demişti, "Konsere mutlaka gitmelisin." "Hayır," demiştim, "Sana yemek yapmanın keyfini çıkarmama izin ver. Bir seremoni olacak bu benim için."

Her şey mükemmel olmalıydı. En yakın kırtasiyeden lacivert bir karton ve altın yaldızlı bir kontur alıp akşamın çökmeye başladığı saatlerde odamda masamın orta yerine gömülüp ona özel bir restoran mönüsü hazırlarken dünya tatlısı bir dost beni ziyarete gelmiş, şaşkın bakışlarla, yaptığım saçmalıkları seyre dalmıştı. Tek kelime etmeme nezaketi de göstermişti ayrıca. Birlikte içilen sıcacık bir vanilya çayından sonra yeniden işime yumulmuş, ona o akşam yiyeceği yemeklerin adlarını yazmıştım gözlerimin içinde heyecanla. Her gece sadece iki kişi kabul eden, dünyanın en küçük İtalyan restoranı *Solo Per Due*'nin adını da kapağa konduruvermiştim. O akşam kendini orada hissetsin istemiştim.

Soğuktu ve kar yağıyordu. Kış kapıdan içeri kafasını bile sokmamışken kaza gibi gelivermişti kar peşine en korkunç fırtınaları takıp. Onun elinde çiçekler ve kitaplar, lacivert pardösüsü üzerinde kar topaklarıyla kapıda belirdiği an içeride olan Amanda ona ayaküstü hayat hikâyemizi nakletmekle yetinmemiş dört sene önce şehrin bu tepesine düşen karın nasıl yolları kapattığını, çığ gibi şehrin tepelerinden aşağıya indiğini anlatmış, tramvayın bile yerinden kımıldayamadığı günleri tablo gibi tasvir etmişti. Evinde sadece kedi maması olan bir arkadaşının evinde geçirdiği dört gün boyunca açlıktan nasıl kırıldıklarını, her süpermarkete ulaşmak için yola çıkışlarında kar hortumuna takılıp nasıl yerlerinde dönüp durmaktan başka bir şey yapamadıklarını, onu kahkahalarla güldürerek öyle bir anlatmıştı ki, kahkahalar sona erince Alejandro'nun içinde sadece eve geri dönememe korkusu kalmıştı. Amanda'nın o her zamanki neşeyi kuyruğunda taşıyan halini görünce, aynı anlattığım gibi olduğunu hayretler içinde görmüştü. Amanda, hayatında ilk defa gördüğü insanlara bile uzun yılların ürünü olan bir dostluğun samimiyetini sunar, onlarla kaldığı yerden devam eden uzun bir arkadaşlığın en güzel örneğini verirdi. İlk defa gördüğü bir insana bir gün önce olanları öyle büyük bir doğallıkla anlatırdı ki, o da o an Amanda'yı yıllardır tanıdığına inanıverirdi bir an. Neşe öbeği, sevgi yumağı, aşk böceğiydi Amanda!

Amanda gidince geriye tuhaf bir gerginlik kalmıştı. Bütün gece camdan kara bakmıştı. Yüzündeki endişe bende huzur bırakmamıştı. O an kafasını yemeğin içine sokmak istemiştim.

Eski müdürümüzün odasından çıkarken düşündüğüm gibi, "Bir defa dövsem ne olur?" demiştim kendi kendime. Hastalıklı bir şekilde kara bakıyor, ara sıra duran karın az sonra yeniden başladığını sokak lambasının altında biriken ışık huzmesinde uçuşan kar tanelerinden anlıyordu. "Sokak lambasını görüyor musun?" sorusundan nefret etmiştim. Bütün günümü ona harcamış, o ise saat dokuzu vurmadan kaçar gibi sıvışmıştı. Hayatımda hiçbir sokak lambasından bizim sokağı bekleyen sokak lambası kadar nefret etmemiştim.

Eve dönmek zorundaydı.

Hiç bir şeyin küçüğünü sevmezdim ben. Çantaların küçüğünden de nefret ederdim. Anahtarlarım bile sığmazdı içine. Küçük arabalardan da hiç hoşlanmazdım. Kıçım dışarıda kalırdı. Yarın dışarıda kaldıktan sonra, ne anlamı vardı ki? Her şeyin büyüğünü ve fiyakalısını sevdiğim gibi, âşklarımı en fiyakalısından, film gibi yaşıyordum. Alaska-frigo araları yoktu sevgilerimde. Uzun ve düz çizgilerdi, başka çizgilerle kesişmezlerdi. Ben aşkın özlemlisini sevmiyordum. Özleyeceksem neden seveyim. Özleyeceksem ve yanımda yoksa. Bekleyeceksem ve aramayacaksa. Özletecekse ve gelmeyecekse. Hiç gelmesin, hiç sevmesin, yeğdi. Boyunca sevmek gerekti!

Ota boka ağlama halleri yaklaşmadan kaçmalıydım. "Saklı dosya yap. Silme. Sen hemen silmek istiyorsun dosyaları," diye uyarmışlardı dostlar. Hayatımda aldığım kararların hepsi bıçak gibi keskindi, başka formül tanımıyordum ve affetmeyi henüz öğrenememiştim. İnsanların küçük hatalarını saklı dosya yapmayı, bir süre görmemeyi ve sonra unutup gitmeyi başaramıyordum. "Dere yatağını genişlet," diyordu sevdiklerim. "Anlayışlı ve sabırlı ol." Olamıyordum.

İşte şimdi erkeklerin neden salak olduklarını bir kez daha anlayacaktım. Çünkü kolaycacık gelebildikleri gibi, kolaycacık kollarında sepetle gönderilebileceklerinin farkına varmadan yaşayıp gidiyorlardı. Tabii bu kıçlarına tekmeyi yiyene kadar sürüyordu. Erhan akıl konusunda yanılmıyordu: "Akıl hapşırık gibi bir şey. Geldi mi kullanırsın, bayat lüfer gibi bakmazsın. Olmayınca da zaten yoktur," demişti bir keresinde aptal bir kızdan bahsederken. Şimdi düşünüyordum da Alejandro bayat lüferin ta kendisiydi. Onunla bir kez daha konuşacak olsam ona son bir cümle sarf etmek isterdim: "Neden bungy-jumping yapmayı denemiyorsun? Belki beynin ters dönünce çalışmaya başlar."

Bir kadeh daha almamalıydım. Bu şehri sarhoş olmadan, aklı selimimle terk etmeliydim. Amalia Rodriguez çalıyordu hâlâ. Bu sefer en acı sesini takınmıştı. Cebimdeki tüm bozukluklardan kurtulmak için hepsini bardaki adamın eline bırakıverdim. Bozuklukların arasına karışmış tiyatro biletini de buruşturup, barın köşesinde unutulmuş ve bir daha hatırlanmayacak şeylerin bir koleksiyonu olan çöp kutusunun içine, yalnızlığa şarkı söyleyen arkadaşlarının yanına yolladım. Beni dünyanın merkezine, İstanbul'a götürecek olan uçağın kalkmasına tam tamına üç saat vardı. Bütün ülke Portekiz-İspanya milli maçına kilitlenmiş durumdayken hangi ölümlü taksici işinin başında olurdu acaba? Tanrım, benden esirgediğin şansları biriktirdiğin hesabımdan şu sağanak altında beni havaalanına götürecek yarım akıllı bir taksici bulacak kadar bir meblağ ver lütfen!

---

[1] *Çek dilinde 'Sevgilim'.YN.*

KAÇAK KİTAP

Metin Aksoy

DİLEKÇESİ HÜZÜN

Geçmiş bizi yalnız bırakmaz! Nereye gidersek gidelim, kendimizi ne kadar değiştirirsek değiştirelim, geçmişimiz bizi gölgemiz gibi takip eder. Geçmişimize bakıp dersler çıkarırız ya da ders çıkardığımızı sanırız. Anılarımızı düşünür mutlu oluruz ya da mutsuz. Zor günlerimizi hatırlar, başarılarımızla avunur ya da başarısızlıklarımıza üzülürüz. Zaman geçtikçe geçmişi daha çok hatırlamak isteriz, anılarımızı yeniden yaşamak isteriz ve bazılarımız o anıları; şiire, şarkıya, romana, masala, denemelere dönüştürmeyi başarır Hasip Kaplan gibi. Geçmişteki deneyimlere, anılara, olaylara farklı bakış açısıyla yaklaşan Hasip Kaplan; olayları birer fotoğraf karesi gibi unutulmamak üzere bize hatırlatır.

Hasip Kaplan'ın *Dilekçesi Hüzün* adıyla yayınlanan beşinci kitabı elime ulaştığında ne yalan söyleyeyim, ilk bakışta sıkıcı olduğunu düşündüm, kitabın hepsini okuyamayacağımı, hatta bu yazıyı yazmakta zorlanacağımı düşündüm. Editörüm Aslan Özdemir'i kırmamak pahasına aldım kitabı. Kendimce, bir hukuk adamının yazabileceği şeylerin hukukla ilgili olacağını, birçok okurun anlamakta zorluk çekeceği şeylerden söz ettiğini sandım. Oysa Hasip Kaplan'ın bir önceki kitabı *Ben Sophia - Anne Çığlığı*'nı da okumuştum; trajik bir olayı anlatmıştı. Hoşlanmıştım o kitaptan ama nedense *Dilekçesi Hüzün*'e ön yargılı yaklaştım. Kitabı elime alıp okumaya başladığımda neden sonra fark ettim ki yüz sayfa devirmişim. *Dilekçesi Hüzün*, sokaktaki insanları anlatıyor, beni anlatıyor, bilmediğim, bilmem gereken şeyleri anlatıyor; bazı yazılar beni gülümsetti, bazıları sinirlendirdi, bazıları bana dersler verdi. Hasip Kaplan, müzikten, futbola; insan haklarından siyasi konulara; insan manzaralarından hüzünlü anılarına; uluslararası hukuk mücadelelerinden günlük olaylara öylesine ustaca yorumlar getirmişti ki, kendimi alamayıp neden biraz daha uzun denemeler yazmamış diye hayıflandım.

Kaplan bir rüya ile başlamış denemelerine. Yıllar önce hayal bile edemediğimiz şeylerin bir anda yarım yamalak da olsa gerçekleşmesi bizi şaşırtabilir, hatta biraz da mutlu edebilir. Örneğin, TRT'de Kürtçe yayın yapılması gibi; ancak perde arkasındaki yetersizliklerin, hukuksuzluğun, ayrımcılığın yarattığı düş kırıklığı ile birçok şeyin göz boyama olduğunu anladığımızda rüya görmeyi tercih ederiz. Modern bir ülkede hukuka güvenmekten başka neye güvenilir ki? Elbette ki Türkiye'deki çarpık ve adil olmayan bir hukuk düzeninin yeterli olduğunu söyleyemeyiz. Medeniyetin beşiği Avrupa dediğimiz yerde bile sözkonusu çıkarlar olunca Kürtleri nasıl görmemezlikten geldiklerini; sosyal, siyasal, kültürel alanlardaki ayrımcılıklarını ustaca bize anlatıyor Hasip Kaplan.

Hayatın içinden örnekler veriyor Kaplan; İstiklal Caddesi'nin esnafına yapılan haksızlıktan, İstanbul'un balıkçılarının yaşadığı zorluklardan, İdil'de kurduğu futbol kulübünün neden kabul görmediğinden, Muş'ta güneşin doğuşundan; Avrupa İnsan Haklar Mahkemesi'nin görmezden geldiği şeylerden; sol partilerin parçalanışından, Kürt aydınlarının neden bir çıkış yolu bulamadığını; bazen eleştirerek, bazen öneriler getirerek, bazen mizahi bir dille anlatıyor. Tabiî ki *Dilekçesi Hüzün* sadece saydıklarımla sınırlı değil, sanatı, edebiyatı, müziği ve hepsinden önemlisi deneyimler ve hayata ilişkin şeylerle dolu.

Dil yasarsına değiniyor Kaplan. Bir gün Beşiktaş'taki İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde duruşma saatini beklerken, yasaklanan Kürtçe kitaplar davasını ve birçok yazar sanatçıyı hatırlar, sonra yemek yemeye karar verir. Yemeği geldiğinde etrafını kediler çevirir, yemeğinden birer parça onlara verir, ancak içlerinden biri yemek istemediği gibi sesizdir ve zayıf kalmıştır. Kaplan ona da bir parça yemek verir ama kedi yiyemez. Kedinin neden yemek yiyemediğini garsona sorar; garsonun anlattığına göre sahildeki balıkçılardan biri oltaya taktığı balığı kediye atmış, kedi balığı yerken olta diline takılmış, oltayı çekip dilini parçalamışlar. Çaresiz hayvan çorba bile içemiyormuş. Bu anı bir toplumun psikolojik yapısını, davranış biçimini ortaya koymakta ve Hasip Kaplan bu olayla ilgili şöyle bir soru soruyor; "Bir halkın dilini yasaklayan ve gelişimini engelleyenler ile bu yavru kedinin dilini koparan sapıklar arasında ne fark var?"

Hasip Kaplan'ın hukukçu kimliğinin yanı sıra çok yönlü kişiliği de bu denemelere yansımış. Kaplan'ın birçok şeyi kayıt altına alma başarısıyla birlikte, edebi ve sanatsal kişiliği *Dilekçesi Hüzün*'ü ortaya çıkarmış. John Berger'in dediği gibi: "... Suçları unutmamalı, belgelerini kayıtlarını muhafaza etmeliyiz... Bu efendiler yalnızca masumları katletmekle kalmaz, hafızayı da yok ederler... Kayda geçirmenin, delilleri muhafaza etmenin aciliyeti buradadır..."

İşte Hasip Kaplan bir toplumun düşünce biçimini, davranış şeklini, kültürel olaylarını, sosyal boyutunu *Dilekçesi Hüzün* adlı denemelerinde kayıt altına almış.

Dilekçesi Hüzün,
Cadde Yayınları,
Hasip Kaplan

Ünlülerin Kısa Aşk Hikâyeleri-I

Lou Andreas-Salomé (1861-1937)

"Lou Andreas günümüz kadın yazarlarının zihinsel açıdan en gelişmiş, psikoloji konusunda en derin olanlarındandır. Bunun altına Uspenski Katedrali kadar büyük harflerle imzamı atabilirim. Bu yetenekli kadına, onun sanatına ve bilgeliğine büyük bir saygı duyuyorum." **Marie von Ebner-Eschenbach**

Bir Rus generalinin kızı olan Lou Andreas-Salomé çocukluğundan itibaren babası tarafından entellektüel alana yönlendirilmiş ve her türlü desteği görmüştü. Genç kızın öğrenmek istediği her şey ona sağlanıyordu. 1911 yılında Lou Andreas-Salomé Viyana'daki psikoanaliz çevrelerine girdi ve kendini Sigmund Freud'a ve onun çalışmalarına adadı.

Genç Louise von Salomé, ilk kitabı yayınlandığında Friedrich Nietzsche'nin evlilik teklifini halihazırda reddetmiş bulunuyordu. Böylelikle kamuoyunda Femme fatale, yani "erkekleri zafer nişaneleri gibi toplayan kadın" olarak anılmayı sineye çekmek zorunda kaldı. Olaylar zinciri Rusya'da yaşayan Hollandalı bir papaz ve çar çocuklarının eğitmeni olan Hendrik Gillot ile başladı. O sırada 22 yaşında olan Gillot, 18 yaşındaki Salomé'nin özel hocasıydı, öylesine özeldi ki, histeri eğilimli Salomé bayılıp onun kucağına yığılıyor, genç aile babası, bu genç kıza ölümsüz bir aşkla bağlanıyor ve ona evlilik teklif ediyordu. Ancak Salomé Zürich'te öğrenim görmek için onu ve Rusya'yı terk etmekte tereddüt etmedi. Yolculuk boyunca tutulduğu öksürük nöbetleri sırasında ağzından kan gelmesi üzerine İtalya'ya doğru yolculuğunu uzattı ve orada, 1882 yılında filozof Paul Rée ile tanıştı. Rée'nin sonu da papazın sonundan farklı olmadı; o da özgürlük tutkunu Salomé'nin sıradışı karizmasına boyun eğdi ve onun evlilik teklifi de aynı şekilde reddedildi. Buna rağmen zaman zaman görüşmeye devam ettiler ve Rée onu meslektaşı Nietzsche ile tanıştırdı. "Hangi yıldızdan düştük biz buraya, birbirimize?" diye soruyordu Nietzsche büyülenmiş bir halde, Roma yakınlarındaki Petersdom'da ilk kez karşılaştıklarında. Sonuç, yeni bir evlilik teklifi ve yeni bir red oldu. Salomé Nietzsche'ye bir hoca, bir filozof olarak ölçüsüz bir değer veriyordu, ama onu bir koca olarak istemiyordu. Sadece cinsel yoksunluk koşulu altında yazabileceğinden neredeyse emin olduğu için her türlü bedensel ilişkiyi reddediyordu.

Nietzsche

Bu durum Oryantalist Dr. Friedrich Karl Andreas ile de değişmedi; gerçi Dr.Andreas onunla evlenmeyi başardı, ama yatmayı başaramadı. Bu baba-kız ilişkisi Salomé'nin o özlediği entellektüel hareketliliğinin garantisiydi. Dr. Andreas onun "ihtiyarcık"ı, Salomé de onun "yavrucuk"uydu. Yavrucuk bir parça yaramazdı ve bir kaç yıl sonra politikacı Georg Ledebour'a âşık oldu. Koca, onun istediği boşanmaya razı olmadı, Salomé işi inada bindirdi, Nietzsche hakkında bir kitap yazdı, Paris'te Wedenkind'in ve Viyana'da Richard Beer-Hofmann'ın kendisine kur yapmalarına izin verdi, ama aslında ikisine de pek kulak asmadı.

Peki o adamın, diğerlerinde olmayan nesi vardı? Salomé'den yedi yaş daha genç olan Doktor Friedrich Pineles, Salomé'nin uzun yıllardır kendi isteğiyle tuttuğu cinsel orucunu bozmasını sağlamayı başaran adam oldu. Doktor Pineles bir süre ona bir rehber ve bir erkek olarak eşlik etti ve bir gün Salomé'yle evlenebilmenin boş yere hayalini kurdu durdu. Salomé'nin "İhtiyarcık"a olan duygusal bağlılığı çok daha güçlüydü, Pineles'in hiçbir şansı yoktu.

1897 yılında Münih'e gitti ve yirmi bir yaşındaki yazı düşkünü bir gençten imzasız hayranlık mektupları almaya başladı. Söz konusu genç, Salomé'nin bir yazısını okumuştu ve ona derin bir hayranlık duyuyordu. Bu yazı tutkunu, Rainer Maria Rilke'den başkası değildi ve ilk karşılaşmalarından kısa bir süre sonra Salomé'yle aralarında bir ilişki başladı. Rilke, heyecan ve coşkuyla onun hayatına girdi. Salomé bir süre onunla ve kocasıyla üçlü bir ilişki sürdürdü; ancak pek dengeli davranmayan şair zaman içersinde onun için giderek dayanılması daha zor biri haline geliyordu. Rilke histerileri ve korkularıyla Salome'yi giderek bir psikolog rolüne bürünmeye zorluyor ve bu da Salomé'nin hoşuna gitmiyordu. Sonunda Rilke'den ayrıldı Pineles ile olan erotik ilişkisine geri döndü. Elma toplarken merdivenden düşünce ortak çocuklarını kaybetti. Bu sefer ilişkiyi koparan, hayal kırıklığı içindeki Pineles oldu. Salomé kocasıyla birlikte Göttingen'e yerleşti ve eve bir hizmetçi aldı. Hizmetçi kadın işini son derece ciddi tuttu ve bir yıl sonra evin beyinden bir kız çocuğu dünyaya getirdi. Evde oradan oraya çocuk bezleri uçuşurken Salomé yeni limanlara doğru yelken açmıştı bile. Sigmund Freud'dan psikanaliz sanatını öğrendi. Poul Bjere ve genç hukuk ve tıp doktoru Victor Tausk ile tutkusal kaçamaklar yaşadı ve sonuncusunu intihar etmekten alıkoyamadı. Freud'un ona hediye ettiği altın yüzüğü gururla taşıdı ve kendi kendini analiz etmeye başadı. Kocasının 1930 yılında ölümünden itibaren hayatının sonuna kadar evlilik dışı kızıyla birlikte yaşadı.

Rainer Maria Rilke
(1875-1926)

Rainer Maria Rilke yalnız bir çocukluk dönemi geçirdi. Annesiyle babasının ayrılıkları, onun üzerinde büyük ve olumsuz bir etki yaptı ve askeri okulu travmatik anılarla birlikte terk etti. Felsefe, sanat ve edebiyat eğitimi aldı. Rusya'ya iki önemli seyahatte bulundu. Bu ülkenin genişliği ve güzelliğinin yanı sıra, karşılaştığı insanların ruhsal ve zihinsel derinliği de onun sanatını derinden etkiledi.

"Benimkiler evde değil, olmasınlar da." Şairin sanatsal özgürlüğü söz konusu olduğunda ne kadar bencilce davrandığını en çok karısı hissediyordu. İki kızkardeşe duyduğu ve ikisi arasında bir türlü karar vermediği hülyalı aşk sürecinin sonunda küçük kardeş Olga Blumenauer'de karar kıldı. İlişkileri dört bir yandan çeşitli saldırılara maruz kaldı ve bunun sonucunda Olga'dan ayrılması beklenen Rilke tam tersine onunla kaçmayı tercih etti. Kısa bir süre sonra Viyana'daki karanlık bir otelde yakalandılar ve ebediyyen birbirlerinden koparıldılar.

Valerie von David-Rhonfeld müzik yeteneğini özellikle giyim kuşam tarzıyla süslüyordu. Rilke en çok onun parlak kırmızı emprime giysilerinden ve sürekli yanında taşıdığı asadan etkilenmişti. Daha ilk karşılaşmalarının ertesi günü Vally'ye aşkını ilan etti ve onunla gizlice nişanlandı. Bundan kısa bir süre sonra "Şair olmaya ya da dünyadan ayrılmaya" karar verdi. Bu sırada da hiçbir şeyden haberi olmayan Valerie büyük bir engel oluşturuyordu. Rilke nişanı attı ve Valerie'yi büyük bir hayal kırıklığı ve hayat boyu sürecek bir öfkeyle bırakıp gitti.

Lou Andreas-Salomé ile olan ilişkisi dışardan oldukça tuhaf görünür. İri yapılı ve bir parça kilolu olan Salomé bedenini kendi diktiği yenilikçi elbiselerle örtüyor, cildi bir genç kızınkine benzeyen genç ve zayıf sevgilisine böyle bir donanımla eşlik ediyordu. Rilke ise bu genç kız görünümünü sarı bir keçi sakalla erkeksi bir görünüme çevirmeye çalışıyordu.

Bremen yakınlarındaki Worpswede'de Rilke iki yakın arkadaş olan Paula Becker ve Clara Westhof ile tanıştı. Şarışın, uyanık, neşeli ve bazen de laubali bir kişiliği olan Paula o sırada kalbini ressam Otto Modersohn'a kaptırmış bulunuyor ve genç sevgilisinden başka bir konuşma konusu tanımıyordu. Siyah saçlı, düşünceli ve çekingen Clara ise henüz boştaydı. Aslında pek de kadınların hayran olduğu bir tip olmayan Rilke ise her ikisini de son derece çekici buluyor, ama bunu kendine saklıyordu. İkisinin de adreslerini aldıktan sonra Worpswede'den ayrıldı. Mektuplaşmalar daha önceden de var olan durumun devam etmesinden başka bir şey değildi. Paula sürekli olarak Otto'dan söz ediyordu; böylece Rilke, Clara'da karar kıldı. Nişanlandıktan üç ay sonra alelacele evlendiler. Bunun nedeni muhtemelen Clara'nın hamile olmasıydı. Ruth 1901 aralığında dünyaya geldi. Yeni evli Rilke çifti iki odalı küçük bir evde oturuyor Rainer Maria şiirler yazıyor, Clara ise heykeller yapıyordu. Genç baba kendini dört duvar arasına kısılmış, insanlar tarafından sıkıştırılmış hissediyor ve bu durumdan kurtulmanın çarelerini arıyordu. Bu fikrini sinsice Clara'ya aşıladı; ayrı yaşamaları her ikisinin de sanatları açısından daha iyi olacaktı. Yalnız yaşamaları demek kendisi için yalnız, Clara içinse kızlarıyla birlikte yaşamaları demekti. Bu onun bu sinsi hayat tasarımının doğal bir parçasıydı. Bağımsız ve yetenekli bir kadın olan Clara bu durumu farklı görüyordu. Auguste Rodin'in Paris'teki atölyesinde çalışma imkânını elde edince bu fırsatı hemen değerlendirdi ve kızlarını alelacele büyük annelerinin evine gönderdi. Bu arada Rilke için bir aileyle birlikte yaşamanın imkânsızlığı iyice anlaşılmıştı. Ruth'un bütün sorumluluğunu, mali sorumluluğu dahil, annesi Clara'ya bıraktı. Clara kocasından kızına karşı gösterdiği zaten çok az olan ilgiyi hiç olmazsa mali açıdan biraz desteklemesini isteyince küstahça bir yanıt aldı: "Maalesef bu konuda sana yardımcı olamam, çünkü acilen yapmam gereken işler var ve ayrıca nihayet bir kenara bir kaç yüz mark koyabilmenin özlemini çekiyorum." O sırada Rilke ergenlik çağındaki kızıyla ilgilenmek yerine on sekiz yaşındaki Marthe Hennebert ile ilgileniyordu. Yarı sevgili yarı baba olarak bir dönem boyunca bütün gücünü bu genç kıza ayırmıştı Rilke. Oysa genç kız onun bir gölgesi olarak yaşamaya alışamıyor, ayrıca bunu da istemiyordu. Bu ilişkinin doğurduğu sonuç ise o zamana kadar her şeye sonsuz bir sabır gösteren Clara'nın boşanma talebi oldu.

Bunun üzerine, hâlâ talepkâr olmayan ideal bir sevgili hayali içinde bulunan Rilke, karısının yerine koyabileceği birini aradı. Piyanist Magda von Hattingberg gerçi oldukça rahat bir havada mektuplar yazıyordu, ama ilk buluşmalarını izleyen bir kaç hafta içinde onun hiç de rahat biri olmadığı ortaya çıktı. Üç yaşında bir kızı olan oyuncu Loulou Lazard o sırada Rilke ile aynı pansiyonda kalıyordu. İlk defa "insanı hapsetmeyen ve her şeyi mükemmel bir anlayışla karşılayan bir aşk" hissediyordu. Günlüklerinden, aslında 18 ay önce Magda için yazdığı metinlerden, başarılı bir aşk parçası oluşturup bunu Loulou'ya gönderdi. İçinde bulunduğu durumu tasvir ettikten sonra şöyle diyordu bir yerinde: "Seni bulmadan önce işte böyleydi etrafım, ama şimdi, sen geldiğin için, her şey bambaşka ve yepyeni olacak." Ama hiçbir şey yepyeni olmadı. Her şey eskisi gibi kaldı. Loulou'yu yine genç bir kız olan Mia Mattauch izledi, onun da yerini kısa süre sonra cinsel açıdan son derece cömert olan Claire Studer aldı, yine de, ne mutlu ki Rilke gecenin geri kalan bölümlerini şiire ayırabiliyordu. Claire'nin halefi Baladine Klossowska oldu ama Rilke'deki, yakın çevrede bulunan insanların yaratıcı güçlerini yok ettiği yolundaki sabit fikre o da mağlup oldu. Marina Zwetajewa'da Rilke nihayet ideal kadını bulmuş gibi görünüyordu. Rilke yazmak için yalnızlığı ararken kadın da onun aşk dolu mektuplarına mutluluk içinde cevaplar yazıyordu.

GEÇMİŞ VE GELECEK SENTEZİ

Oktay Tahtalı

KAÇAK FELSEFE

Kapitalizmin, kitlesel üretim ve tüketim süreçleriyle hayatı olağanüstü hızlandırdığı modern toplumlarda, birçok insan eyleminin, kendi özgün hakikatinden sapmaya uğradığını varsayabiliriz. İnsan eyleminin, olması gereken doğal ve hakiki niteliklerini yitirmesi, mutluluk arayışlarının yönünü değiştiriyor.

Modern ve modern özentisi toplumlarda salt hayatın kendisi, sadece bu dünyada yaşıyor olmak artık insana haz vermemektedir. Çoğu insan, tüketim imkânlarının dışında kaldığı oranda, mutsuz bir hayat sürdüğü kanısındadır. Tüketim imkânlarını genişletmenin yolu ise, giderek artan miktarda para kazanmaktan geçiyor. Paranın gücü, sonuçta tüketim imkânı sunmasından kaynaklandığına göre: modern toplumda insanın kendisini öteki insanlara ve hayata karşı güçlü hissetmesi, tüketebilme kapasitesiyle ilişkilendirilmektedir.

Para, anılan özelliği dolayısıyla belki tarihin her döneminde önemli bir güç kaynağıydı. Fakat kapitalizm öncesi toplumlarda, henüz kitlesel üretimin söz konusu olmadığı çağlarda, tüketim maddelerinin sınırlı olması, paranın gücünü de bir yerde sınırlayabiliyordu. Beş parasız bir bilge, yiğit bir savaşçı, yaratıcı bir yapı ustası, lirik manzumlar söyleyen bir ozan, adil ve iyiliksever bir kapı komşusu olarak da, toplum içinde itibar, saygı ve öykünme duyguları uyandırmak mümkündü. Tarihte, doğrudan paraya ve tüketim imkânına dönüştürülemeyen marifetlerin, büyük itibarlar sağladığı dönemler olmuştur. Üstelik kaynağını itibardan, saygıdan ve bunların en zengin imkânı olarak adaletten alan bir gücün meşruiyeti fazlaca tartışma konusu edilemezdi. Efsaneler, mitoslar ve tarih bunun örnekleriyle doludur.

Kitlesel üretim öncesinde tüketim imkânlarının sınırlı olması, insan eylemi

nin, paradan başka değer ve ölçütlere göre de anlam kazanabilmesini sağlıyordu. Kapitalizmle birlikte ortaya çıkan kitlesel üretim, bütün insan eyleminin, bu üretimden kaptığı paya göre anlamlandırılmasını dayatıyor. Artık bu süreçle birlikte insan eylemi sapmıştır. Merak, keşif, öğrenme ve marifet hazzı gibi insani nitelikler, kitlesel üretimden pay kapma yarışı içinde hakiki anlamlarını yitirerek, yerlerini çeşitli el çabukluklarına bırakmış görünüyorlar. Kapitalizmin kitlesel üretim faaliyeti sonucu ortaya çıkan yeni işkolları gözlerimizi boyarken, binlerce yıllık medeniyet mirası olan kadim mesleklerin yok oluşuna gözlerimizi yumuyoruz. Dünya, bilgisayar programcılığı, borsa simsarlığı, genetik mühendisliği gibi mesleklere, dev sanayi tesislerine, hi-tec laboratuarlara alkış tutarken, bin yıllık terzilerini, bakıra, ahşaba şekil ve anlam veren ustalarını, elişi atölyelerini yitiriyor.

Bilim, ilerleme, gelişme, çağ atlama, evrenselleşme gibi 19. yy. propagandalarının gölgesinde, tektipleşerek (uniform) yoksullaşıyoruz. Aslında 19. yüzyıla özgü bu türlü fetişlerin 21. yüzyılda da hâlâ bir umut olarak sunulması, gerçekte herhangi bir ilerleme olmadığını gösteriyor. Oysa sormamız gerek: hayatı, çoğaltıp, zenginleştirerek değil de, tektipleştirerek, yok ederek, tasfiye ederek belirleyen bir ilerleme, hakikaten ilerleme midir? Sözümona evrensel standartlara bağlanarak tektipleşen; "uniform" karakter kazanan modern toplumlarda sivilleşme yalanına kim inanır?

Kitlesel üretimin doğurduğu meslekler, sayısız etik sorunları da birlikte getiriyorlar. Derin ve yüksek yapı mühendisliği; baraj, elektronik, bilgisayar, genetik mühendisliği, nükleer fizikçilik, reklam, pazarlama, finans ve yatırım işletmeciliği, maliyet muhasebesi, hesap uzmanlığı, icra ve iflas avukatlığı, uzun yol şöförlüğü, yüksek tonajlı deniz nakliyeciliği, gümrükçülük, komisyonculuk, borsacılık vb., içinde insan bulunmayan, ustası-çırağı belirsiz, kendi çalışanını da ruh fukarlığına mahkûm eden bir dizi "kitlesel üretim" mesleği. Sözüm ona bireyin önemsendiği, birey hak ve hukukunun öne çıkarıldığı modern toplumda, tam tersine bireyi yok eden, kişiliğini basit bir mekanizma dişlisine indirgeyen bu meslekler, insanın ve hayatın sürekliliği için asla bir zorunluluk ifade etmiyorlar. Çünkü, tarihte bu meslekler ve onların nedeni olan kitlesel üretim henüz yokken de hayat akıp gidiyordu.

Fakat kapitalizmin bir verisi olan modern toplum değerleri, bizi amansız yanılsamalara sürüklemiştir. Bir çoğumuz, sanki borsa ve finans uzmanlığı olmasa, bir ekmek fırını kuramazmışız, sanki baraj mühendisliği olmasa karnımızı doyuracak kadar buğdayı ekemezmişiz, sanki reklamcılık pazarlamacılık olmasa içecek su bulamazmışız, sanki hayat, tüm bu faaliyet alanlarına mahkûm ve mecburmuş duygusu içindeyiz. Oysa Irak ve Afganistan'da bu faaliyetlerin birçoğu yok, ama hayat devam ediyor. Geçelim ateş altındaki bölgeleri, Batı gözüyle "geri kalmış" ve mutlaka kalkındırılması gereken birçok başka ülkede Yemen'de, Suriye'de hayat, borsa simsarları, reklam müdürleri, finans ve yatırım uzmanları sayesinde mi devam ediyor? Bunu düşünmek, tartışmak lazım.

Genel bir bağımsızlık karakteri için, öncelikle zihinleri tutsak alan yapay korku ve kaygıların, sahte mecburiyetlerin, olmazsa olmaz sayılan alışkanlıkların sorgulanması gerekiyor. Kendimizi zorunlu ve bağımlı hissetiğimiz bazı şeylerin, elde olmayan nedenlerle hayatımızdan çıktığı durumlarda, önceden sanılanın tersine, fazla bir eksiklik duygusu yaşamadan, olağan yaşamımızın eskisi gibi akıp gittiğini görmek, çoğunlukla bizi şaşırtır. Sigara alışkanlığını terk etmeyi tasarlayan insan, bu nedenle hayatının kararacağını sanır. Oysa sigarayı bıraktıktan sonra, hayatta olumsuz anlamda hiçbir şeyin değişmemesi çok şaşırtıcıdır. Ve bu güzel bir duygudur.

Örneğin bir an, şehirlerimizdeki bütün reklam panolarının, reklam tabela ve afişlerinin indirildiğini düşünelim. Bütün tv. ve diğer yayın organlarında, gazetelerde, sinemalarda reklam faaliyetinin kaldırıldığını, yaşadığımız ortamdan reklam denen şeyin çıkıp gittiğini varsayalım. Acaba hayatımızdan ve mutluluğumuzdan ne eksilecektir? Belki kimilerine göre böylesi bir durumda ortam renksizleşecek, hayatımızdaki önemli bir neşe ve haz kaynağı yok olacaktır.

Bana kalırsa hayatımızın eksilmesi bir yana, reklamsız bir dünyanın, iç huzuruna ve ruh sağlığına büyük katkı yapacağından hiç kuşku duymamak gerekir. İnsanın, bütün ruhi zaaflarını istismar ederek, bu zaafları durmaksızın yeniden üreten, şehvet, şiddet, sahip olma, hırs gibi tutkular aracılığıyla insanı hırpalaya hırpalaya, bir tüketim budalasına çeviren reklam olgusu hayatımızdan çıkmadığı sürece, insanlık önemli bir huzur imkânından mahrum kalmaktadır.

Bir gün, reklam denen tahrip kalıbını, ruhundan ve maddesinden söküp attığımız bir hayal şehrimiz olsa... Sonra, bu kirli ve insan düşmanı olgunun boşalttığı alanları, şehir tasarımcılarımıza, peyzaj mimarlarımıza, amatör ve profesyonel heykeltraş ve ressamlarımıza, akademi öğrencilerine, meslek lisesi öğrencilerine, çocuklara açsak... En az enerjiyle en renkli aydınlatmaların tasarlandığı şehir akşamlarının, türlü çeşitli ışık oyunlarının, rengârenk bitkilerle tasarlanmış park ve bahçelerin, kaldırım kenarlarının, binbir türlü sanat yaratıcılığının bezediği meydanların, cadde ve sokakların nefesini içimize çeksek...

(Reklamdan başladık, ama seziyorum, kalem beni başka bir yere götürüyor, evet yazının kaderinde vardır bu...) Mahalle aralarından, şehrin meydanlarından yükselen güzel sesli kızların şarkılarına, becerikli delikanlıların akustik çalgılarında tınlayan ezgiler eşlik etse... Herkes yazdığı şiirleri, geçmişte reklam panolarının kapladığı yerlere assa... tv. ve radyolarımız kendi paramız kadar ve **sadece yerel** yayınlar yapsalar, reklam saatlerinin yerini, sabahlara kadar şiir ve şarkı saatleri alsa... Bir ılıman iklim ülkesinde yaşamanın talihiyle, ömrümüzün çoğunu sokaklarda, parklarda geçirsek... Daha çok bisiklete binsek, taksi duraklarının yerini fayton durakları alsa, boğaz köprüsü yerine, (şehirde hani ille de büyük kitlesel hareketler öngörülüyorsa!) o parayla yeraltına, yerüstüne raylar döşense. Hastahane ve okul yolları dışında her yer araç trafiğine kapansa... Kâr ve daha çok biriktirme ölçütlerini dışlayan bir çalışma anlayışını, yanı sıra başkaca rekabetleri yaygınlaştırsak, mahalle kahvelerimizi yeniden ihya etsek ve bayramlarda gezgin âşıklar oralara uğrayıp atışsalar... En güzel bahçeyi kim düzenledi, en iyi ev şarabını kim yaptı, en iyi hinthorozunu kim yetiştirdi yarışmaları yalnız kırsalda değil, şehrimizde de yaygınlaşsa... Belki böylesi bir tasarımın gerçekleşme imkânı, ancak tufandan sonrası için öngörülebilir. (Tufan: yani kapitalizmin küresel veya bölgesel çöküşü, bireysel ve toplumsal erdemlerin yeniden keşfedilmesini zorunlu kılacak, acılı ve görece uzun süreli bir kaos... Ülkemizde 1914 ve daha öncesinden, 1923'lere uzanan süreç ciddi bir örnektir.)

Daha adil ve huzurlu bir toplum arayışında her türlü sentez önerisi gündeme gelebiliyor. Sınıf çatışmalarının sonucunda bir sentez aramak gibi, Doğu ve Batı arasında bir sentez aramak gibi. Bu arayış kuşkusuz meşrudur. Burada birbiriyle çatışan unsurlar yerine, birbirinin devamı olan, gerçeklikte "bir" ve sürekli olan, fakat bizim zihnimizde soyutlayarak ayırdığımız ve farklı nitelikler atfettiğimiz **geçmiş ve gelecek** sentezi (aslında bütünlüğü) üzerinde durulabilir.

Bu bağlamda tarım toplumu olmayı, geri kalmışlık şeklinde algılamak yerine, onurlu ve kanaatkâr bireylerden oluşan bir tarım toplumu olmanın keyfini çıkarsak, karpuzun bile dilimle satıldığı, sözde gelişmiş sanayi toplumlarının tersine, sahip olduğumuz en hakiki servetin, yani kasalar dolusu şeftalinin, eriğin, kayısının ve daha nicelerinin gururunu duysak... Bu serveti yenmez içilmez teknolojik oyuncaklarla değişmek uğruna, yok pahasına yitirmesek... (Konut vb. kutsallık ölçütüyle sınanan başkaca bir kaç **temel** ihtiyaç için, mevcut teknoloji, bugünkü haliyle yetmez mi? O da, orada kalsın...)

Mahallemizi hakiki anlamda muhtarımız ve ihtiyar heyetimiz yönetse... Muhtarımız ve ihtiyar heyetimiz, uzak tarihimizdeki gibi **mülksüz** bilgelerden, yani günümüzde mahallemizin yoksul ve vakur ağır abilerinden, bilge hatun kişilerden oluşsa... Yeniden böylesi insanların yetişmesini sağlayacak ahlâki ortamın propagandasını yapsak, (maddenin ve sovyet kollektivizminin yapamadığı), izzet, vefa, mertlik, yüce gönüllülük gibi erdemlerimizi gece gündüz anlatsak, herhangi bir batılı ideolojiye adadığımız ömrümüzü bu erdemlere adasak...

Hani bir deyime, Astkomutan Marcos'un yerel varoluş öngörüsüne, bambaşka koşullar altında, bambaşka bir coğrafyada kendi meşrebimizce çalışmaktan söz ediyorum. Ve tüm bunlar karınca kaderince uygulandığında, küresel kapitalizmin ve kitlesel üretimin alacağı darbeleri hayal ederek, ben bu şehrin sokaklarında esrik düşüp, her gece naralar atsam...

Bu arada, **www.oktaytaftali.com** *deneme yayınına başladı... Başka dergilerdeki yazıları ve eski metinleri de yavaş yavaş yüklemedeyiz.*

Desen: **Kutlukhan Perker**

ATTİLÂ İLHAN - LETTRE ULYSSES - PI

Hangi Batı? "Anılar ve Acılar"la dolu olan mı? Yoksa cilalı ve bizim hep özendiğimiz bir başka yanı mı? Tartışmalar elbette bitecek gibi değil. 80 yıllık ömrün ardından neler neler bıraktı **Attilâ İlhan**! Katılalım katılmayalım ne görüşler öne sürdü ve onların sımsıkı ardında durdu. Batıyla ilgili olanlar beni çok yakından ilgilendirdiği için şu cümleleri buraya alma gereğini duyuyorum: "-...batılılaşmak dediğimiz ne, önce onda anlaşalım: bir ülkenin, ticari burjuvazisinin teknolojiyi ekonomiye uygulayarak endüstrileşmesiyle uluslaşması değil mi? Kültür, bizim o sihirli değnek sandığımız, sözünü ede ede bitiremediğimiz eğitim, bu altyapı üstünde yükseliyor. Oysa biz endüstrileşmeyi gerçekleştirmeden, endüstriye, üstelik yabancı koşullar altında gerçekleşmiş bir endüstriye ait kültürü içimize aktarıp batılılaşmak sanıyoruz: bir evi, çatısından yapmak gibi bir şey!" Burada açılacak ve derinliğine tartışılacak o kadar başka şeyler var ki, ama bunun yeri burası değil. Ortalık şu sıralar AB sevinciyle toz duman. Tanzimat'tan beri yönümüzü döndüğümüz Batı'ya bir türlü yetişemiyoruz da, biz de kıyısından köşesinden, köşe kapmaca oynar gibi, Batılı olmaya çalışıyoruz tutunup tarihin o kalın beline. Batı almış başını gidiyor, biz ise kuru sıkı sallayarak iki arada bir derede çabalayıp duruyoruz. Tepeden yakaladığımızla yetinerek idare ediyoruz. Ne diyor **Attilâ İlhan** "*Türkiye*" başlıklı şiirinde? "*türkiye türkiye dağlarını duman almış/üzümler memleketi tütünler memleketi/türkiye türkiye çok gülmüş çok ağlamış/sabırlı bağrıyanık insanlar memleketi*" Şair ne doğru söylüyor: orası "*tarlaya savrulmuş buğday gibi türkiye*"

Röportajın Nobel'i sayılan ve bu yıl üçüncüsü gerçekleştirilen **Lettre Ulysses Award for the Art of Reportage**, yani sanat olarak röportaja, ödül töreni her zamanki gibi olağanüstüydü. Yemekli ödül

törenine Avrupa'nın en kalburüstü gazeteci, yazarları katıldı. 15 Ekim'deki gecede Şili şaraplarının yanında çok zengin bir de meze ve yemek sunuldu konuklara. 7 finalist arasından çocukluğu Afrika'da geçen İngiliz yazar-gazeteci **Aleksandra Fuller**'in yapıtı birinci oldu ve 50 bin Euro'luk ödülün de sahibi. Geçmişine ve çocukluğuna bir geziyi ele alıyor yazar ve Afrika'daki savaşları sorguluyor yapıtında. Zambiya, Zimbave ve Mozambik arasındaki tarihsel ve kültürel bağların yanında düşmanlığı da yapıtının ana konusu olarak paylaşıyor okurla. 2. ödülün sahibi Fas'lı antropolog, doçent, yazar **Abdellah Hammoudi** de 30 bin Euro'yla ayrıldı Berlin'den. O, bir antropolog ve Müslüman olarak 1999'da Mekke'ye yaptığı hac yolculuğunu kitaplaştırmış. Yaşadıklarını, gözlemlerini tartışmaya açmış. Hacla başlayan hareketin yorumu Batılılar için her zaman önemli. 3. ödül ise **Riverbend** takma adıyla yazan Iraklı bir kadın yazara verildi. 20 bin Euro'nun sahibi 26 yaşındaki yazar Bağdat'ta ailesi ve kardeşleriyle birlikte yaşıyor. Küçük bir bilgisayar firmasında çalışıyor. Yazılarını Web sitesinde yayımlıyor İngilizce olarak. Yazılarının, yorumlarının bir derlemesi Ortadoğu'daki gelişmeler hakkında da önemli ipuçları veriyor elbette. Geceyi şair **Breyten Breytenbach** sundu. Yemekte de **Mahmoud Fadi & Friedens** grubu çaldı. Afrika'nın, dünyanın ezilen, sömürülen tüm insanlarının acı mı acı ağıtlarıydı gecenin zengin sofrasını şenlendiren.

Aklıma Yaşar Kemal, Fikret Otyam... geliyor hemen ünlü röportaj ustaları olarak. Ne yazık ki, onlar, artık unlarını elediler, eleklerini de astılar. ülkemizdeki yayımlanan röportaj kitaplarını tarayacak ve bu ödül için önerecek kimse yok. Bu ödül verilmeye başlandığında jüride Nedim Gürsel vardı, o da bir Türkün alması için çaba harcamıştı.

Bir süre önce açılan ve yarım milyona yakın Berlinlinin gezdiği **Goya** sergisinden sonra Paris'teki **Picasso Müzesi**'nin 20. yılı Berlin'deki **Yeni Ulusal Galeri**'de, **Picasso** sergisiyle kutlanıyor. Sergide, **Picasso**'nun 90 resim ve heykelinin yanında 80 deseni de şu sıralar Berlinlilerin dilinden düşmüyor. Picasso'nun mavi ve pembe dönemiyle kübist döneminin çalışmalarından da örnekler yer alıyor sergide. 1973'te **Picasso**'nun ölümünün ardından, 203 resim, 158 heykel, 88 seramik ve 1600 grafikten oluşan özel arşiviyle 10 Ekim 1985'te kurulmuş **Picasso Müzesi**. İşte o müzeden seçilen özgün örneklerden oluşuyor **Picasso Özel** sergisi. **Picasso Müzesi** ise 10 Ekim

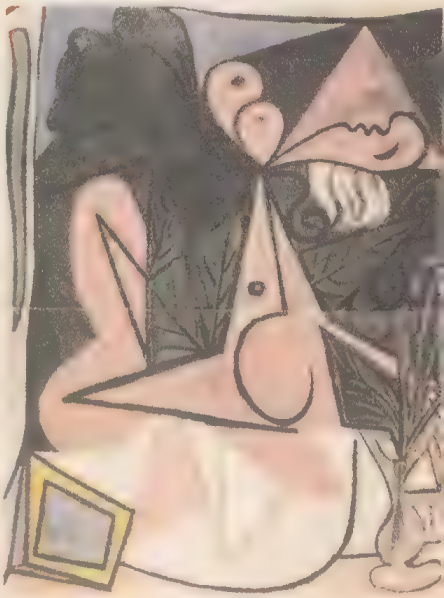

1985'te mimar **Roland Simounet**'nin restore ettiği "Hotel Salée"de açılmış. Berlin'deki sergi de 10 Ekim'de açıldı ve 22 Ocak 2006'ya dek açık kalacak. **Picasso** sergisini gezmeden önce okumuştum *Picasso: Dâhi ve Deli* (2003) kitabının Türkçesini. YKY'nin Genel Kültür Dizisi'nin 11. kitabı *Picasso: Dâhi ve Deli*.

Picasso, çağın destanını yazan adam, **Guernica**'nın yaratıcısı. 1937'de 45 taslakla işe koyulan dahi, "boğa, ışık taşıyan kadın, at..."gibi figürlerle faşizme karşı bir direniş türküsü oluşturur, sanki o ünlü güvercinini uçurmuştur bir kez daha: "savaşın, gözü kara şiddetin, ölü çocukların, gözyaşı döken anaların dramı"nı bütün dünyaya bundan iyi nasıl duyuracaktı?

Siyah, beyaz ve gri renklerle yası sermiştir gözler önüne. Öyle ya "resim evleri süslemek için icad edilmedi. Resim düşmana karşı savunma ve saldırı amaçlı kullanılacak bir savaş aracıdır"da. **Paul Eluard**, **Picasso** için yazdığı şiirde şu iç dizeyle aramıza katılıyor: "*Boğanın kulağı pencerede/Yaralı güneşin yabanıl evinde/İçerden bir güneşin gizlendiği yerde*"

CASSO - AZER YARAN - OYUN ZAMANI

Ardında bir demet *Giz Menekşesi* (2004) bırakarak sessizce aramızdan ayrıldı şair **Azer Yaran** da. Aynı bölümden mezunduk ve O TRT Çok Sesli Koro'da çalışıyordu, ben de Milli Kütüphane'de. İkimiz de mesleğimizi yapmıyor, ekmek paramızı başka bir biçimde kazanıyorduk. İkimizin de ilk şiir kitabı **Türkiye Yazıları** yayınları arasında 1980'de çıktı. O, fırsat buldukça Rusça'dan çeviriler yaptı. En son **Puşkin**'in başyapıtı *Yevgeni Onegin* şiir-romanını kazandırdı dilimize. Onun şiiri Rus şiirinden beslenmiş bir şiirdir ve bu da onun özgünlüğüdür. Onun *Deniz ve Ten* (1998) kitabında yer alan "*Şaire Ağıt*" şiiri sanki kendini anlatıyor, onun özüne yaktığı bir ağıt gibi duruyor önümüzde. Şu dizeler de bu dinmez ağıttan: "*şair ölmüş/yas denizi ışıldıyor-/bir yaşam dizesine gömün onu/şair ölmüş-toprağa gazel düştü/bir güz türküsüne gömün onu/.../şair ölmüş/bir su tümseğinin sönümüne/dört Türk denizine/.../susak çatlağı toprağa/ceviz gölgesine/bir yağmur damlasına gömün onu/.../çimen kâğıdına gök masasına/bir kır masalına gömün onu/.../göksel damda sesini kasırga basar/soluğunun humusunda Azer ölür/şair! Ölümün üzre bir filiz sürmüş-/Azer'n türküsüne gömün onu*" Sevenleri onu "*şiirin uzamına*" "*tanrılar zamanına*" gömdüler.

Azer Yaran'ın yaralı, kırgın, kırık, paramparça, acı mı acı diline dönüp bir daha baktım da, ne düşüneceğimi bilemedim, yüreğime saplanan hançeri çıkaramadım bir türlü. "öte gerçekçilik"e uğurladık onu da bu Ekim'de. Sonbaharda ölen şairler nereye gidiyorlar acaba, ötede, "aşkın-gerçekçilik"in var olduğu bir yere mi? Hiç gözümün önünden gitmiyor onun o zayıf, üflesen düşecek fotoğrafı ve köyündeki o tahta kulübe. **Enver Gökçe** gibi oldu onun da sonu... yoksulluk ve acı içinde sığındı şiire, o da kalbini doğanın göğsüne yaslayıp öyle atladı uçuruma.

İşte yine tiyatro zamanı: *Oyun Zamanı Avrupa*. Ekim 2005'ten 2006 Şubat'ına kadar sürecek bir tiyatro şenliği daha geldi çattı önümüze. **Berliner Festsipiele**'nin düzenlediği *Oyun Zamanı Avrupa*'da 13 oyun tiyatro severlerin karşısına çıkacak. Avrupa tiyatrosunun nabzını tutmak isteyenler için bundan iyi fırsat olur mu? Günümüz tiyatrosu nereye gidiyor ve nerede duruyor yanıtını da bu oyunlarda bulmak olası elbette: *Oyun Zamanı Avrupa*'ya katılacak yönetmenlere de kısaca bir göz atalım: 2004'te **UNESCO** reji ödülünü alan Ukraynalı yönetmen **Andriy Zholdak** değişik bir **Shakespeare** yorumu: "*Romeo ve Juliet. Fragmen.*" Hollanda-Belçika tiyatrosunun en genç ve en önemli adlarından sayılan **Guy Cassiers, Marcel Proust**'un o dev romanı "*Geçmiş Zamanın İzinde*"den yorumladığı serinin 4. bölümünü birden, 11-13 Kasım'da sunuyor bu kez. İlk kez bir Türk sanatçı da yer alıyor *Oyun Zamanı Avrupa*'da. **Aydin Teker**, konservatuar eğitimini tamamladıktan sonra New York'ta da eğitimini sürdüren bir sanatçı Mimar Sinan Üniversitesi'nde de profesör olarak çalışıyor. "*aKabi*" onun Berlinlilere sunacağı danslı bir gösteri. Fransızların yaşayan en büyük yönetmenlerinden biri **Claude Régy**. Onun ortaya koyacağı oyun ise "*4.48 Psychose*" adını taşıyor. **Lloyd Newson**, Avusturyalı genç bir yönetmen. Kurduğu **DV8 Pkysical Theatre** ile dikkatleri üstüne çekmiş de biri. **Jossi Wieler**, tiyatro eğitimini İsrail'de tamamlamış İsviçreli bir yönetmen. Almanya dahil pek çok ülkede sahnelediği oyunlarıyla ünlenmiş biri. Onun tiyatrosu "*Theater X (kai),*" "*Yotsuya Ghost Story*" adındaki oyunuyla Berlinlilerin karşısına çıkacak. **Simon McBurney**, İngiliz yönetmen, "Complicite" tiyatrosuyla "*Measure for Measure*"yi sergileyecek iktidarın bir başkasının eline geçmesini gözler önün sererek. **Hans Peter Litscher** de İsviçreli oyun yazarı, yönetmen, yapımcı. **Kafka**'nın ve **Einstein**'in da yer aldığı çarpıcı bir oyunla geliyor Berlin'e. **Gilles Jobin**, Lozan doğumlu, dans ve tiyatro eğitimi almış bir yönetmen. Oyunu "*Steak House*" günlük yaşamın dramını sahneye taşıyor. **François Sarhan**, komponist, **Bertrand Raynaud** yazar, **Fred Pommerehn**, sahne dekoru ve instalasyon alanında uzman. Bu üç Fransız ustanın ortaya koyduğu oyun instalasyon, müzik, masal üçgeninde değişik bir oyun sunacaklar tiyatroseverlere. Oyunlarının adı: "*Les articulations de la Reine*". **William Forsythe**, Amerikalı bir yönetmen, koreograf ve dansçı. Avrupa'nın çeşitli kentlerinde de çalışmalarını sergilemiş ve ünlenmiş de biri. "*The Forsythe Company*", "*Three Atmospheric Studies*"de hayatı ve insanlığın gülünç yanlarını yakalamayı amaçlıyor ve gülmenin mimarisini oluşturmaya çalışıyor.

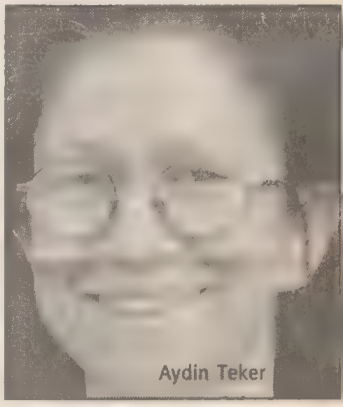

Aydin Teker

Avrupa tiyatrosunun deneysel yapımlarla sorgulandığı bir dönem başlıyor Berlin'de. Gelenekselle modernliğin, absürdle çeşitli sanat dallarının aynı sahnede buluşmasına tanık olacağız Ekim-Şubat arasında.

Attilâ İlhan, yani şiirimizin *Kaptan*'ı "*gece yarısını yaşamaktan yorgun*" düştü. Ekim onu da sarıp sarmaladı, bastı bağrına: "*Pia*"nın ellerini tutamasa da "*eksiksiz*" aramızdan ayrıldı, ne de olsa "*Ayrılık Sevdaya Dahil*" değil mi? **Azer** de şöyle bağlıyor sözünü: "*Ben bir taş kovuğunda doğdum,/en engin dünyaları bilmek istedim,/en uz düşlere ağdım.*" Yaşam bir oyun, röportaj ödülü de, **Picasso** da... Ölüm de, belki.

Susuz Yaz

İzmir'de Adnan Düvenci'nin çıkardığı *Demokrat İzmir* gazetesinde, günlük karikatür çiziyordum. O günlerde sekiz milimetre film çeken kameralar, bu filmleri oynatan küçük sinema makinaları gelmişti. Kemeraltı'na sapmadan, çalıştığım gazetenin, bir kaç dükkan ötesinde, fotoğraf makineleri fotoğraf malzemeleri ve ekipmanları satan 'Foto Balım' adında küçük bir dükkân vardı. İzmir'de ilk kez Doğu Almanya'dan 'Pentaus' marka zumlu sekiz milimetre kamera ile Kodak marka oynatıcı almıştım. Esad, Nurhan Balım kardeşlerin bu küçük dükkânı Türkiye'nin her köşesindeki sanat çevrelerinden gelen, önemli sanatçıların, vazgeçilmez bir uğrak yeriydi. Cevat Şakir, Metin Eroğlu, Haldun Dormen, Erol Günaydın, Burhan Bilbaşar, Yaşar Kemal, Can Yücel, Fikret Otyam, Sadri Alışık, Attila İlhan bu önemli kişilerle, sık sık bu iki taburenin bulunduğu küçük dükkân da karşılaşırdık. Bir gün akşam çektiğim filmin yıkanması için banyoya vermek yerine yeni bir filmi kamerama takmaları için 'Foto Balım'a uğradım. Dükkanda Metin Erksan ve Necati Cumalı çay içiyorlardı. Metin Erksan beni görünce:

- Aaa!.. Diyerek kalktı, Esad Balım'ın bulunduğu tezgahın üzerine çay bardağını koyup bana sarıldı öpüştük, sonra Necati Cumalı'ya. Nurhan Balım oturduğu tabureyi bana verirken:

- Yahu şimdi senden bahsediyorduk, tam üstüne geldin, dedi. Ordan burdan konuştuktan sonra, Necati Cumalı beni iyice süzdü, sonra Metin Erksan'a:

- Yahu Metin Eflatun'a dikkatli bak! Valla tam benim... İstidacı tipine aynen benzemiyor mu?

- Haydaa! Yahu Necati valla ben de deminden beri onu düşünüyordum. Sen ne dersin Esad?

- Vallahi ben ne diyeyim kararı verecek olan Eflatun, dedi. Ben şaşırmıştım.

- Yahu benim haberim olmadan neler çeviriyorsunuz? dedim. Metin:

- Haberin yok mu yahu Necati Cumalı'nın 'Susuz Yaz'ını, dedim.

- Yani benim gibi yakışıklı birini bulmuşsunuz, bir kıçı kırık istidacı rolüne mi layık görüyorsunuz? Yahu bu hangi dostluğa sığar dedim.

Gülüştük!.. Başımı arkamdaki agrandizör masasına çarptım.

Metin Erksan

- Ne yapabilirim? Kafamı kırar sizleri kırmam, dedim. Metin Erksan:

- Biz bu gece ekiple hep beraber Mezarlıkbaşı semtindeki 'Yalova Restorant'a gideceğiz, istersen bize şimdi takıl, ama işim çişim var dersen dokuzdan sonra direk oraya gel, o iş için etraflıca konuşalım, çünkü yarım seninde sabah sette olman gerekiyor.

- Çekimler nerede olacak Metin?

- Yahu seni yarın bir şekil de bir yerden alırız filmi 'Bademler' köyün de çekiyoruz.

- O zaman ben gazeteye döneyim öbür gün için bir karikatür yapıyım, Attila İlhan'a bırakıp dokuz, dokuz buçuk da 'Yalova' da olurum.

- Eflatun, Attila İlhan'a benim selamımı söyle yarın işini ayarlasın o da gelsin.

Saat dokuzu çeyrek geçe 'Yalova Restorant'a geldim. Pencere kenarına yanyana yerleştirilmim üç dört masa çevresinde o günlerin yeni yeni parlayan yıldızları vardı. Aralarında Erol Taş'ı gördüm. Metin beni gördü bana işaret etti ona doğru yürüdüm. Necati Cumalı'yla kendi arasında bana yer ayırmışlardı. Metin'in yanında kıvırcık kumral saçlı, bembeyaz tenli, taş bebek kadar güzel zayıf çok genç bir kız oturuyordu. (Hülya Koçyiğit) Metin ikide bir ona dönüp:

- Bak bu bitecek bu da tamam mı? diyordu. Ama kızcağız ağızında, eriği çevirip bir türlü yutamadığı lokmaları önünde ki gazoz bardağını sık sık kaldırarak yudumluyor, gazoz sayesinde yutmaya çalışıyordu. Metin Erksan masaya söyle bir göz gezdirirken.

- Masamızın görüntüsü pek zengin görünmese de, fakir de sayılmaz hani, dedi.

Metin Erksan'la Necati Cumalı'a yıllarca zirvede olan iki önemli kişiydiler. Metin Erksan'ın çektiği filmler, Necati Cumalı'nın romanları, sanat ve edebiyat çevrelerinde iz bırakıyordu. Geç saatlere kadar, içten sevgi dolu muhabbetlerden sonra; mutlu ve neşeli bir şekilde, onları otellerine yolcu ettim. Ben de evin yolunu tuttum. Hanım kapıyı açtı, uyku sersemi yalpalayarak odaya doğru giderken, ona:

- Yarın beni sekizde kaldır Badem'lere gideceğim, dedim. O sinirli bir sesle:

- Kırdığın fındıklar, fıstıklar bitti de sıra bademlere mi geldi? diye bağırarak oda kapısını hızla kapattı.

Metin Erksan bir taksiyle 'Foto Balım'dan sabah oraya geldi. Attila İlhan'ı, gazetemizin foto muhabiri Kuşadalı Mehmet Ali'yi bir de beni aldı. Otellerinin önünde bekleyen minibüse bindik. Arkada kameraman, asistanı, ışıkcı kıymetli alete edevata, birer sevgiliye sarılır gibi sarılmışlardı. Genç kız öksürüyordu, Erol Taş ona nane şekeri verdi. Metin Erksan'ın gözleri göğü tarıyordu, gök yüzü masmaviydi ama, bir kaç küçü bulut Metin'i endişelendi-

Hulya Koçyiğit

riyordu. Necati Cumalı'nın kucağında hasır bir şapka vardı.

Hasır şapkayı bana uzatırken:

- Eflatun bunu sana getirdim, dedi. Ben de:

- Ne zahmet ettin yahu! Neyse sağol, dedim.

Şapka eskiden şapkaymış, şimdi ahı gitmiş vahı kalmış. Bir de tepesinde köfte kadar büyücek delik vardı. Necati şapkayı bana uzatırken, Metin:

- Bir giysene Eflatun şu şapkayıda, bir göreyim.

- Yahu neresini giyeyim bu şapkanın! Ne yani benimle dalga mı geçiyor sunuz? dedim.

Metin'le Necati gülmeye başladılar, Metin:

- Sette bu şapkayı rol icabı giyeceksin!

- Yok oğlum! Bu rolü kabul ettim ama, daha anlaşma imzalayıp paramı almadım. Verin parayı o zaman giyerim şapkayı, dedim. Gülüştük. Metin Erksan ile Attila İlhan sol tarafımda oturuyorlardı. Attila devamlı Metin'e, Necati'ye filmle ilgili sorular soruyor, notlar alıyordu. Foto muhabirimiz Mehmet Ali'de hiç boş durmuyor, minübüsün içinde dolaşan muavin gibi, herkezin birer resmini çekiyordu. Bir ara minübüs öksürdü, tıksırdı, ileri geri gitti, saralı gibi sallandı, motoru sustu. Minibüsün içine yanık mazot kokusu yayıldı. Genç kız fena halde öksürmeye başladı. Erol Taş, genç kızın kolundan tutup minübüsten indirdi. İlerde, yol üzerindeki çeşmeye doğru yürüdüler. Biz de arkalarından gittik. Kızcağız yüzünü yıkadı, su içti. Hava cehennem gibi sıcaktı. Tarlalarda ekili herşey sararmış, kurumuş; neredeyse tutuştu tutuşacaktı. İnsanın her yanını sanki alevler sarmıştı. Çeşmenin başındaki büyük çınarın gölgesine sığındık. Biz de sırayla elimizi, yüzümüzü yıkadık, bol bol su içtik. Biraz serinledik. Çeşmenin yalağının ucuna ilişmiş bir peri kızı yontusu gibi duruyordu. Çevresindekilerin ona olan aşırı ilgisinden, ne yalan söyliyeyim "Her halde çevrilen bu film de, rol alması için babasının su gibi para harcadığını düşündüm. Bu ara minübüsün altında bir süre uğraşan şoför:

- Metin Ağbi araba tamam, biraz su kaynatmış o kadar. Arabaya binebilirsiz. Ben de temizleneyim geleyim, dedi. Minibüse bindik, biraz sonra Badem'ler köyüne doğru yola koyulduk. İnek böğürtüleri, eşek anırtıları, köpek havlamaları arasında nihayet Bademler köyüne geldik.

* * *

Kamera ayakları üzerine yerleştirildi. Işıkçılar yerlerini aldı, iki büyük gümüş yaldız sağa sola yerleştirildi. Metin Erksan etrafındakilere:

- Gidin kahveden bir masa, dört beş sandalye sonra da, bir kova su, bir de leyen getirin, tamam mi? Eflatun sen de yavaş yavaş soyuna dur!

Benim şaşkınlığımı gören Necati Cumalı, gülmeye başladı. Onlara:

- Banyo sahnesinden başladığımıza göre, erotik bir film de mi rol alıyorum, ne dersiniz?

Gülüştük!..

Masa, sandalyeler, leyen, bir kova su, bir de hurda bir dakitilo geldi. Dedikleri gibi ayakkabılarımı, çoraplarımı çıkarıp paçaları sıvadım. Sonra da gömleğimi de çıkarmamı söylediler. Masaya oturdum, masanın altındaki içi su dolu leyene ayaklarımı soktum.

Metin Erksan:

- Eflatun şimdi sen, istida yazan birisin, daktilodaki kağıda, rastgele daktilonun tuşlarına basıp, köylünün söylediklerini göya yazıyormuş gibi yapacaksın, tamam mı? Işıklar yansın, motooor! diye bağırdı.

O an benim elim ayağım dolaştı, daktilonun tuşları arasına giren parlamlarımı kurtarmaya çalışıyordum. Hayatımda daktiloya hiç dokunmamıştım doğrusu! Metin de bana "On parmakla yaz!" deyip duruyordu.

Sonunda kameramanın:

- Valla çok iyi oldu, çok başarılı oldu! Metin Ağbi, demesine rağmen Metin Erksan, kırkyıllık dostluğumuza rağmen, işine olan saygısı yüzünden, haklı olarak, kararlı ama üzügün bir sesle:

- Olmuyor, Eflatun olmuyor! dedi.

* * *

Ondan sonra, "Ben ne yaptım biliyior musunuz?" Çıkardım benim Doğu Alman malı 'Penthous' marka sekiz milimlik zumlu kameramı onlar film çekerken, ben de onların filmini çektim!

Bademli Köyü 1963

KAÇAK GEZİ

Alper Çelik

SELANİK'İN GÜZEL

İlber Ortaylı sohbetlerinde Türklerin Rumeli'yi terk etmekle arkalarında bir vatan bıraktığını sık sık söyler. Adnan Özer ile 18-23 Ekim tarihleri arasında Makedonya'ya yaptığım yolculukta hem ata yurdumu görmenin sevincini hem de memleketine pasaport ile gitmek zorunda olmanın burukluğunu yaşadım.

Makedonya bölünmüş bir coğrafya; bu bölgenin önemli bir kısmı bugün Yunanistan sınırları içinde, hem resmi belgelerde hem de halk arasında yine Makedonya adıyla anılıyor. Yunanistan Makedonyası'nın merkezi konumundaki Selanik'e gitmek, ata yurduma yaptığım gezinin tamamlanmasını sağlayacaktı; ben de Selanik Belediyesi ve Yunanistan Kültür Bakanlığı'ndan yetkililerle yapılacak bir dizi görüşmeyi bahane edip, 2 Kasım 2005 akşamı Sirkeci Garı'ndan Kültür A.Ş.'nin resmi görevlisi olarak trene atladım.

Selanik'e yataklı vagon ile yolculuk yaklaşık 12 saat sürüyor. Bilindiği üzere Selanik, Osmanlı döneminde bir Yahudi liman şehri; şehrin o dönemdeki hali günümüzün New York'u ile karşılaştırılabilir. Yunanlıların şehri almasından sonra Yahudiler İstanbul'a, ağırlıklı olarak Balat semtine yerleşmiş. Benim kaldığım vagonda Selanik'e giden bir Yahudi kafile vardı. Kafiledekiler Edirne'ye kadar aralarında Türkçe konuştular; fakat sınırı geçtiğimiz anda Rumca'ya döndüler ve ben dünyayı yönetmenin hiç de kolay bir iş olmadığını anladım.

Balat'ın tanınmış Agora Meyhanesi'ni bilmeyen yoktur sanırım. Meyhane 1890 yılında Balat'ın Rum sakinlerinden Kaptan Asteri tarafından açılmış, daha sonra işi oğlu Stelyo devralmış, en son da torun Baba Hristo. Ancak Türk dostlarının verdiği lakabın aksine çocuğu olmayan Baba Hristo, yeni koşullara dayanamayarak sonunda meyhaneyi satmak zorunda kalmış. İşte benim Selanik'teki rehberim, yaşamı başlı başına bir roman konusu olan, Agora Meyhanesi'nin son sahibi 82 yaşındaki Baba Hristo'ydu. Yaşamı için roman konusu dedim ama, Baba Hristo Türkiye'de ödüllü bir belgesele konu olmuş bile.

Selanik'i Baba Hristo ile gezmek tarifsiz bir duyguydu. Hristo gezi boyunca bir taraftan Selanik'i, diğer taraftan da eski İstanbul'u anlattı bana. İstanbul'un bu Rum ailesi, Ramazan ayında ve Müslümanların tüm kutsal günlerinde meyhanelerini kapatmışlar ve bunu yapmanın bereketine inanmışlar. Günümüzde İstanbul'un içkili mekânlarını Türkler işletiyor ve hiç birinin Ramazan ya da kutsal gün dinlediği yok. Rumları İstanbul'dan kovmakla yitirdiğimiz değerler sanılanın çok ötesinde.

Selanik'e denizden baktığınız zaman, şehrin alamet-i farikası, Türklerin askeri amaçla yaptığı ve "Beyaz Kale" olarak anılan kuleyi görüyorsunuz. 1917 yılında Selanik'in tamamına yakını yanmış; yeniden imar edilen şehrin Türkler için en dikkat çekici yanı, İzmir'e olan benzerliği. Yeni şehir Aristoteles'in adının verildiği bir meydanın çevresinde yapılandırılmış. Selanik'teki tarihi eserler Roma ve Osmanlı dönemlerine ait. Roma dönemine ait bir zafer takı, bir Osmanlı bedesteni, Belediye Sarayı olarak kullanılan bir Osmanlı kervansarayı, bir cami, hamam ve Hamidiye Caddesi üzerinde Abdülhamid'in yaptırdığı Hamidiye Çeşmesi başlıca tarihi eserler. Bunların yanında tabii ki bir de şehre gelen Türklerin ziyaret etmeye çalıştığı Atatürk'ün evi var. Bu eve Selanik'teki Türk Konsolosluğu'nun içinden geçerek girebiliyorsunuz ve konsolosluk görevlileri bu konuda size ellerinden gelen tüm zorlukları çıkarıyor. Bugüne kadar pek çok ülke gezdim ve hemen hepsinde bizim Dışişlerinin cahil ve bir o kadar küstah görevlilerini gözlemledim. Örneğin Kazakistan'ın Almatı şehrinde halk Kazakça ve Rusça konuşuyor. Ortalama zekaya sahip bir Türk, Kazakça'yı 10 günde, Rusça'yı da yaklaşık 8 ayda öğrenebilir; ama buradaki Büyükelçilik görevlileri uzun zaman önce geldikleri halde iki dilden de habersizdi ve iyi geçinmekle yükümlü oldukları Kazaklara karşı kaba davranıyorlardı.

Selanik'i gezerken meyhaneciliğin adeta genetik olarak Rumlara ait bir meslek olduğunu anladım. Denize sırtınızı verdiğinizde, Aristoteles Meydanı'nın sol tarafında Beyoğlu Sahne Sokak'a benzeyen Balıkpazarı'nı, sağ tarafta ise yine Beyoğlu Nevizade'nin büyük ölçekli bir benzerini gezebilirsiniz. Buralarda dolaşırken aklıma hep İlhan Berk'in "Saint Antoine'ın Güvercinleri" adlı şiiri geldi; sizler de Beyoğlu'nun Rum sakinleri hakkındaki bu şiiri mutlaka okumalısınız.

Arkadaşımız Alper Çeker, Selanik'te Agora Meyhanesi'nin son sahibi Baba Hristo ile

Balık Pazarı'ndaki meyhaneleri dolaşan Çingene müzisyenleri

Baba Hristo'nun verdiği bilgilere göre Osmanlı hakimiyetindeki Selanik'in son demlerinde şehirde 80.000 Yahudi, 45.000 Müslüman ve 40.000 Rum varmış. Yunanlıların şehri almasıyla ilk olarak Yahudiler Selanik'i terk etmiş. Mübadelede de Müslümanlar Türkiye'ye, Rumlar da Selanik'e yerleşmiş. Mübadele Rumlar için büyük bir çile, çünkü Yunanistan'a uyum sağlayamamışlar ve yerliler tarafından dışlanmışlar. Hele Türk olduğu halde Ortodoks dininden olduğu için gönderilen Karamanlılar var ki, onları hiç sormayın. Sokakta gezerken hâlâ aralarında Türkçe konuşan yaşlı insanlara kulak misafiri olabilirsiniz, ama yabancılara kesinlikle Türkçe yanıt vermiyorlar.

Türkiye'den giden Rumlar yeni taşındıkları semtlere eski memleketlerinden getirdikleri "Yeni Mudanya" gibi isimler vermişler. Selanik Belediyesi'nin Osmanlı yapılarını Avrupa Birliği fonlarından aldığı paralarla restore ettirip kültür merkezi vb. amaçlarla kullanması dikkat çekici. İstanbul'da ise Yenikapı Mevlevihanesi, onu korumakla yükümlü insanlar tarafından içindeki antikalar için yakıldı ve halen harabe olarak duruyor. Dışişleri Bakanlığı'nın Kahire Mevlevihanesi'ni de restore etmeyi reddettiğini ve

LİKLERİ

işi İtalyanların yüklendiğini biliyorum. Memleket evlatlarının devlet kadrolarına yaklaştırılmaması, hüzünlü sonuçlara yol açabiliyor. Dönelim Selanik'e...

Şehir sakinlerinin eğlence kültürü oldukça seviyeli. İlk gece gittiğim Rum tavernasındaki adetler çok hoşuma gitti. Tavernada elinde karanfil dolu sepetlerle gezen bir kız, sepetleri 5 yuro karşılığında sahnede şarkı söylemeyi ve yürek hoplatmayı aynı anda becerebilen nefis bir hanımın başından aşağı boşaltıyor; fakat şarkıcı hanım son sepetten bir avuç karanfil alıp bunları çiçekleri gönderen müşteriye atıyor. Bizim görgüsüz yeni zenginlerin tabaklarla ve peçetelerle yaptıkları şarlatanlıklar Rum tavernalarında bilinmiyor. Dikkat çekici bir şey de, bu tavernalarda bazı Türk şarkılarının da seslendirilmesi ve Rumların bu şarkılarla coşması.

Aristoteles Meydanı çevresindeki Nevizade benzeri mekâna gençler, Balıkpazarı'na ise yaşlı müdavimler gidiyor. Müdavimler ayaküstü birkaç kadeh yuvarlarken, çingeneler onların arasında gezip müzik çalıyorlar. Bu sahne sanırım size tanıdık geldi.

Baba Hristo beni öğlen yemekleri için Kayserili bir Rum'un lokantasına götürdü ve Selanik'te porsiyonların büyük olduğu konusunda uyardı. Gerçekten de Selanik'te kanaat lokantası zihniyetinden uzak, bol kepçe lokantalarda yiyip içiyorsunuz. Yunan yemeklerinin bizimkilere çok benzediğini herkes bilir; Selanik'e gidenlere yemek konusunda tavsiyem, deniz mahsullerine rağbet etmeleri yönünde.

Yunanlıların gündelik yaşantısı bizim için oldukça tanıdık; tespih sallayan, güzel bir kızın arkasından "masallah!" diyerek iç geçiren bitirimleri Selanik sokaklarında görebilirsiniz. Akdeniz milletlerinin genelinde olduğu gibi, Yunanlılar da çalışmayı sevmiyor; devlet daireleri öğleden sonra saat 14.00'de, dükkânlar da genellikle 16.00'da kapanıyor. Yunanlı kızlarda bizim kızların beyaz eşya görgüsüzlüğü yok. Az kazanıyorlar, sade bir yaşam tarzı sürüyorlar ama keyiflerine düşkünler. Evde pek az yemek yapıyorlar, genelde dışarıda yiyorlar. Buna karşılık gece hayatı, yeme içme, bize göre çok ucuz.

Yazının başından beri yeme içmeden söz ediyoruz, biraz da kültür-sanat konularına gelelim. Selanik'te Kültür Bakanlığı'na bağlı, bizdeki TÜRKSOY benzeri bir kuruluş olan Helenik Kültür Organizasyonu var. Ancak etkinlik konusunda Helenik Kültür Organizasyonu'nun TÜRKSOY'dan çok daha ileri olduğunu söylemeye gerek yok tabii ki. Her ay çıkardıkları İngilizce-Yunanca bir bültenle faaliyetlerini duyuruyorlar. Bu etkinliklerin editörlüğünü yapan Maria Kagialaki adlı güzel hanımla son derece sıcak bir dostluk kurduk ve kendisi bize çok yardımcı oldu.

Selanik Belediyesi ise doğrudan bir kültürel etkinlik yapmıyor, bunun yerine, açtığı kültür merkezleri ve konser salonlarında sivil toplum örgütlerinin gerçekleştirdiği etkinliklere destek veriyor. Aslında Avrupa'nın genelinde durum aynı. Yerel yönetimler bu işlerle uğraşmıyorlar, ancak uğraşmak isteyen dernek, vakıf vb.'ne destek oluyorlar. Böylece fırsat eşitliği sağlanmış, kamunun parası bir kesimin tekeline bırakılmamış oluyor.

Selanik yakın tarihimiz açısından çok önemli bir şehir, çünkü yeni Türk Cumhuriyeti ile ilgili bir kurama göre Selanik'teki Yahudi sermayesi kendi geleceğini, İslâmi olmayan, laik ve ulusal bir Türk devletinin kurulmasında gördü ve İttihat ve Terakki'nin genç ve heyecanlı subaylarını bu yönde teşvik ettiler. Şehrin Türkler için taşıdığı bunca öneme rağmen, Türkiye'de Selanik'teki Türk varlığını konu alan, efemera malzemesi ile zenginleştirilmiş bir kitap yayımlanmadı. Varna, Üsküp, Saraybosna, Kerkük, Halep, Kahire vb. hiçbir şehir üzerine böyle bir kitap çıkmadı; buna karşılık Burçak Evren'in kütüphanesinde Yahudiler'in Selanik hakkında bastıkları, yazılarıyla bilimsel içerikli ve görsel malzemesi ile koleksiyon değeri taşıyan bir kitabı inceleme fırsatı bulmuştum. Selanik'ten de İstanbul, İzmir ve Trabzon'daki Rum varlıklarını ele alan, içeriği ve yer verdiği koleksiyon malzemesi ile son derece değerli albüm-kitaplar getirdim.

Bir yerin şehir olabilmesi konusundaki kişisel ölçütlerimden biri de, orada bit pazarının bulunmasıdır. Selanik'te cumartesi günleri antikacılar çarşısında kurulan son derece renkli bir bit pazarı var. Bu pazarda antika Türk eserlerini de bulmak mümkün, ama Türklere çok yüksek fiyatlar çekiyorlar. Çukurcuma'yı gezmeden, yurt dışında bu tip işlere heves etmemenizi tavsiye ederim.

Rumeli'ni terk ederken ardımızda bıraktığımız şehirlerden biri olan Selanik'i, bu kez güzellikleri ile gündeme getirmek istedim. Selanik, her şeyiyle mutlaka görülmesi, yaşanması gereken şehirlerden.

KAÇAK YAZAR

Metin Fındıkçı

YOKOLMANIN DAYA

I

"Varolmanın Dayanılmaz Hafifliği" filminin bir sahnesinde anımsadığım kadarıyla şöyle bir diyalog geçiyordu. (Kadın, erkeğe): "Ben bu özgürlüğe alışamadım, bu özgürlük bana çok ağır geldi. Doğup büyüdüğüm yeri özledim, geri dönüyorum."

1970'li yılların ortaları:

Babamın, "Ağabeyiniz üniversiteye gitmek zorunda zaten kazandı da. Yarın sizler de gideceksiniz. Hem bu kadim fırın tezgahı da hepimize yeterli gelmiyor artık; Ankara'ya göç etmek zorundayız," dediğini dün gibi hatırlıyorum. Çocuk yaşıma çöken o hüznü şimdi halen üzerimde taşıyorum. Tarifsiz bir hüzünle gelen tedirginlik, çaresizlik... Aslında bu ayrılıkla gelen hüznün taşıdığı tedirginlik ve çaresizliğin pek ayrımında ayrıntısında değildim, çocuk duygularıma ansızın gelip yapışan ne idiğü belirsiz bir duygu yumağıydı işte. Her şeyden önce tarifsiz tutulduğum ama bir iki sözcükten ileri gedemeyen --sözsüz dokunuşlar- ilk (çocukluk) aşkım ne olacak duygusu. Okul, fırın ve ev (inkâr etmemek gerek her hafta cumartesi günü sineması evet, beni büyüleyen o sinemayı da katarsak) üçgeninde dokuduğum mekik nasıl bir bozguna uğrayacaktı, nasıl yabancısı olduğum, olacağım yollara yayılacaktı?

İlk aşkım, beyaz bir lotosa benziyordu. Cıvıl cıvıldı, yerinde duramıyordu, ufak yaşına rağmen çok ateşliydi. Ateşli hareketleri yol göstericimdi. Benimle flört etmek için, babaannesine camiden su taşıma bahanesiyle, cami avlusunda, caminin tenha bir zamanı olan iki namaz arasında benimle buluşması; yasaklar içinde yasakların yaşandığı bir odakta ona dokunuşum tarifi mümkün olmayan bir özgürlük bırakıyordu bende. Yıllar sonra yazdığım bir şiirde bunları söylemişim:

"Bende ikindiüstü kadını saydam düşlerle
büyüttüğüm
Hüzün sadece aşk ve çocuktu oyuncaklarımızda
Giysileri çatlamış incirdi
Güzel ılık ilk başkaldırım./.../ unutulmuyor aşkın"*

II

Mardin, tepede kurulmuş, eteklerinde sonsuz bir derya, ova yayılıyor. Kentin yapılışı, imarı itibariyle, sokakları dar, bazı yerlerde Abbara denen (dehlizlerle- geçitlerle) evler birbirlerine bağlanmış, dar sokakların hepsi, yukarı çıkan merdivenlerden oluşuyor. Dar sokaklarından çıkarken, sağda solda duran nakışlı kapıların küçüklüğüne aldanmamak gerek, o kapılar açıldığında koca bir avlu sizleri karşılar, o avluya girerken tarifsiz güzellikteki mimariye kapılırsınız. Avluya dair şiirimden:

"Ey çıplak kalçaların ortasından fışkıran güneş
Ey yatağın buruşuk tenine bulaşan ter
Eski bir gölge oyunudur;
Taşların kılcal damarlarında
sessizliği boğulmuş yüzyılların. /.../
Artık,
Taşlarının arasından fısıldıyor rüzgâr
Sesi uzaklaştı gölge ve tenin
Soldu güneşin ahengi, sonunda
Arkeologlara kaldı imgem.

Bu bir talan oyunudur
İnsan ve taşın arasında."**

Mardin kadim bir şehirdir: Her yıl sonbaharda kendi avlusundaki taştan havuzun suyuna düşen bir ağacın yaprağı kadar kadim. Her sabah doğan güneşe çıplaklığını esirgemeyen taş kadar kadim. Ay altında sevişmeyi bekleyen arzu kadar kadim. MÖ 2200 yılında çıkardığı yasalarıyla ünlü Hammurabi'nin Babil'den kalkıp istila etmesi kadar kadim. Babil'i istila eden Hititlerin Mardin'den başlaması kadar kadim. Mardin'e kısa bir dönem hükmeden Midil prensesi Mısır firavunu ile evlenince terk ettiği kadar kadim. Gılgamış yakınlarında yenilen Asurlular kadar kadim. Bu kente yarım yüzyıl hükmeden Urartular kadar kadim. Büyük İskender aşkına armağan götürürken geçtiği Mezopotamya'nın kuzeyi kadar kadim. MS 330 yılında ateşe ve güneşe tapan Şad Buhari krallığı kadar kadim. Bu kent kısa süren ilk aşkım kadar kadimdir bende.

Beni ben yapan bu kent olunca...

İlk ayrıldığım – ailece göç ettiğimiz gün, göç ayrılığı bambaşka bir duygudur: Ana rahminden sonra ilk ayak bastığın avluyu geriye bırakıyorsun. Bir annenin her gün tozunu aldığı dirlik düzenlik içindeki eşyaları dağıtılıyor talan ediliyor. Bir babanın her gün emek verdiği tezgâh satılıyor. Evet bir çok şey geri dönüşü olmadan yok oluyor.- Ovaya yılan gibi süzülen yoldan otobüs camından dönüp bakarken çocuk gözyaşlarımı tutamamıştım. İlk aşkımın yüzü kadar duru anımsıyorum bugün. Mardin'den çıktığım o gün, Mardin, Mardin gibi bir şehirdi, mimarisinde en ufak bir bozulma yoktu, heybetli kalesinin altında taştan yapılarıyla içinde geçip giden bütün uygarlıkların izlerini bir kadının yüzündeki büyüleyici mimikleri gibi üstünde taşıyordu: doğal, saf. Dini ayrı, dili ayrı insanlar barış içinde yaşıyordu, içlerinde ihanet yuvalanmamıştı.

III

Mardin'e gitmeyeli yirmi beş yıl olmuştu. Bölgede 80'li yılların başlarından bugüne dek süren silahlı çatışmalar ve Özal'la başlayan rant ve talan savaşı, her kenti olduğu gibi Mardin'i de derinden etkiledi. İlginçtir, Mardin'in sit alanı ilan

NILMAZ AĞIRLIĞI

edilmesi de Özal dönemine aittir. Ve ilginçtir aynı zamanda Mardin'den Mezopotamya ovasına inen yolun batısındaki plansız projesiz (Yeni Mardin) adı altında yapılan mimari talan da aynı döneme rastlıyor.

Yirmi beş yıl sonra gittiğim, doğup büyüdüğüm ilk ve ortaöğrenimimi yaptığım bu kadim şehrin girişi tümüyle bir talanı andırıyor; kadim şehrime hiç ama hiç yakışmayan bir talan. Kadim şehrin içine girip geçmişimi andıkça anımsadıkça kentin içini kemiren, teşhisi bilinen bir hastalığın nasıl içten içe bu ilk aşkımın kadim kentini kemirdiğini gördüm. Yüz yıllarca iç içe yaşamış Müslüman-Süryani, Arap-Kürt-Türk'ün komşuluğuna kardeşliğine ne olmuştu? Çocukluğumda yediğimiz içtiğimiz ayrı olmayan birçok Süryani komşumuzu arkadaşımı anımsıyorum da, ne olmuştu da yüz yıllardır bu topraklarda yaşayan ve son yirmi beş yıldır göçe zorlanan ve bugün yeniden kazanmak için çaba harcanan Süryanilere ne olmuştu? Sanırım yirmi beş yıl sonra gittiğim ve çocukluğumda Süryani arkadaşlarımla oyunlar oynadığım Zinciriye Medresesini dolaşırken valilik tarafından medresenin kapısında dikilen rehber polisin (rehber neden polis oluyor onu anlayamadım) Zinciriye Medresesi'ni gezdirirken "Bu medresenin kubbelerinin tasarımında Alparslan'ın miğferine özenilmiştir" demesi bütün bu teşhisi konmuş hastalığı özetliyordu. Onca uygarlığa ev sahipliği yapmış ve hiçbir dönemde bugün gördüğü talan ve zulmü hiçbir uygarlıkta görmeyen bu ilk aşkımın kentini dolaşırken, taş yapılarına uygun taş merdivenli sokakların nerdeyse tümü beton olmuş. Çirkinlik abidesine dönüştürülmüş. Eski belediye başkanı olan A. Bey'e bunun nedenini sorduğumda "Milletin ayağı burkuluyordu böyle bir çözüm ürettik, fena mı olmuş?" demesi, kara mizah, trajediden başka bir şey değil. Böyle vahim bir çözüme ancak ayağı burkulmuş bir zihniyetin yanıtı olur.

Vah benim kadim kentim, vah benim kayıp ilk aşkım.

IV

Ben, Mardin'den çıkıp başka bir ülkeye gitmedim. Aynı toprağın, aynı coğrafyanın üzerinde sadece yer değiştirdim bu zorunlu göçte, ülkemin başkentinde öyle aman aman bir özgürlük de yaşamadım. Ama aynı coğrafyanın topraklarında olmama rağmen ya da sık sık gidebileceğim bir yer olmasına rağmen yine de bu kadim kentin ayrılığında beni çeken, beni çağıran bir özlem var. "Varolmanın Dayanılmaz Hafifliği" filmindeki başrol oyuncusu Juliette Binoche'a, başka bir ülkenin alışık olmadığı özgürlüğü fazla gelmişti. Bana fazla gelen veya beni çıkmaz bir sokakta sıkıştıran, anlaşılmaz bir karanlığın içinde boğan neydi?

İlk aşkımın kadim kentini gerek mimari ve gerekse insani olarak yirmi yıl sonra yitirdiğimi anladığım için mi? Ankara'da gençliğimi bekleyen ve sonu 12 Eylül darbesiyle biten çatışmalar hapisler işkenceler ve en yakın dostların ölümleri olduğu için mi?...

Evet Mardin'den çıkıp geldiğim yerde öyle aman aman bir özgürlük yaşamadım. Ama içimde bir şeylerin özlemi uğulduyor.

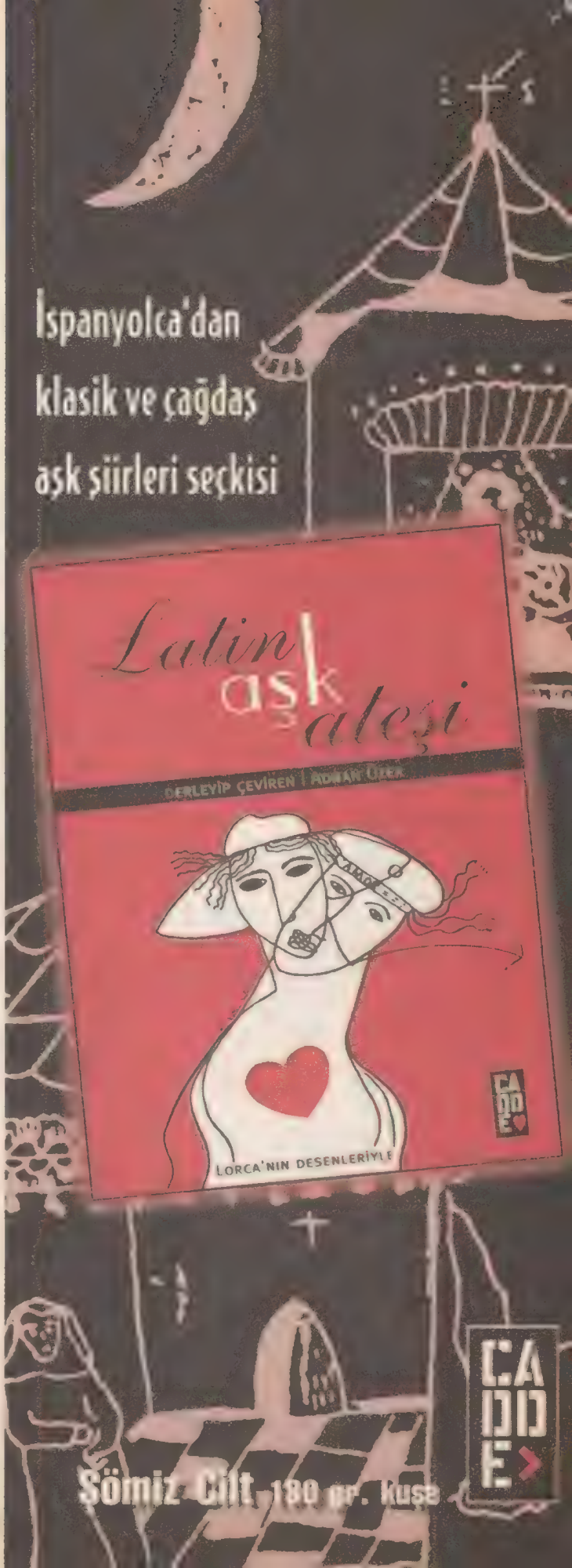

Love Story'nin Yeniden Keşfi

Babasında güç, onda duygu var

Üç yıl kadar önce **Cecelia Ahern** üniversiteyi yeni bitirmiş işsiz bir gençti. Yazdığı iki best-sellerden sonra şimdi gerçek bir milyoner, **İrlanda**'nın en sevilen yazarı ve bu arada da hâlâ. İrlanda başbakanının kızı.

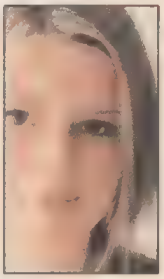

Cecelia Ahern 23 yaşında. Şu anda babasından daha çok para kazanıyor. Bazı günler gazeteler babasından daha çok, onun hakkında yazıyor. Ve bu esnada babası, başbakan olarak İrlanda Cumhuriyetini yönetiyor. Ama en küçük kızı Cecelia şu sıralar adanın en başarılı yazarı. Üç yıl kadar önce yayınlanan ilk romanı *Not: Seni Seviyorum* yayınlanır yayınlanmaz İrlanda'da listenin başına oturdu ve orada 19 hafta kaldı. Ayrıca kitap, İngiltere, Almanya, Hollanda ve ABD'de de bir numaraya kadar yükseldi. Cecelia Ahern'in sadece bu ilk kitabını telif haklarından 2 milyon Euro kazandığı tahmin ediliyor. İkinci kitabı *Where Rainbows End* İrlanda'da yayınlandıktan sonra ülke tarihinin en çok satan kitaplarından biri oldu ve bir çok dile çevrildi. Peki, Cecelia Ahern bunu nasıl başardı?

Başarısının nedenlerinden biri: Cecelia Ahern tam bir İrlandalı yıldız. Şu sıralar İrlanda'da yaygın bir şekilde yapıldığı gibi büyüleyici bir yaşam sürüyor. En yakın arkadaşları ünlü pop yıldızları, kızkardeşi ve onun kacasıyla, ki o da ünlü Westlife grubundan Nicky Byrne'den başkası değildir, vakit geçirmeyi, partilere katılmayı çok seviyor. Cecelia Ahern'in kendisi de bizzat müzisyen. Grubuyla birlikte, geçtiğimiz yıllarda İrlanda'yı erovizyonda temsil etmenin eşiğinden dönmüş. İrlanda basını aylardır onun şu anki erkek arkadaşı atlet David Keogan ile evlenip evlenmeyeceği konusuyla meşgul oluyor. Yıldızlar böyledir işte. Cecelia'ya bir yıldız olup olmadığı sorulduğunda ise şöyle yanıt veriyor: "Hayır, sanmıyorum. Ben sadece bir kitap yazdım." Ve ona bakan, onu dinleyen birinin bu tevazuya inanmaması mümkün değil. Çünkü çok ciddi.

Ahern şaşalı bir yaşam sürmüyor, diğer ünlülerle karşılaştırıldığından son derece sıradan bir yaşam sürdüğü bile söylenebilir. Kitaplarından elde ettiği o muazzam kazancıyla satın aldığı ilk şey, bir laptop ikinci romanını daha hızlı yazabilmek için. İkinci lüksü annesi, kız-

kardeşi ve kızkardeşinin kocası ile birlikte gittiği bir Marbella tatili olmuş. Belki de İrlandalı yıldızlar böyledir: Ne kadar ünlü olurlarsa olsunlar ayakları kesilmez ve ailelerini unutmazlar. Şu anda Dublin'in kuzey semtlerinden birinde, "annemden ve babamdan beş dakika uzakta" küçük bir evde yaşıyor.

Cecelia Ahern sık sık, ayrı yaşayan anne ve babasından söz ediyor. Annesiyle son derece yakın bir ilişkisi var. "Birbirimize çok yakınız. Yazdığım her bölümü önce ona gösteririm," diyor Cecelia Ahern. Ama annesi bir editör olarak fazla yardımcı olamıyormuş, çünkü yazdığı her şeyi beğeniyormuş. "Ama hep doğru yerde güler ya da ağlar." Annesi Miriam Ahern ona bir çok seyehatinde eşlik ediyormuş. Örneğin kitap tanıtımı için gittiği Kanada'da. Cecelia Ahern buna ihtiyacı olduğunu söylüyor, çünkü ışıklar ona çevrilmiş bir halde insanların karşısında kendini rahat hissedemiyormuş. Babası meslekten politkacı ve İrlanda başbakanı olan bir kızdan da bu beklenir doğrusu. İrlan'da da yayınlanan en ünlü talkşov programına çıkarken içinde bulunduğu ruh halini yakın bir arkadaşı şöyle anlatıyor: "Gözyaşlarını tutamadı. Eğer kitabının tanıtım programlarına katılmak zorunda olmasa İrlanda'nın enmutlu insanı olacağını söylüyordu. Onun bu kadar genç ve çekingen olması İrlanda'nın genç ve sempatik yüzü hakkında son derece doğru bir imaj oluşturuyor. Onun bu uluslararsı başarısının bir başka nedeni de şu: Son zamanlarda İrlanda'lı yazarlar dünya çapında adeta birer marka oldular. İngiltere ve ABD'deki bu yeni trendin adı "Chick Lit." Marian Keyes ve Sinead Moriarty gibi yazarlar "Sex and the City" ve "Friends" gibi dizilerin izleyicilerine yönelik aşk ve modern İrlanda hakkında romanlar yayınlıyorlar. Yoğun duygular ve ironiyle yükü bu kitapların, tam da 80'li yıllarda evlilik dışı cinsel ilişkiden söz ettiği için kitapların sansürlendiği bir ülkeden çıkıyor olması ilginçtir.

Cecelia Ahern ilk kitabıyla "Chick Lit" trendine yeni ve büyük tema katmıştır: Ölüm. *Not: Seni Seviyorum* romanının 30 yaşındaki kadın kahramanı, sevdiği adamı kaybeder. Kitap kadının bu acı kayıpla birlikte yaşamını nasıl sürdüreceğini anlatır. Bu konuda ona en çok yardımcı olan da yine ölen kocasıdır. Çünkü ölüm nedeni bir beyin tümörü olan adam, ölmeden önce sonunu bildiği için ölümünden sonra eşinin okuması için yazdığı bir dizi not bırakmıştır geride. Her ay yeni bir ödevi yerine getirmesi gerekmektedir kadının. Kendine yeni bir masa lambası alacaktır, adama ait elbiseleri yok edecektir. Ve her mektup şu notla biter: "Seni seviyorum."

Ahern'in yeni kitabı, kendi ifadesiyle "daha mutlu bir aşktan" söz etmektedir. Rosie ve Alex birbirlerini çocukluklarından beri tanımaktadırlar ve daha o zamandan iyi arkadaştırlar. Çocukken birlikte oynamış, ergenlik çağında ilk kez birlikte sarhoş olmuş ama hiçbir zaman bir çift olmamışlardır. Şimdi 30 yaşındadırlar ve hâlâ birbirleriyle görüşmektedirler, üstelik de okyanus ötesinden. Konuştukları konu da şudur: "Acaba aramızdaki arkadaşlık daha fazla birşeye dönüşebilir miydi?" Bu iki insanın hikâyesini Cecelia Ahern yüzlerce mail, faks, kartpostal, chat ve notlar yardımıyla anlatmaktadır. Bu gerekli ve sürekli biçim değişiklikleri, Ahern'in metnini sonderece dinamik hale getirmektedir. Yazar, mektup formunda yazılan roman biçimini yeniden keşfetmektedir. Mektubun altın çağı olan 18. yüzyılda bu bğiçimde yüzlerce roman yazılmıştır. (Bunun en ünlü örneklerinden biri de *Genç Werther'in Acıları*'dır.) Son popüler mektuproманlardan birini, *Dracula*, İrlandalı Bram Stroker yazmıştı.

Cecelia, Başb[illegible]sı, edi[illegible]nesi ile

Cecelia Ahern, hikâyelerini samimiyet ve coşkuyla anlatıyor. Bu yüzden bazı eleştirmenler onu nahif ya da klişe meraklısı olmakla suçluyor. Ama gerçek şu ki, hikâyeler başarılı oluyor. Böylece milyonlarca okura, bir yazarın yaklaşabileceği en yakın noktalara kadar yaklaşıyor. Bu mesafesizlik Ahern'in bunu çıkar amacıyla kullandığı ve bunun için belirli formüller kullandığı anlamına gelmiyor. O bu aşk hikâyelerini ancak 23 yaşında birinin hissedebileceği bir coşku ve heyecanla anlatıyor. Okurları da bunu hissediyor. İngiliz yayıncısı Lynne Drew onun hakkında şöyle diyor: "Cecelia insanlara dokunuyor. Son derece sade, doğal bir üslübu var. Onun yeteneği de bu."

Cecelia Ahern bu yeteneğini içtenlikle kullanıyor. Çok çalışıyor. Gece 23 ile sabah 07 saatleri arasında yazıyor. Ama o hikâyelerini tezgahta kurgulamıyor. O bu hikâyeleri böyle olması gerektiği için değil, onları böyle hissettiği için ve hissettiği biçimde yazıyor. Yazdıklarından en çok etkilenen de kendisi. *Not: Seni Seviyorum* ile ilgili olarak şöyle diyor: "Duygusal bölümleri yazarken ağladığım da bunların özel bir şey olduğunu fark ettim."

Çeviren: **Nafer Ermiş**

Bu yazı **Bücher** *dergisinin Şubat 2005 sayısından alınmıştır.*

Oktay Taftalı

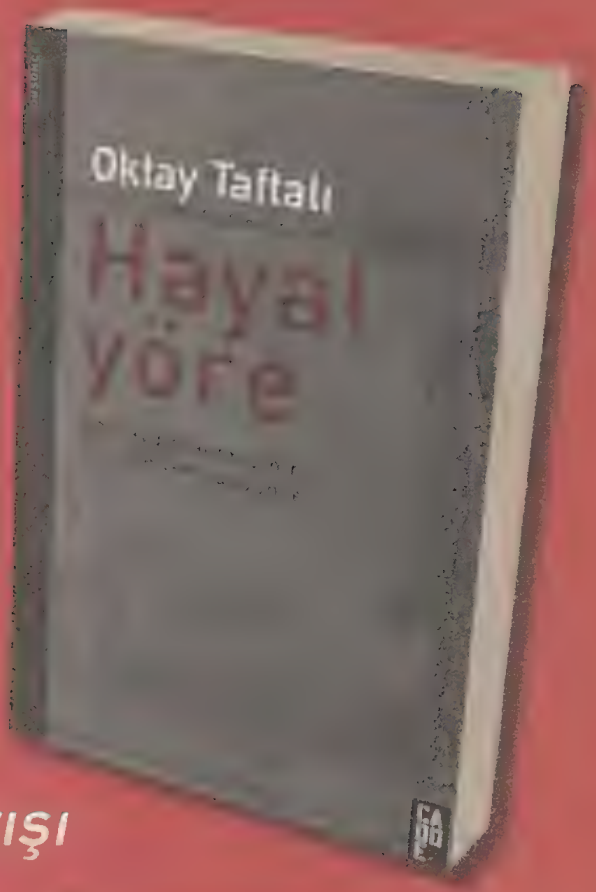

yerli bir düşünce arayışı

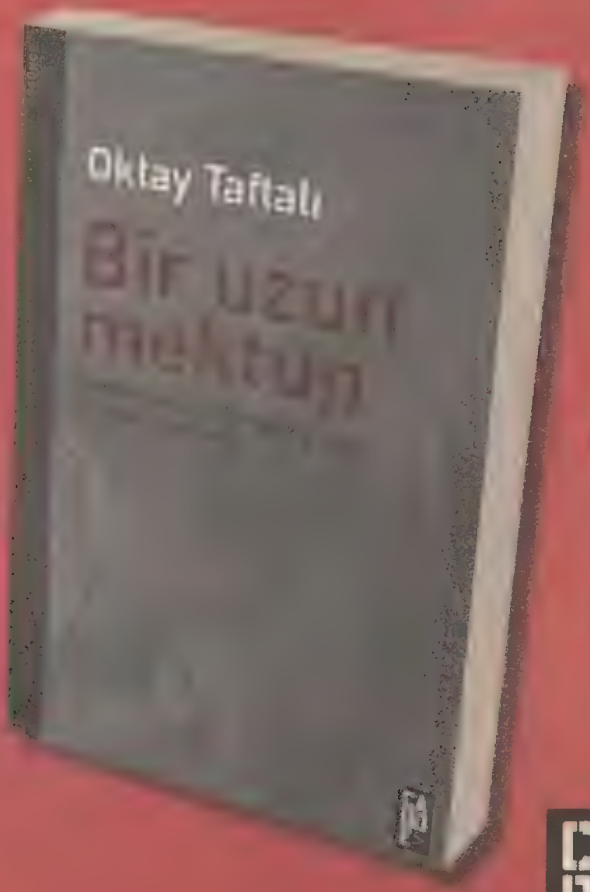

CADDE

Bu sana ilk seslenişim duy sesimi...

Bu sana ilk seslenişim... Duy sesimi... Biliyorum, yıllardır bu mektubu yazmamı bekliyorsun sabırla... Yıllardır seni, ait olduğum dünyadaki o gerçek dostumu bulacağım günü bekliyorsun. Bense hep yanlış adreslere göndermişim mektuplarımı... Seni hep yanlış yerlerde aramışım denizyıldızı... Oysa sen hep oradaymışsın, içimde, en yakınımdaymış dost yüreğin.. Nasıl fark edememişim.

Ömrümün çoğu bozkırda geçti denizyıldızı. Ama anlam veremediğim kadar büyük bir tutkuyla özlüyordum denizlerini. **"Gemiler geçer"di "rüyalarımda / allı pullu gemiler, damların üzerinden / ben zavallı / ben denize hasret / bakar bakar, ağlar"**dım. **(Denizi Özleyenler İçin, Orhan Veli Kanık)**. Bu özlem ait olduğum diyarların, senin özlemin denizyıldızı...

Onca zaman nereden geldiğimi bilmeden yaşadım bu sürgünde... Dilini bilmediğim insanların arasında attığım çığlıklar duyulmadı. Yapayalnız kaldım... Şimdi yavaş yavaş birleşiyor parçalar... Ve ben geri dönmek için artık çok geç olduğunu hissediyorum.

Dönüşüm imkânsız denizyıldızı... Artık bekleme beni...

Ne kadar özlesem de vatanımı, sitem dolu yüreğim... Çünkü, beni yalnız bıraktılar denizyıldızı... Hiçbir ipucu vermeden gönderdiler buraya... Hiçbir silahım yoktu savaşabilmek için... Kanaya kanaya öğrendim çıplaklığımı, yabancılığımı...

Yüreğimde korkuyla doğdum ben anamdan... Daha yaşımı bitirmemiştim, ama gece yalnız yatamazdım... Annem de kıvrılırdı o küçücük karyolamın içine.. Garip bir bebektim... Emmedim annemin sütünü çokça... Yıllarca bisküvi ve yoğurttan başka bir şey yemedim... Ağlardı annem çaresizlikten... Beni bir türlü koruyamazdı; hep hastaydım.

Sonra biraz büyüdüm... Yüreğimdeki korku da büyüdü benimle... Daha 4-5 yaşındaydım.. Annem mutfaktayken ben salonda yalnız oturamazdım... Çözemezlerdi neden korktuğumu.. Zorlarlardı, öleceğimi sanırdım. Üzülürdü annem, **"oğlum n'olur git sıcak yerde oyna"** diyerek sokmazdı beni soğuk mutfağa... Hatırlamıyorum, salonun kapısının ağzında, mutfağa en yakın yerde duran divanın köşesine oturur, sarılırdım bebeğime sıkı sıkı... Korku dolu gözlerle salonu kollardım... Her an çıkabilirdi dikiş makinesinin arkasından. Divanın altında da olabilirdi... Neydi **"o"** bilmiyorum.. Tanımsızdı... Eşyanın kendisiydi korktuğum belki de... Belki hepsinin ruhu olduğuna inanıyordum. Şimdi dönüp baktığımda bu korkuyu, ruhumun ait olmadığı dünya ile ilk karşılaşmasının şaşkınlığı olarak yorumluyorum...

Çocukluğum evcilik oynayarak geçti.. Evimi kurmak bütün bir günümü alırdı bazen. Eşyaları ait oldukları çevreden, onlara yüklenmiş anlamlardan soyutlayarak kullanırdım... Yeni bir dünya yaratırdım onlardan kendime.. Hep içimden konuşurdum oynarken... Etraftan kopar, kendi içime gömülürdüm.. **"Ne uslu çocuk"** derdi görenler... **"Maşallah kendi kendine oynuyor, yaramazlık yapmadan..."**

Sonra sokakla tanıştım... Başka çocuklar girdi hayatıma... Uyumsuzluklar başladı... Çok uysaldım görünüşte... Hiçbir asiliğim yaramazlığım yoktu. En fazla sessizliğimden şikâyet ederdi annemle babam... İçine kapalı büyümemden korkarlardı...

Ve ilk yaralar açılmaya başladı denizyıldızı... Savunmasızdım... Farklıydım... Onlar gibi olamıyordum... Neden böyle olmasını istediler denizyıldızı?.. Daha yedi yaşında bir çocuktum. Lojmanda otururken bir sürü arkadaşım vardı. Ama hiçbiri yürekten sevmiyordu beni... Bunu o zaman bile hissediyordum... Okula başlamadan, kendi kendime öğrenmiştim okumayı, yazmayı, dört işlemi... Ezilmemden korkup ikinci sınıftan başlatmadılar. Sınıfta okumayı bilen tek öğrenci olduğum için ilk kırmızı kurdeleyi bana taktı öğretmenim... Beni sınıf başkanı yaptı... Diğer çocuklar nasıl kıskanırdı beni... Nedenini anlayamazdım o zamanlar... Bu başarı büyük bir eziklik, mahcubiyet yarattı içimde. Oysa o güç, arkadaşlarımın elinde olsa nasıl da ezerlerdi beni.. Ben bunu kullanmayı aklıma bile getirmedim. En küçük bir hırs yoktu kalbimde, neden, denizyıldızı? Neden mahalledeki arkadaşlarıma, kıskançlığından benim için **"çok tembel, okumayı bile beceremiyor, öğretmen ona hep hakaret ediyor"** diye yalan söyleyen sınıftaki en yakın arkadaşımla hiç yüzleşemedim. Neden diğerleriyle aramı bozmak için uydurduğu buna benzer senaryolar için hesap soracak gücü vermediler bana? Neden ona kin besleyebilmem için yüreğime birazcık nefret duygusunu yerleştirip, öyle göndermediler beni? Neden onu ve ona inanan diğer arkadaşlarımı hep affettim? Onlar lojmanda babası kalorifercilik yaptığı için aşağılayıp, oyunlarına katmazken; beni de dışlamalarını göze alarak o kızla neden oynadım? Onlara bu denli yabancı olan bu merhamet duygusu daha o yaşta nasıl yerleşmişti içime, denizyıldızı?.. Ben de birazcık kötü olamaz mıydım?

Çocukken huzur bulmak istediğim tek yer evimdi... Çünkü okul da, sokakta hep haksızlık, acımasızlık vardı. Uyumlu görünüyordum, kimseye hissettirmiyordum acılarımı.. Güçlü, atılgan, başarılı bir çocuktum. Fakat yalnızlık daha o zamandan yer edinmişti yüreğimin derinliklerinde... İçimde yarattığım düşten dünya kalkan olmaya başlamıştı ruhuma... Fakat evimde de acı vardı denizyıldızı... Gözyaşı vardı... Hiç unutmuyorum annemle babamın mutsuzluklarını fark ettiğim o geceyi... Henüz 4, olmadı 5 yaşındaydım... Yine ilişmiştim o divanın ucuna... Yanımdaydı annem, elleriyle kapatmış yüzünü, sarsılarak ağlıyordu... Bir ses paramparça ediyordu düşlerimi, çocuk kalbimi... **"Öldürürüm seni!.."** Babamın sesiydi bu... Annemi çılgınlar gibi kıskanan, bu yüzden sevdiği kadına dünyayı zindan eden babamın...

Bu olayı hatırlayışımda o gece elinde tuttuğu makası defalarca kalbime saplayan babamın... O sesi hiç silemedim kulaklarımdan denizyıldızı... Hiç unutamadım. Kavgalar hiç bitmedi... Yüreklerinde hem sevgiyi hem nefreti barındıran insanların arasında büyüdüm.. O kavgaların yaşattığı gerilimle titreyen elimi ayağımı nereye gizleyeceğimi bilemedim... Hep güçlü olmak misyonunu yükledim kendime... Gözyaşlarımı hep yastığıma sakladım... Ne kadar sinirlendiysem de tuttum kendimi, kimseyle gönlümce kavga etmedim. Ben susmayı bu evde öğrendim denizyıldızı... Onları o halde görmemek için razı olabilirdim her şeye... Kavgalarında araya giren hep ben oldum... Çoğu kez havada uçuşan tokatlara hedef olan da... Babam anneme hiç el kaldırmadı... Arasına dayak karışan kavgalar, hep ablamla onlar arasında olurdu. Onlar unuttular kavgalarını... Ertesi gün hiçbir şey olmamış gibi davrandılar birbirlerine... Yaraları üstlenmek, göğüslemek yine bana düştü. O gerilimlerin ruhumda açtığı yaraları hiçbir şey telafi edemez denizyıldızı.

Öyle çok seviyordum ki onları, hangisini hangisinden koruyacağımı bilemiyordum.. her biri kendine taraf olmamı istedi... İnsanın annesinin ve babasının, otuz yılı devirdikleri hayat arkadaşlıklarının hatırına bile saygı göstermeden konuşmaları öyle acıdır ki denizyıldızı... Bütün bir ömürlerini yanlış insan uğruna harcadıklarını söylemeleri insana nasıl koyar... Kendin için mi, yoksa onların acı dolu kayıp ömürleri için mi üzüleceğimi bilemezsin... Ne söyleyeceğini, neyle teselli edeceğini hiç bilemezsin... Nasıl da istersin onlara yaşamlarını yeniden vaat edebilmeyi... Ama bağlıdır elin kolun... Ne yapsan da silemezsin onların gözlerinden o tarifsiz acıyı... **"Nedensiz hayatların o büyük acısını..."**

Belki bu yüzden denizyıldızı, ben hiç kimseyle kavga etmedim ömrümce kimseye küfür etmedim, bir tokat atmadım en çok hak edene bile... Hep kendi kendimi yiyip bitirdim... Neden böyleyim denizyıldızı?.. Gerilim filmlerini bile izlemeye dayanamıyor yüreğim... Kanayan yaraya bile bakamıyorum... Sokakta yumruklaşan adamları görünce neden böylesi derin bir utançla eziliyor içim?.. Her çocuğun eğili-

Desen: **Kutlukhan Perker**

mi vardır yasakları çiğnemeye... Benim neden yoktu? Annem ve babam evden gidince, ablam evde gizlice sigara içerdi. Keşke benden de gizlese diye düşünürdüm.. Sakın söyleme, diye sıkı sıkı tembih eder, korkuturdu beni... Çocuk gözümde nasıl da büyürdü bu suç... İstemeden ağzımdan kaçırırım korkusuyla gerildikçe gerilirdim. Ağabeyimin babamın tabancasıyla oynadığını da gizlerdim... Mermilerini benden habersiz boşaltıp namluyu başıma dayadığını, beni korkutmaktan nasıl da keyif aldığını... İçimdeki bu tuhaf korkunun derinliği onlar için en zevkli oyuncak gibiydi... Saklanırlardı benden evin içinde... Ağlatıncaya kadar da çıkmazlardı. Ağabeyim ölme numarası yapardı hep bana... Bilirdim şaka olduğunu ama her seferinde ya bu kez gerçekse korkusuyla benden istediği her şeyi yapardım. **"Yeter ki ölme sen... Ben sana sandviç hazırlarım, su da getiririm... Ne istersen yaparım... N'olur, ölme sakın."** Bu yüzden yalnız kalmayı hiç istemezdim onlarla.. Annemle babam büyüyünceye kadar beni her gittikleri yere götürmek zorunda kaldılar. 12-13 yaşıma kadar yalnız yatamadım, korkudan. Annemle, ablamla uyudum hep. Nasıl da korkardım karanlıktan.. Yorganın içine gömülür, hiçbir boşluk kalmasın diye saatlerce sağımı solumu örtmeye uğraşırdım...

Sonra büyüdüm denizyıldızı... Belki de **"sonra işte yaşlandım..." (Gülten Akın)** Artık korkmuyorum karanlıktan, yalnız uyumaktan... Daha büyük şeyler korkutuyor artık beni. **"Hayatın kendisi"** gibi... Çocukluğumun o ilk şaşkınlığını ne kadar atmış olsam da üzerimden, şu an dirençli görünüyor olmamın tek sebebi içimde yarattığım kendi alemimdir, denizyıldızı... Kendi düş

bahçemdir... Sığındığım, soluk aldığım tek yer olan, o içimde, surların ardında gizli duran ülkem... Tüm donanımsızlığımı, çıplaklığımı örtmek için büründüğüm kılıfların ardındaki dünyam...

İşte o bahçede benimle birlikte bir çiçek büyüdü denizyıldızı... Adı **"aşk"**tı bu çiçeğin... Sardı bütün bahçemi, yüreğimi... Bu yaz, acımasız dünyada sarıldığım tek anlam o oldu. Bir tanrıya inanır gibi inandım aşk'a... Çünkü ait olduğum yerden gelirken getirdiğim tek güç oydu, bilirdim... Bu dünyaya ait her tür hırsı, nefreti, acımasızlığı, kötülük duygusunu, şiddeti, her tür maddi manevi güç kaygısını reddedip, bir tek onu büyüttüm içimde, ona tutundum.. Bir tek onun için yaşamayı istedim. Son enerjimi, aldığım son nefesi bile onu canlı tutmak için harcayacaktım... O ateş bir gün sönecek olursa içimde, ben de sönecektim... Böyle söz vermiştim kendi kendime. Beni yaşama bağlayan tek inanç o oldu denizyıldızı.. Aşkın varlığını ispat etmeye adadım ben ömrümü... Ne para, ne kariyer, ne de korunaklı bir yaşam... Gelecek adına tek kaygım **"aşk"** oldu, hep...

İşte böyle bir güçle, inançla; kendime ve içimdeki aşka duyduğum bu müthiş güvenle çıktım yola... Aşkın tohumlarını ekebileceğim bahçeler, yürekler aradım... Seçtiklerim hep bana benzediklerine inandığım adamlardı... Gözlerinden ansızın bulutlar geçen adamlara aşık oldum denizyıldızı... Hüznü yüzlerinde, herkesin okuyamayacağı, yalnız kederin kendine has dilini bilenlerin algılayabileceği özel bir mühür gibi taşıyan adamlara tutuldum. Bölüşmek istedim acılarını.. Kalplerinden söküp, yerine aşkımı koyabilmeyi istedim. Her şeyimi sundum onlara... Öyle korkusuzdum ki, görmeliydin denizyıldızı... Tek dileğim gözlerini sevdayla boyamak, onları dışarıda oynanan o kanlı oyuna karşı daha güçlü, dirençli kılabilmekti.. Ancak birbirimize tutunarak ayakta kalabilirdik... Yoksa çiğneyip geçeceklerdi bizi... Yapayalnızdık...

Benim sevdiğim adamlar hep başka kadınlara âşıktılar denizyıldızı... Bense hiç bilmedim kendimi nasıl koruyacağımı... Yüreğimde karşılıksız kalan sevdayı bırakıp, onların karşılıksız aşklarına çare bulmaya çalıştım. Ellerimle gönderdim onları başka kadınlara... Çünkü dayanamıyordum acı çekmelerine... Çünkü aşk buydu denizyıldızı.. Aşkım kendim için değil, onlar içindi...

Buna neden tahammül edemediler denizyıldızı? Neden inanmadılar bana? Sevgim fazla geldi onlara.. Çünkü onlar düşlerini çoktan kaptırmışlardı hayata... Çoktan bozdurup harcamışlardı sevdalarını.. Bu dünyanın hırsları yabani otlar gibi sarmıştı yüreklerini... Bahçeleri kurumuştu... Aşk, bir kitabın tozlu sayfalarında unutulmuş, kuru bir çiçekti onlar için... Yitmiş bir sevdadan geriye kalmış, belli belirsiz bir hüzündü ellerinde son kalan... Aşk yüreklerine yeni tomurcuk vermediği için, bozdurdukları düşlerini hatırlatan o son anıyı da tüketir gibi taşıyorlardı gözlerinde.. Bense başlı başına bir tehdittim onlar için... İçlerinde kurdukları yeni dünyaları için... Hayata olan yenilgilerini yüzlerine vuran bir direnç abidesi gibi dimdik ayaktaydı sevgim... Görmeye dayanamadıkları bir abide gibi... Sustum denizyıldızı... Yalnızca sustum... Artık iyice inanıyordum bu dünyanın bir sürgün yeri olduğuna... Ait olduğum başka bir yerin varlığına... Eğer öyle bir yer varsa, tek sürgün ben olmamalıydım denizyıldızı... Başkaları da olmalıydı... Bir yol arkadaşım olmalıydı hiç değilse... Eğer yoksa inanacaktım yalnızlığımın, yabancılığımın kendi uyumsuzluğumun ürünleri olduğuna... Onların söylediği gibi **"deliliğime"**...

Sonra bir şair tanıdım denizyıldızı... Şair nedir bilir misin... Dinle o zaman: **"Uzakta, çok uzakta, hâlâ herkesin gidemediği, henüz ulaşılamayan o dağın ardında bir kent varmış. Orada, ancak gönül gözü keskin, sevda dili oynak, canevi zengin, düş gücü kıvrak, hoşgörüsü engin, öfkesi kısrak, ruhözü sezgin, kalemi bıçak, kanı kaynak, sesi berrak, dili kaymak, yüreği seyyah insanlar yaşarmış. Umutla, umutsuzluğun büyük testilerde mayalanarak oluşturduğu, dünya yaşında ballanmış şarap içer, lezzetin bin yıl dirimli gizlerini tadar, yazın deniz kıyısında, baharda dağ zirvelerinde, kışın hâne içlerinde ateş yakar, daima ateş başında yaşarlarmış. Gözlerinde kıvılcımlanan asıl ateşin koru, yüreklerinde hiç küllenmezmiş. Sevdanın ısıttığı bedenlerinde buharlaşan arzuyu damıtıp, kulak arkası, koltuk altı, karın ve bacak içlerine cömertçe yayar, tutkunun ateşinde tutuşur, kavrulur, yanarlarmış. Ateş bakışlı bu insanlar, kendilerinden olmayanı**

hemen tanır, sevda yüklü kadınları, özü mert erkekleri, ama en çok kendilerini severlermiş. Doğuştan kor yürekli bu insanlara "şair" denirmiş. Orada, yalnızca bu özelliklere uygun insanların, gerçek şairlerin kabul edildiği o kentte şiir yazılır, şiir okunur, şiir yaşanırmış (.....). Erkeklerin kadın duyarlılığına en fazla yaklaşabildiği yerde, o canfeza dorukta, yalnızca şiir söylenir, şiir yaratılır, şiir düşlenirmiş. Şairler Beldesi'nde şiir dokuyan, şiir soluyan ozanlar, yürekleri kabuk tutmuş, gözleri çekilmiş, kanının kırmızısı solmuş insanların yaşadığı kentlere şiirler yollarmış; çiçek çiçek, ışık ışık, çığlık çığlık..." (Şairler Şehri, Buket Uzuner)

Şiirler yazıyordu, deniz yıldızı; **'çiçek çiçek, ışık ışık, çığlık çığlık'** şiirler... Aşkı sözcüklere bir büyü gibi giydirir, gönderirdi yüreklere... Yüreklerimize... En vazgeçmiş zamanlarımda sımsıkı yakalardı ellerimden o sözler... Sanki **"vazgeçme, n'olur dayan"** diye fısıldarlardı kulağıma... İnanırdım o sese denizyıldızı... Mısraların arasında gizli o büyüye inanırdım... Onun da benim, gibi aşkın peşine ömrünü adamış bir sürgün olduğuna inanırdım. En soluksuz zamanlarımda, dönüp de kendi yüreğime sığındığım anlarda içimde hep O'nu, O'nun sözlerini bulurdum... Tutunacak başka bir şeyim yoktu denizyıldızı.. O'ndan başka kimsem yoktu...

Beni yüreğimdeki sevdanın ağırlığıyla bir başıma bırakan aşklarıma hep O'nun sözlerini hediye ettim... Beni en çok yaralayan, sevdamı anlamamalarıydı, ona karşılık vermemeleri değil... Ben onların yaralarına kendi kalbimi sarmak isterken, kendi acılarımın yanında bulamadım hiçbirini... dostça bir ilgiyi bile esirgediler... Hepsini affettim denizyıldızı... Yaptıkları haksızlıkları yüzlerine vurmadım hiç... Bir tek, o şairin kitaplarını verdim onlara ayrılırken... Belki yeniden yeşerirdi düşleri... Yeniden hatırlarlardı aşkı belki...

Uzunca bir süre sakladım kendimi O'ndan denizyıldızı... Çünkü son umuttu O... Tutunacak hiçbir şeyim kalmayacaktı O'nu da yitirirsem... Gücüm kalmamıştı artık çırpınmaya... Kapatmıştım kendimi insanlara... Her yanılgımla biraz daha uzaklaşıyordum sanki yolumdan... İnancımı yitirmekten korkuyordum... Büyüyordu kendimle ilgili şüphelerim... Yavaş yavaş deliliğime inanıyordum..

O son umuttu denizyıldızı... İçindeki dünya küçüldükçe küçülüyordu.. Oyuncağı oluyordum hayatın... Direnecek gücüm kalmamıştı.. Sarmışlardı her yanımı denizyıldızı... **"Bitti"** diyorlardı.. **"Her şey bitti... Bizimsin artık..."** Köşeye sıkışmıştım. Son aşkımdı bu denizyıldızı... Son kozumdu hayata karşı... Yaşamak için son silahımdı... Bu yüzden bozdum suskunluğumu... Ve O'na bir mektup yazdım.. Daha çok bir yardım çığlığıydı bu. O'ndan bana, varlığını ispat etmesini istedim. Beni sürgünde bir başıma olmadığıma inandırmasını istedim. Onun şiirlerinde, sözlerinde hissettiklerimin bir yanılsama olmadığına inanmak istedim. Eğer bu da bir yanılgıysa, gidip teslim olacaktım denizyıldızı... Asıl büyük yanılgının ben olduğuma inanıp, hayata teslim olacaktım...

Sözleriyle bana kanat gerdi denizyıldızı... Sesime ses verdi... Sözlerini gönderdi bana... Bir kartın arkasına yazılmış o birkaç cümle hayatın bana vaat ettiği her şeyden daha değerliydi. Sonsuza kadar o sözlerle yetinebilirdim... Hayatına bir adım daha atmayı talep ederek O'nu incitmekten korkuyordum... Nasıl aradım O'nu telefonla... Nasıl isteyebilirdim daha fazlasını.. Sevgime beklediğim en küçük karşılık bile içimde asla istemediğim bir hırsa dönüşür, aşkımı kirletir diye korktum... Düşlerimde bile koyamadım kendimi O'nun yanına... Kıyamadım. O'na denizyıldızı... Sonra bir gün yüzümü istedi benden.. Eğer istemeseydi, sonsuza kadar o'ndan saklayacağım yüzümü... Bu öyle büyük bir yol ayrımıydı ki deniz yıldızı... Ben O'nu bu dünyaya ait olmayan bir aşkla seviyordum.. Korkuyordum aşkımı gün ışığına çıkarmaya... Yaşamla olan tek bağımdı o benim... Eskisi kadar güçlü değildim... Korkuyordum onu hayata karşı koruyamamaktan; yitirmekten korkuyordum...

Çok düşündü denizyıldızı... Hayatımın belki de en zor kararıydı verdiğim... Çıkarttım aşkımı gizlediğim sığınaklardan... Kendimi ve onu dışımdaki hayatın, o savaşın içine atıverdim... Aşkımı yitirme korkusuyla yaşamanın onursuzluğu sığmamıştı içime.. Bunun son savaşım olduğunu, geri dönüşümün olmadığını bile bile açtım kilitli kapılarımı... Kendimi O'nun rüzgârına bıraktım. Her şeye rağmen içimde canlı tutmayı başardığım aşkımı sunacağım son insandı O... Bunu hak ettiğine inandığım tek insandı... Hiç pişman olmadım...

İşte şimdi buradayım denizyıldızı... her şeyi boşaltıp attım içimden... Yalnız O'na duyduğum aşkla dopdoluyum... Sevda, günden güne daha büyük bir tutkuyla sarılıyor ruhuma... Geri dönüş yollarımı kapatıyorum birer birer... Bunun son yolculuğum olmasını istiyorum... her şeyimi vermek istiyorum O'na... Benim diyebileceğim hiçbir şey kalmasın, dönecek hiçbir yerim olmasın istiyorum. Çünkü hiç kimseyi O'nu sevdiğim gibi sevmeyeceğimi biliyorum denizyıldızı... Çünkü O'ndan alacaklarımı götürebileceğim hiçbir yer yok; hiç kimse yok... O benim son aşkım denizyıldızı, bunu biliyorum...

Şimdiye dek, her yenilgiden sonra kendimi yenileyip, yeniden ayağa kalkabilme gücünü hep beni yıkan insanlardan aldım.. Garip değil mi... Biliyordum ki birer yanılsamaydı onlar... Tanıdıkça anladım aynı dünyadan olmadığımızı... Sürgün değildi onlar... Sindire sindire yaşıyorlardı bu dünyanın acımasızlıklarını.

O ise, içimde onların yanlışlığını destekleyen tek kanıtımdı... O'nun gibi birinin var olduğuna inancım güç veriyordu bana. Yeniden ayağa kalkıp aramaya başlıyordum. Gücüm azalsa bile yılmıyordum... Çünkü O vardı, biliyordum. Dünyanın öbür ucunda bile olsa bulup, haykıracaktım sevdamı O'na.. Yaşadığım her acıya rağmen, O'nsuz günlerde varlığından bir an bile şüphe duymadığımı... O'nu nasıl sınırsız bir aşkla sevdiğimi... Sürgünlüğün bittiğini söyleyecektim; ikimiz için de bittiğini...

O'nu buldum denizyıldızı... Her geçen gün daha çok emin oluyorum bana...

Bir kez bana, sık sık aynaya bakıp, bakmadığımı sordu denizyıldızı... O'na bakmadığımı söyledim.. Neden gizledim, bilmiyorum... Oysa bir ayin gibi yaşıyordum aynada kendimi... Kendime ördüğüm duvarları, giydiğim maskeleri öyle inandırıcı kılıyordum ki, kendi kendimi ikna edebilmem için ancak sık sık aynaya bakmam gerekiyordu... Bazı geceler herkes uyuduktan sonra yere oturup, gardrobumun aynasında, gizli gizli buluşuyordum gözlerimdeki hüzünle... Unutuyordum zamanı kendi gözlerime dalıp giderek... Bir tek oydu beni bana kanıtlayan; gözlerimdeki ben... o deli hüzün... İşte bir O fark ediyor denizyıldızı düş bahçemin pencerelerini... gözlerimi... Ne zaman bir rüzgarla titreyiverse bahçemde çiçeklerim hissediyor hemen... **"N'oldu?"** diye soruyor... **"Bir şey oldu sana... Değişti gözlerin.."**

Ben O'nun yüzünde binlerce yüz görüyorum denizyıldızı... Yalnızca bir an bile kesişmiş olsa da yaşamları, her insanın yüzünü, acılarını taşıyor yüzünde... Âşık olduğu kadınları, yitirdiği insanları, sakat kalmış çocukları, sokaklarda yaşayan düşkünleri, annesini, babasını, taş plaktaki o sesin sahibini, namus cinayetine kurban giden aşıkları, gözaltında kaybolanları, yaşamını yitirmiş devrim arkadaşlarını, şimdi O'nu yerden yere vuran dava arkadaşlarını görüyorum yüzünde... Boşaltılmış köyleri, **Urfa**'yı, **Diyarbakır**'ı, tüm ömrünü geçirdiği **İstanbul**'u görüyorum... **Beyoğlu**'nun yitik yüzlerini görüyorum... Ülkemde dönen kirli oyunların bedellerini ödeyen masum insanları, çocukları; savaşta yaşamı, insanlığı, sevdikleri ellerinden alınan yüzleri görüyorum yüzünde...

Ve gördüğüm her yüz daha çok inandırıyor beni O'nu bulduğuma... Ben yalnız O'nun yüzünde tüm bu yüzleri seviyorum denizyıldızı... Yüzündeki her çizgide başka bir yaşam, başka bir anlam, başka bir hüzün taşıyan bu adamı severken; yaşamın dışladığı, bu kanlı oyuna uyum sağlayamamış, onun gibi kendim gibi sürgünleri de kucaklıyorum aşkımla... Aşkım hepsine yetebilsin diye böylesi sınırsız... Bu yüzden bu denli hesapsızım denizyıldızı... O'na, aşkımı, kendimden vazgeçerek, benliğimi unutarak sunarken, binlerce kez yeniden buluyorum onun ruhunda kendimi, sevgimi, acılarımı... Çoğalıyorum... Özgürlük başka nedenler, başka yüzler, başka yürekler değil denizyıldızı... Aşkımın kendisidir özgürlüğüm... Bir bedende binlerce beden; bir yüzde binlerce yüz, bir yürekte binlerce yürek olup çoğalmaktır özgürlük...

Kimileri O'nun yüzündeki bu derin anlamı "yıpranmışlık" olarak yorumluyor... Biliyorum üzülüyor bunları duyunca... Yaşlandığını düşünüyor. O'nu bunun aksine inandıramadığım zamanlarda, en çok böyle zamanlarda istiyorum Tanrı'yla bir anlaşma yapabilmeyi... Tanrı'dan; kendi payıma düşen, harcanmamış za-

manlarımı O'nun yaşamıyla bölüştürülmesini istiyorum. N'olur kanatmasın O'nu geçip giden zaman... Biraz daha çok vakti olsun sevmeye, sevilmeye... Ölüm O'nu korkutmasın...

Biliyor musun denizyıldızı... Belki de bu kadar çok sevemezdim O'nu, eğer taksi şoförlerine **"abi"** diye hitap etmeseydi; parasını cüzdanında değil cebinde taşıyarak aşağılamasaydı, yahut, hasta **Fenerbahçe**li olmasaydı... Böylesi bir tutkuyla kavrulmazdı yüreğim, bir çocuk gibi alıngan olmasa, heyecanlanınca elini masaların altında saklamasaydı eğer... **"Teşekkür ederim"** deyince **"Hiçbir şey yapamazsın"** demeseydi... Bu doğallığı, bu sıradanlığı böyle güzel kuşanmamış olmasaydı şair ruhuna böyle büyük bir aşkla sevemezdim O'nu...

Kimsenin kimseyi böyle çok sevmeye hakkı var mı, denizyıldızı? Bilsen, nasıl korkuyorum sevgimin büyüklüğü ile O'nu acıtmaktan... Çoğu zaman içime bastırıyorum... Sevdam, önündeki setleri kaldırırsam, her şeyi yıkıp geçer diye korkuyorum... O'nu bile önüne katıp sürükler, uzaklaştırır benden... Belki de boğulur sularımda diye korkuyorum. Çünkü, biliyorum ki sevda güçlü değil O'nun yüreğinde. O'nu sevdiğim gibi sevmiyor beni... biliyorum.. Bu bana acı vermiyor diyemem; sana yalan söyleyemem, denizyıldızı... Hem de nasıl yaralıyor bilsen... Ama yıkılmıyorum, çünkü gücümü yüreğimden alıyorum...

Hem, O'ndan böyle sınırsız bir sevdanın karşılığını istemek haksızlık olur, denizyıldızı... O'na en büyük kötülük olur. Bu yüzden susmalıyım.. Aylarca aramasa beni, **"neden aramadın"** diye hesap soramam... **"Kalbine benden başkasını alma"**, diyemem... Teninde bir başkasının sıcaklığını, başka bir elin O'na dokunduğunu bilmek, paramparça eder kalbimi... Böylesi çok sevdiğin, biricik aşkını, paylaşmak başkalarıyla, ne ağır bir yüktür bilsen denizyıldızı... Ama dayanırım... Hiçbir şey yıkamaz beni... Yüreğimdeki sevdayı azaltamaz... Çünkü ben içimdeki aşkı değil O'nu seviyorum... O'nu kendimden vazgeçerek seviyorum... Eğer, o böyle istiyorsa, seviyorsa başka yürekleri, başka bedenleri, o ağrı ne kadar çok bastırırsa bastırsın kalbime, ben dayanırım... Nasıl alırım kanatlarını elinden... Nasıl izin veririm sevgimin yaşamı için bir tehdit olmasına... O'ndan önce ben korurum seçimlerini, yaşamını, sevdalarını...

O'nu kendi sevgimden koruyan yine ben olurum denizyıldızı...

Bu yüzden O'nu bu kadar çok sevdiğimi gizliyorum... Karşılığını veremediği için üzülüp, kendini suçlu hissetsin istemiyorum... O'na duyduğum aşkın sorumlusu O değil... Düşlerimin sorumlusu O değil... Bunu O'na hep söylüyorum. Bu yüzden üzülür, acı çekerse işte o zaman yıkılırım, kendimi affedemem, denizyıldızı... Söz verdim kendime, gözyaşlarımı gizleyeceğim O'ndan... Hep güçlü olacağım, hep dimdik, ayakta... Beni üzen O olsa bile bilmeyecek üzüldüğümü... Acılarımın hesabını asla O'ndan sormayacağım... daha önce sevildiği gibi sevmeyeceğim O'nu...

Birgün bitecek sevgisi, içindeki ateş sönecek, biliyorum... Söylesene neyi değiştirir bu denizyıldızı? Yolum yarım kalırsa dönebileceğim tek yer yine O'nun aşkıdır... O ipi çeken, asla ben olmayacağım, denizyıldızı... Çünkü ilmek benim boynumda... Sevda benim yüreğimde... Hiç kimsenin, O'nun bile gücü yetmeyecek bunu içimden söküp atmaya...

Hiç korkmuyorum, biliyor musun? Hayatımda ilk kez bu denli korkusuz yürüyorum ateşe doğru... Korkmuyorum eksilmekten... Tükenmekten korkmuyorum. Çünkü tükenmek için çıktım yola..

Çünkü **"sonra"** diye bir zaman yok, denizyıldızı...
"Sonra" diye bir yer yok...
"Sonra" diye bir kimse yok...
"Sonra" diye bir aşk yok...
Bu **"son"** denizyıldızı... Sonrası yok...

Dönüşüm yok, bu yüzden denizyıldızı... Dönüşüm yok... N'olur bekleme artık beni...

Bu sana son seslenişim denizyıldızı...
Duy sesimi...

KANAT ALIŞTIRANLAR

Adnan Özer Atölyesi

ELEŞTİRİDEN ÖNCE BAZI ZİHİNSEL ALIŞTIRMALAR

Kemal Şakir Çınar, "Gözlerim Başka Yerlerde Kaldı" . Siyah beyaz yayınları. Sayın Çınar sağolsun, bize şiir kitabını göndermiş. Güzelce de imzalamış, hoş bir dilekle. Kendi yapıtı olarak bir kitapa sahip olmanın duygusu üzerine yazılır da yazılır, yine de bitmez. İmzalamak da ayrı bir keyif olmalı. O an, anlar için de neler neler yazılır. Keyif dedik, ama kimileri için eziyet olabilir bu. Zordur bir ya da iki cümleye hitaplı armağan performansı nı istediğiniz gibi yansıtmak. Bir iki cümle, fazlası kaldırmaz, zira yapıtın önüne geçecek iri iri laflar dolabilir o alnı nız gibi serilmiş, kimliğniz olmuş sayfaya. Başka ne olabilir?, kimileri bu anlık vuruşu bir küstahlık performansına dönüştürebilir; kompleksleri sızar, sıçrar. Kimisi, eziktir, bir şeyler karalar, akla karayı seçerek... Etik tutum, haydi abartmayalım, en basitinden görgü meselesidir o an içindeki ifadeleriniz. Şair deyince, iş daha da zorlaşıyor; şair isyankardır, nasıl görgülü olacak? Bir sürü şey aklıma geliyor ama, neyse, birini söyleyeyim: Kitabınızda adınız yazılıdır, matbuat gereği, bazıları ya üş eniyor ya da bunu artistik bir hareket olarak görüyor, adından sonra bir apastrof koyup, yani şöyle ..... 'dan Falancaya ..... işte bu, görgüsüzlük. Şiir kitabı gönderenler bunu yapmasın. Kemal Şakir Çınar da yapmamış. Ordan aklıma düştü, bu da bir eğitim, zamanında ustalarımız bizleri bu gibi konularda uyardı.

Eleştiri için 'düşman kazanma sanatıdır' derler. Ben de bir ş ey ekleyeyim; en kolay düşman olanlar, kendilerini eleştirmeyenler, kendilerini eleştirmeyi bilmeyenlerdir. Kendimizi eleştirmezsek, daha yazma sırasında çuvallamaya başlarız. Kendimizi kaplan zannederek, aslında kaplanların önüne atılıyoruzdur. Onlar da bizi parçalar.

Şöyle bakalım; zihnimizde bir şeyler dolanıyor, tuhaf, büyülü bir şeyler, içine doğduğumuz dilden bildiğimiz binlerce sözcükten bazıları, konuşurken, okurken -şiir dışında-, birilerini dinlerken -şiir ve şarkı dışında- kullanıldığı gibi bir korrelasyon içinde değil, tuhaflık ve büyü de bundan ötürü. Bir yandan saçma geliyor, ama bir yandan da anlamlı! Dilbilgisine de aykırı , fizik kurallarına da. Ama zihnimiz çalkalanıyor, elde değil. Zihnimiz niye çalkalanıyor, yorgunluktan mı, aşırı ajite olmaktan mı? Çok mu zordayız? Hiç tanımadığımız bir huzur duygusu içinde kaybolmamak için canlılığımızı mı sınamak istiyoruz, 'ben varım, insanım, kimliğim, kişiliğim budur', kaybolup gitmektense söz ile tekrar kendimi riske atarım. Ya da, 'dünya var, doğa var, nesneler var; birini seviyorum, o da var', ve bunlar beni coşturuyor. Dile geleceğiz yani, durum o. Dile gelmek; felsefede de böyle denir, halk dilinde de. Dile gelmek, hakkımız bizim, çünkü insanız. Şimdi burda duralım; bu hak tamam, ama o tek başına şiirsel eylemi haklı çıkarmaz. Haklı çıkmak için, yani söz söylemeye hak kazanmak için, tasarım yapmamız gerekir. Tasarım, sanatsal ödevdir: Zihin emeği, binyıllardı r yaratışın alanlarını keşfetmeye çalışan insan zihnine saygı, inanç; bilinç. Yani "şuur". İşte, bizde şiir şuur dan geliyor. Ne kadar anlamlı.

Tasarım da o anlar içinde olacak, öyle durup ayrıca çalışılacak bir iş değil. Tasarım yapmayan şiirin üretildiği yere bile girmemiş demektir; o, şiirselliin insan üzerindeki etkileri ve sonuçlarından yararlanmaya kalkmaktadır. Bunda da başarısız olur, çünkü gerçekte şiirselliğin kendi şahsı üzerindeki etkisi ve sonuçları üzerinden hareket etmektedir. Kendisi için şiir yazmaya kalkmak ile kendi olarak şiir yazmaya kalkmak arasındaki fark da budur. Biz kendi olarak şiir yazanları seçeriz. Kendi olmak için ise elimizde bir imkan, bir teknik vardır: Eleştiri. Baş kaları bizi eleştirmeden.

Önce kendimimiz çünkü. Bunu becerenler eleştiriye hak kazanabilir ancak.

Görgü edinmek, kendimizi eleştirmenin ilk şartı. Bunun gereklerini yerine getirelim; önce hitap etmesini bilelim, hitaplar elyazısı ile olur, uzun tutulmaz; sonra yazılarımızı (daktilo ya da bilgisayar ile) yazalım; gönderirken e-mail kolaycılığına sapmayalım, mektup, bildiğimiz klasik yöntemi kullanalım.

TUTSAK BEYAZ

"hadi gül"
sigaram ateş alsın
saçların rüzgara kıvılcım çalsın
şikayet et polislere
ayaklarımı şişirsinler
saçlarını vursunlar sırtıma
bayraksız topraklara kül savur
ayazı kırır yağmur
sessizliğe düşer yıldırım
ellerin tereddüt eder
durma gözlerinle karanlık vur
gece çırılçıplak intihar

"hadi gül"
şarkıların nakaratları kudursun
ürkek gecede köpekler kudurusun
haritalar çiz meçhullere
akşam f tipi çöker odama
işkenceler kur tahtıma
sürprizleri seversin
ölümde beklenmedik
sana verebileceğim en pahalı hediyedir ömrüm
safağı idam bekler beklemek yakışmaz bu adama
zaman kendini ihanete versin
ihanet Brütüs'ün bıcağı kadar beklenmedik

unutmanın dozu kaç nefes?
"hadi gül"
tutsak beyaz gül
gül-bisterlere yatayım yanaklarında

Sefa Akgöz-Kıbrıs

...
amerikan sigaramın külü gibi duruyor karşımda
Memleketim
Ah, benim Sevr yalnızlığım
Hüznüm
Kızgınlığım
Soykırım bakışlı yarim
Şişede durduğu gibi durmuyor mahmurluğum
(i'che'lim
güzelleşelim)
...

Alper Yıldız

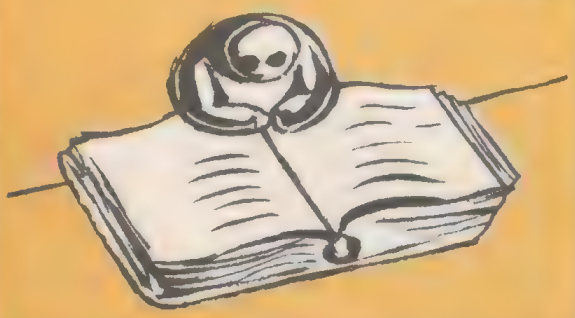

Ürün Gönderenler

Burcu Erman, Tuna Başar, Aylin Çapa,
Ahmet Yılmaz Tuncer, Atilla Ayata, Firuze Alpagot,
Resul Özmen, Yahya Akbulut, Delal Nujin

ÖYKÜ DEĞERLENDİRMELERİ

Hürriyet Yaşar

SAĞLAM ÖLÇÜT KALICILIK

Siz bakmayın, sanatının birikiminden habersizlerin de sanatçı sayılmasına, yapıtlarının satmasına. Sanatın en kesin, en sağlam ölçütünün 'kalıcılık' olduğu gerçeği değişmedi. Böyle olunca da, soylu yapıtlar olduklarını, zamana dayanıklılıklarıyla kanıtlamış örnekleri görmek, incelemek, onlara yakından bakmak, sanatçı için kaçınılmazlaşıyor. Hele yeni başlayanlar, daha yolun başında iken şu soruya dürüstçe yanıt vermek zorundalar:

Zamana dayanıklı, gerçek yapıtlar mı yaratmak istiyorum; yoksa, yapıtım nasıl olursa olsun, yazar, sanatçı olmak, öyle sayılmak mı istiyorum?

'Yapmak' ile 'olmak' arasında hangisini istediğimizin ayrımıdır bu. Yapmak istediği bir şey yokken, yalnızca 'olmak' isteyenin acelesi vardır. Bir an önce 'olmuş olmak' ister o. Oluşum sürecinin uzunluğuna, güçlüklerine katlanmaya hiç niyeti yoktur.

Tutkusu, 'olma'ya yönelmiş bu ivecenliğin sonucu, 'yapmadan olmak'tır. Çünkü sanatta kestirme yol yoktur. Yapmadan olmak, kestirmeden var olmanın tek yolu görünür, kendine sanatçı dedirtmek isteyenin gözüne.

Çevremize baktığımızda, kısa sürede sanatçı sırasına geçmiş nice ad görürüz. Yapıtları satılmakta, kendileri sanatçı saygınlığı görmektedirler. Onların da, hayranlarının da, alıcılarının, satıcılarının da görmezlikten gelmekte direttikleri bir şey vardır: Ürettikleri, hayran oldukları, aldıkları, sattıkları yapıtların yılları aşıp bugüne ulaşan aynı türdeki yapıtlarla yan yana konabilir nitelikte, düzeyde olup olmadığına bakmak gerekliliği.

Sanat yapmak, yaratmak isteyenlerin hiç savsaklamamaları gereken bir karşılaştırmadır bu. Çünkü sanat biçimdir. Sanatta dayanıklı olan da biçimdir. Biçim ise, ustalık, ama ustalıkla birlikte, biçimin bugüne yolculuğundaki birikimdir. Birikimden yoksun olan sanat hep geriden geleceği için, günün sanatını hiçbir örnekle bir adım ileri götüremez. Günün sanatını, biçimini ileri götürmeyen, hatta günün sanatından da geri, ilkel yapıtın gerçek alıcısı, sanatı bilen alıcısı olabilir mi hiç?

Ömer Seyfettin'i okul kitaplarındaki Kaşağı'dan, Bomba'dan, Primo'dan ibaret sanan, Esendal'ı hiç bilmeyen, Haldun Taner'in adını yalnızca onun anısına konan ödülden bilen, bir iki Sait Faik, bir iki de Bilge Karasu kitabından sonra Borges gibi yazmaya kalkışan öykücü adayı, öykü denen anlatı biçimindeki dayanıklılığa yaklaşabilir mi? Orhan Veli'nin önderliğindeki Garip üçlüsünün, köhnemiş şiir anlayışını yıkmaya kalkışmadan önce, dillerinin şiir birikimini özümsemiş oldukları, öyküye yeni başlayanların da göz önünde tutmaları gereken bir gerçekliktir. Bir sanatın önceki örneklerini, serüvenini, birikimini bilmek eskide kalmaya yol açmaz; tersine, ileri gidebilmek için gereklidir. Ömer Seyfettin'i, Memduh Şevket'i, Refik Halit'i, Sabahattin Ali'yi, Sait Faik'i, Orhan Kemal'i, Yaşar Kemal'i, Haldun Taner'i, Tarık Dursun'u, Vüs'at O. Bener'i bilmeden öykücü olmak isteyen kişi, Nazım'ı, Dağlarca'yı, Anday'ı, Orhan Veli'yi, Cansever'i bilmeden şair olmak isteyen kişinin durumuna düşmez mi? Örnekleri, "Picasso'yu, Dali'yi, Çallı'yı, Günsür'ü, İyem'i, Günal'ı bilmeden"e dönüştürüp, ressam olmak isteyen kişi için de söyleyebiliriz.

Sanatın ana gerecinin kullanma inceliklerini görmektir bu; bir sanatın dilinin, biz başlarken hangi düzeyde olduğunu bilmektir.

Ana gerecin dil olduğu tüm sanatlarda geçerlidir dilin inceliklerini bilme gerekliliği. Çeviride bile. Geçenlerde okuduğum bir çeviri romanda Mustafa Kemal Atatürk vardı ve ilk kez karşılaştığı bir yabancıyla tanışma sözcükleri aynen şöyleydi: "... Paşa. Seni iyi gördüm. Her şey yolunda mı?"

Onur Coşan / İstanbul

Öykünüzün başına, başka bir yazardan koyacağınız alıntının öyküye bir şey katıp katmadığını, daha doğrusu, öykünün onsuz olup olamayacağını da düşünün.

Her tümcenizi sorgulayın; hele, "özgüvenini bu odadan dışarı çıkaramıyordu," ya da, "dumandan bir gözü öbür gözünü görmüyordu," gibi anlatımlarınızı...

'Oysa ki'den, 'eğer ki' den 'ki'leri atsanız bir şey eksilmiyorsa, atıverin gitsin.

Öykü kişinizin intiharı inandırıcı değil. İntihar ile sulu esprileri, arasanız da yan yana göremezsiniz ki yaşamda.

Emin Timur / HAKKÂRİ

Öykü dilinde yazabilmek için öykü dilinde duyumsamalısınız. Ya da duyumsadıklarınız şiir dilinde geliyorsa, bırakın şiir olsun. "Kıymık" adlı yazı parçanız, öyküye değil şiire yönelmiş. Öykü, düz anlamlı tümceler ister; art anlamı, okunması bittikten sonra duyumsanır. Şiirde sözcük sözcük izleyebilirsiniz art anlamı. Hep benzetimlerle, metaforlarla yazmışsınız. Öykünün hiçbir tümcesi, "Ne diyor?" dedirtmemeli okura.

Bahar Eroğlu / İSTANBUL

Duyarlılığınız şiirle öykü arasında ama öyküye yönelik. Diliniz düzyazı dili. Yani şiir dili öykünüze sızıp tümcelerinizi anlamsızlaştırmıyor. Yine de şiir duyarlığı ile öykü dili arasında gidip gelen bir salıncakta gibi "Kadın Kırmızı" adlı yazınız.

"Türkçe dili, İngilizce dili" gibi yanlışlar bilgisayarcılarda kalsın; biz yazarlar, "kırmızı rengi" demeyelim, kırmızı diyelim. Karın boşluğu karnımızın içindedir, dizlerimizi oraya alamayız.

Kısa yazıyor olmanız, anlık duyarlıklar yakalamanızı kolaylaştıracak. Kimleri okumanız gerektiğini soruyorsunuz. "Kadın Kırmızı"daki duyarlığınızı geliştirecek, anımsadığım ilk ad Sait Faik: Öykü dili, ama coşkun bir şiirsel duyarlık... Tomris Uyar'ın dünyaya meydan okutabilecek öyküsü "Çiçek Diriltcileri"nde (*İpek ve Bakır*) kırmızı da vardır, dede de. Nezihe Meriç'in *Bozbulanık*'ını da bulmalısınız.

Neden yalnızca bir öykü gönderdiniz?

Ferhat Ekinci / BATMAN

Çeyrek yüzyıldır şişirilen bir yaklaşımın tam tersine olarak, toplumsal bir yarayı öykünüze konu edinmekle, kutlanmayı hak ediyorsunuz. "İntihar Odaları" adlı çalışmanızın öncelikli sorunu, "Hırıltılı bir ihtiyar sesini andıran radyonun sesini," ya da, "Sokakta şaşkın şaşkın o kahkahalı sesleri dinlerdi ve sokakta mutluluğun şarkısı yankılanırdı," örneklerindekine benzer sözcük yinelemelerinin çokluğu...

Kurgu üzerinde de uzun uzun durmanız, öykünün çeşitli görünüşlerini aramanız gerekiyor.

"Bir sokak, bir yol, bir mutluluk, bir korku..." 'Bir' nitelemesini daha az kullandığınızda, gerçekte, eskiden kullandığınız sıklıkta gerekmediğini göreceksiniz.

Editörünüz Aslan Özdemir'in öykü gönderenlerden bir dileğini ileteyim: Öykülerinizi e-posta ile değil, postacılı posta ile, yani kâğıt üstünde yazı olarak yollayın.

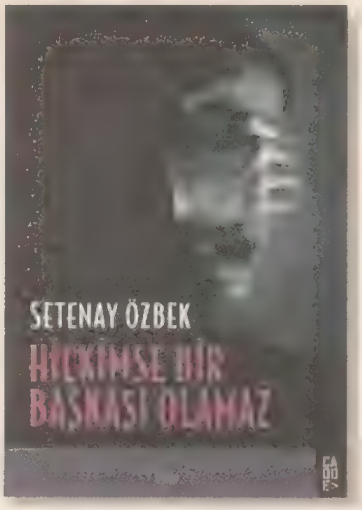

HİÇKİMSE BİR BAŞKASI OLAMAZ SETENAY ÖZBEK

Yıldızların şarkısı hatırlatır bize mutluluğu

KAÇAK AKTİF

Çok Sevgili Kaçak Yayın;

Ne yazık ki Ömer Türkeş'in yazısında yaptığı bir kıyaslamaya çok üzüldüm. Orhan Pamuk dedikleri büyük yazar Yılmaz Güney, Nazım Hikmet, Kemal Tahir gibi namuslu, onurlu, korkusuz aydınlarımızla aynı kefeye konulmuş. Hayatında baskı nedir görmemiş,oligarşinin her türlü desteğini arkasına almış,holding yayınevleri tarafından her yerde reklamı yapılmış biri, tutarsız, dayanaksız konuşan,amacına ulaşamadıktan sonra tükürdüğünü bir güzel yalayan, son günlerin modasına uyarak Türkiye ve türklüğe düşmanlık eden, bunu yaparken de emperyalist kuvvetlerin korumasına giren biri nasıl olur da Nazım Hikmet gibi Yılmaz Güney gibi halkı için çekmediği çile kalmamış,en karanlık,en baskılı zamanlarda inanılmaz bir tahammül gücü göstermiş büyük yazarlarımızla mukayese edilir?

Ne diyeyim bilmiyorum.Allah belasını versin şu milliyetçilerin, gericilerin ki gösterdikleri aptalca saldırganlık Orhan Pamuk gibi sahte kahramanlar yaratıyor. Nice büyük yazar ve kahraman aydınlarını memleket hasretinden öldüren yönetim anlayışı artık sahte kahramanlar yaratmaya başladı.

Son olarak söyleyeceğim Attila İlhan için ayırdığınız sayfalarınız çok sevdiğim yazarımızın ölümünden sonra medyada yapılmış en anlamlı, en samimi dosya çalışması olmuş. Aralık sayınızı şimdiden büyük bir merakla bekliyorum. Adapazarı'ndan segilerle...

Emin Bülbül

Merhaba Kaçak Yayın,

Uzun zamandır takip edemiyordum sayılarınızı ve yazamıyordum sizlere. Çünkü askerdeydim ve 15 ay sonra tekrar kavuştum özgürlüğüme. Şimdi bıraktığım yerden devam ediyorum,doğrusu Kaçak Yayın'ı da çok özlemiştim.Gelir gelmez bir merhaba demek istedim..

AŞK DONDURUCU

Böyle kışlarda öğrendim ben seni sevmeyi
Geceleri ayaz örterdim üstüme
Sana olan buzlarım çözülmesin diye.
Kar toplardım yollardan
Saklardım içimde soğuk soğuk
Yaz gelince aşk çözülür, bayatlar, unutulur diye

Erkan Kıyıoğlu / Zonguldak

Duvardaki Aynadan

Korkunç çılgınlıyla bir kadın yaşamın penceresinden sarkarak kendini aşağıya doğru atmaya çalışıyorsa, orada susmanın ödendiği bedelle bir ekmek dahi alınamaz.

İlker Gören / 2005 Mersin

Kaçak 2005 Ekim'e Dair

Sevgili Kaçak,

Sabahın erken saatleri. Kaçak Yayın'da yolum ilk, Kaçak Anlatı'ya düştü. Okudukça, adımlarım yavaş ancak iradeli, kendinden emin. Varışın başarı olduğuna odaklanmış. Bu süreçteki heyecanın gelişim noktasının salt gerçeğini küçük detaylarla sunuyor Paulo Coelho. Kaçak Yayın'da, kaçak anlatıda Paulo Coelho'nun hiçbir yazısından yüz çevirmedim. Çeken, onaylayan, anlatan ve paylaşımcı bir sayfa vardı hep karşımda. Gün ışıyor, gökyüzü berrak. Bütün mavilik, insanın yüzüne dokunuyor. Kaçak, yakışıyor bu güzel İstanbul gününe. Yol çalışmalarını bertaraf etmek isterim. Yazıyı titizlikle okuyorum. Ara vermeli, güne karışmalı, okur zamanlarımdan çalmalıyım. Bir sonraki yazıyı beklerim şimdi. Yaratıcılık süreci nasıl sağlanıyor? Oktay Taftalı'nın, Rekabetle Geçen Hayatlar başlıklı yazısı, Kaçak Felsefe'de okunuyor. Her ay, Kaçak Yayın, okuruna ulaştığında, hızla, itibar ve onayını katıksız sunarak mutsuzluklarımızın bütün nedeni, rekabetle geçen hayatlarımızın, istese de istemesek de, bize dayatıldığı kurban edilişimiz aslında. O kadar gerçekçi ve doğru temaslar hakim ki...

Bir küçük aşkı kovalamıştım geçtiğim ömrümde. Artık aşkları da parça parça, küçük küçük yaşıyoruz. Taftalı'nın yazısında dile geldiği gibi, aşklar da kapitalizmin süzgecinde başkalaşıyor. Ömürlerimizin birkaç zamanını alıp bizi yine kendine, esrik etmediği yalnızlıklarımıza bırakarak, hoşça kal bile demeden, mertçe, arkasına bakmadan, yoluna giden aşk; bilmez ki, yanında götürdüğü birkaç zamanlık bir gözyaşı mıdır? Sevda bir masaldır. Paylaşılamayacak, bölüşülmeyecekse ayrılık, gidiş evidir. Zeki Çoşkun'un Afrika'daki Tanrılar ve Türklerin Çıldırma Süreci'ne bağlanıyor başım bu ekim pazarında. Mevsimin şımarıklığı var günün saatlerinde. Biz neden bu hale geldik ve düzelme eğilimimiz var mı? Bireysel ve milletçe, Leyla gibi, Mecnun gibi, adımlarımızı ne vakit kontrol edeceğiz? Allahlar Susamışlardı'ya dikkat!

Her satırı, duyguya hediye bir şiiri okuyorum. Aslan Özdemir'in Yaşamak da Ölmek Kadar isimli şiiridir bu. Dikkatin nice telaşını, sırtıma yükleyip, anlamın nişanelerinde varlık buluyorum.

Sadık Karamustafa'nın Mihri Belli ile yaptığı söyleşiyi, ilgi, merak ve şaşkınlık ile okudum. Mihri Belli'nin "insanlar tanıdım"dan alınan ifadeyi, beğeni ve itibarı ile hazmedemiyorum. Ne hayatlar var bilinmeyen? Onlar, fikirler ve özgürlük uğruna bağışlanan yaşamlar. "Baskılar altında da, yoksullukta da, mutlu edebilir insan insanı" Bu kavramın yaşantılarımızda yer bulma olasılığı, sorgulanabilir. Kaçak Kitap'ta Pınar Savaş'ın, Anlatmak için Yaşamak yazısını okumaya koyulmadan, arka sayfalardaki Adnan Özer'in Eflatun Nuri ile söyleşisi çabucak göz gezdiriyorum. Sıralamayı doğru yapmak için Gobo'nun kitabının girişini şaşırtıcı buluyorum doğrusu. Hayatlarımız o kadar bizken, biz o kadar hayatlarımıza yapışmışken, bu anlatı ben o hayatı yaşayan değilim ki, demekle eş anlamda. Tartışmaya açık olduğu detayını ben de onaylıyorum. Nobel ödüllü yazarın yaşam bir sır, kapının eşiğinde oturup "daha gelmemiş olanı beklemenin yoğun kaygısıdır" ifadesi anlatandır aslında, kitaplarının da okunabilirliğini. Eflatun Nuri ile yapılan söyleşi ve sonrasında, Eflatun Nuri'nin yazısı okunuyor. Kaçak denemede, Elif Türker'in gerçeğin gidişine ayak uyduramayan yazar, Sevim Burak, yazısına yelken açıyorum. Kaybolmaya gönüllü teknenin kaptanı oluyorum. Gün akşama yaklaşmakta ve ben henüz okumalarımı hızlandıramadım. Okunacak sayfalara yolculuğum uzun sürüyor. Bir diğer seyahat için de, zamansız devamdayım gönül işidir ya okumak, onun rızasına boynumuz eğik.

Kaçak Aktif'te, İlker Gören'in dileklerine katılıp, hikâyelerin garipliğinde, bir telaşı dindiriyorum. Çiğdem Güvendi'nin, süslü cümlelerine takılıyorum bir kez daha. Dergiyi aldığımda, okuduğum yazılardan biri de oydu. İkinci kere sefa ile dolanıyorum her bir cümlenin yansımasında. "Vazgeçtim Çocuk Olmaktan". Onu okurken, anlamına çeşniler kattım. Yenilendim. Orhan Yalçın ve Tuna Başar'ın yazılarını okurken, günün öğle saatlerini uğurluyordum mavilikten. Sürgündü yalnızlıklar, göçebe, çingene bütün ruhlar, nasiblerinin gözüne girmek için yarışta. İzmir imbatını okumadan, zamanına karışmadan geçemiyorum. Sanırım, Kaçak Yayın'ın ekim sayısında hiçbir yazıyı öksüz bırakmadım. İlgimi, zamanımı kendilerine doğru çeken yazılar hakim. İzmir imbatının sevdiğim yazarlardan Muzaffer İzgü ile ilgili olması, yazıyı kucaklamamı sağlıyor. Dostluk için günden sıyrılıyorum. Yolculuk için yapmam gereken tek şey okumak. Gültekin Emre'nin Uluslararası Edebiyat Festivali, bir okurun kaçıracağı yazı değil. Öğrendiğim şey, memnun ve mutlu bir gülümseyiş sunuyor yüzüme. Türkiye kitaplığı dizisinin, Berlin'de okuyucuya sunduğu haberi. Hasine Şen'in Prag'ı konu alan yazısı, Nena Çalidis'in Küçükkuyu yazısı okunuyor. Tabii ki Cezmi Ersöz ve Atilla Birkiye, ilk okunan yazıların sahipleri. Yazının sonuna gelsem de, kaçak Yayın'ın sonuna gelmedim. A. Ömer Türkeş ve Oktay Güzeloğlu yazıları var daha. Birlikte okundu beş şiir kitabı. Ahmet Telli, Metin Altıok, Hüseyin Atabaş'ın şiirleri, en güzel şeçimlerdi benim için. Yanılmamış olmak da bir edebiyat tutkunu için ayrı huzur. Kaçak Yayın'ın geçmiş sayılarından birinde rastlıyorum Ahmet Telli ile yapılmış söyleşiye. Şiirlerinin ardından yazarını takip etmek, yeterli olacak. "Su Çürüdü", Dövüşen Anlatsın, Saklı klan, Hüznün İsyan olur. Belki Yine Gelirim, onlara şiir demek yeterli olacak mı?

Varlık'ın Eylül 2005 sayısında, Edebiyat Komiseri, Krimanolog Dr. Kemal Şahingözlü, Kaçak Yayın için "yaz olmasına karşın, kış sayılarından daha diriydi. Oktay Taftalı'nın, Ömer

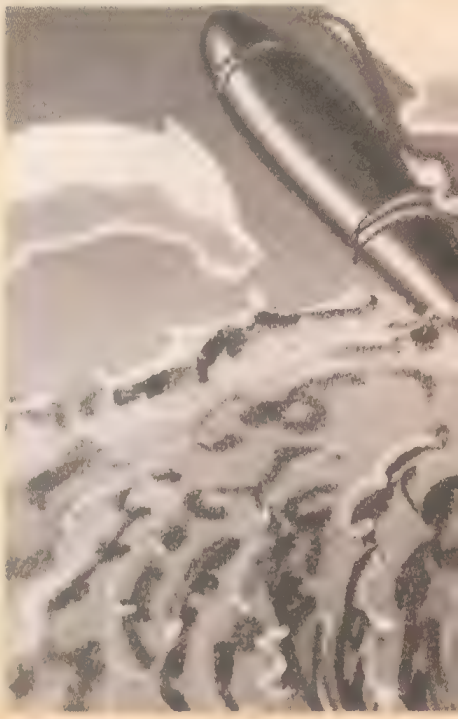

Türkeş'in, Gültekin Emre'nin yazılarını beğenerek, Enis Batur'un söyleşisini dikkatle ve keyifle okudum" diye yazmış. Kış sayılarına açılıyorum. Ancak, onları dolu görüyor ve buluyorum. Özellikle edebiyat dosyalarının hazırlandığı sayılar muhteşem. İşte şiir kitaplarını henüz yani bitirdiğim Ahmet Telli söyleşisi buna örnek. Sanırım Aralık 2003 sayısı. Okunacak çok şey var. Geçmiş sayıların elimde olması da kalıcı bir seçimmiş. Ancak kaçak Yayın'ın ilk 6 sayısı hâlâ yok.

Sevgili Kaçak Yayın, dergiyi aldım ve okudum diye yazmak da vardı ama, Sonsuzluk ve Bir Gün dergisindeki Tuncer Uçarol'un, Nasıl Şair Olunur? (Bütün şair adayları için) üç sayfalık yazısı, beni buna yönlendirdi. Kaçak'ın sayfalarında da, edebiyatla ilgili şair adayları için sayfalar yer almakta. Ancak, Tuncer Uçarol'un yazısı sanki daha çok dergi yöneticileri ile ilgili ve biraz da işin doğallığı dışında. Mayıs-Haziran 2005 sayısı. Haklı detaylar var.

Yağmur mevsimlerinde yaşayan tüm yalnız yüreklere!

Tüm LeMan çalışanlarına, (yazar-çizer ve okurlarına) okurlarının yaşantılarında, bir ışık huzmesi olmaları nedeni ile!

Şimdilik!

Beyhan Pektaş

Merhaba yeryüzüne sürgünlerin dergisi; Sürgünlüğümüzün güzel yanı...

Yayın dünyasından umudumu kesmiştim ki sen çıktın karşıma. Noktandan virgülüne kadar her şeyinle beni öyle sardın ki, kendinle öyle özdeşleştirdin ki, artık her ay başını çok büyük bir sabırsızlıkla bekliyorum. Beklediğim geliyor ama üzülerek söylüyorum ki aldığım sayını okuduktan sonra tekrar 29-30 gün beklemek çok zor oluyor. Çünkü daha bir hayranlıkla, daha bir sabırsızlıkla bekliyorum.

Umarım yayın dünyasının en krallarından biri olarak kalırsınız. İnanıyorum ki biz okur olarak yanınızda olduğumuz sürece en kral sizsiniz.

Siz Kaçak Yayın olarak yanımızda olduğunuz sürece sürgünlerin en kralı biziz.

Önümüzdeki sayılarda görüşmek üzere...

Aylin Çapa

Bir Delinin Not Defteri (Ağustos)

- Sen! şşş sana diyom. ne yaziyorsun orada.
- Hiç işte.
- Kalk git başka yerde yaz.
- Peki.

06.11 Cumartesi- Bir dükkanın önü boğazıma bir içki şişesini sokmaya çalışırken objektife gülümseyemem öyle değil mi? Neden elinde fotoğraf makinesiyle karşımda durmuş bana bakıyorsun o zaman. İşini yap. Bırak biz seksen kuşağını böyle bilsin dünya.

Fon istemiyoruz arkamızda. Kayıp kuşak falan da yazmayın fotoğrafın sağına soluna. Biz kaybolmadık. Dünya kayboldu o ara.

Cumartesi 10.32- Vesikalık fotoğraf stüdyosu tanrı ve insan'ın yazgısı, aynı çırpınış da birleşti. Var olmak.

Çarşamba 06.42- Bir sokağın kaldırımı ne noktayım bu hayatta, ne de üç nokta. İki noktayım ne yapayım.. Onu da dilbilgisi kabul etmiyor. Üçten bir eksik, bir'den bir fazla. Eksik olan da, fazla olan da, altı üstü tek bir nokta var. Ve sensin işte o nokta. beni dilbilgisinin bile kabul etmeyişinin, iki cümle arasında piç gibi kalmışlığımın nedeni sensin; bir eksik, bir fazla oluşun hayatımda.

Çarşamba 21.46- Bar

Yazdıklarından argoyu, küfürü ve hayatını çıkarsanız da güçlüdür bukowskinin yazdıkları.

Aynı şekilde hayatından yazmayı çıkarsınız da, güçlüdür bukowski'nin hayatı.

Çarşamba 23.52- Tuvalet

- Eskici, bana her zamankinden getir.
- Burada kendini tüketiyorsun gençadam.
- Bir tane daha. sonra gideceğim.
- Peki, ama bu son. bu gece yeterince heder ettin kendini
- Son, söz veriyorum, sonra gideceğim.
- Al bakalım, işte bak burda deniz kenarısındasınız. Sen şiir yazıyorsun çadırın önündeki tente'nin altında, o da gökyüzünden yıldız kabuğu topluyor. Bulutlar kıyıya vuruyor, sen de bir yudum alıp güneşten, kadehi sarı kumlara bırakıyorsun. Gökyüzündeki balıklar O'nun saçlarını savuruyor, sense ucunda balina olan bir uçurtmanın ipini tutuyorsun. O dönüp sana gülümsüyor, gülümserken dudaklarının arasından denizkabuğu uğultulari yükseliyor, sen de yerdeki kadehi alıyor, paramparça ediyorsun, o saçlarını sana uzatıyor, ve sen de gökyüzünü kırmızıya boyuyorsun kadehin ucundaki ılık kanla. renkler tuale akıyor, zaman duruyor. Ve soruyorsun, Sen mutluluğun resmini silebilir misin abidin?

Perşembe 15.42 Ev- Yatak- Fotğraf albümü karıştırırken

Değeri azalıyor mu artıyor mu bilmiyorum ama birşeyler eksiliyor benden giderek. Fazlası ile taşıdım bu lanet ruhu. para etmiyor. hiç etmedi. Sorun değil. Bir ayet daha eklerim içimdeki kutsal kitaba.

Onlar ki,
Zaten yoktular.

Cuma 22.55- Başka bir ev- Başka birinin yatağı

Traş olmalıyım, İstanbul'un ortasından bir deniz geçirebilecek kadar güçlüyse hayat, benim içimden de bir nehir geçirebilir en azından... Ben sana hiç demedim ki, sen bir kadınsın diye.

Sen benim oyun arkadaşımsın, kalbimde de, aklımda da, gözleri dört dönen, kırmızı elbiseli bir kız çocuğusun.

Cumartesi 02.16 Park

Bir,
Yedi yüz seksen dokuz'a imrendi
oysa
ikisi de tek sayıydı
ve kural kuraldı
Yalnızlıksa hep aynı tekil yalnızlık

Salı 14.32 Otobüs

Bir kaç sene sonra, şimdi içimde tanımlayamadığım o şeyden, herhangi bir şey olarak bahsetmek istemiyorum.

Bu dünyaya ait olan sen olmalısın. James Dean'in gaza köklediği an da, ben olmalıyım.

Pazar 01.12 Tv karşısında-

Gizlenme
(Aşk)
Çık artık saklandığın yerden!

Salı 15.45 Bar-

Gözlerimizi mahalle duvara yumup, büyüdük. Artık bacak aralarında oynanıyor saklambaç.

Çarşamba 18.43 Sokak-

Tak! Tak!
- Kim o?
- Rüzgar...
"Yalnızlığın kapısını başka kim çalar" diye düşündü adam.

Çarşamba 04.53 Ev- Kanepe

Refik Toksoy

AKTİF DUYURULAR

İNSAN İÇİN KİTAP

Okulumuzda 'insan için kitap' sloganıyla bir kitap toplama kampanyası başlattık.Etkinliğimize her türlü kitap ve dergiyle katkıda bulunabilirsiniz.Kampanyamıza verilecek en küçük destek bile bizim için çok sevindirici olacaktır.KAÇAK okuyan ve hayatı iskalamayan tüm okurların çok duyarlı olacağını düşünüyoruz. Heyecanla bekliyoruz...

Sabri Özdemir
Kültür-Edebiyat, Kütüphanecilik ve İletişim Kulübü Yönetmeni
CUMHURİYET İLKÖĞRETİM OKULU
Kalıcı Konutlar 3.Bölge **DÜZCE**
İletişim : 0535-5973348
mordize@mynet.com

• Sevgili Kaçak yayıncılar, biraz sıkılarak sizden bir ricada bulunmak istiyorum; yeni tanıştığım kız arkadaşım şiir hastası, benimse bu işlerle hiç ilgim yok, bir iki eşe dosta danışdım. Attila İlhan ve Pablo Neruda'yı önerdiler, bu şairlerin şiirlerini dergide görmek istesem çok mu olur? **Ethem Özdemiroğlu**

• 62 sayfalık bir metin yazdım, bayağada hoş oldu ancak edebiyatın hangi türüne girdiğini bilemiyorum,kaç sayfadan sonra roman sayılır. **Berrak Turna**

• Akademik araştırmalara yer veriyor musunuz? Benim konum Osmanlı iktisadının para ekonomisi. Yazılarım değerlendirilebilir mi acaba? **Şevket Altan**

Oktay Güzeloğlu

ÇAY OCAĞINDA BİR GECE...

"Buyur teyze," diyerek elindeki çay bardağını uzattı. "Çayla fazla aram yok ama hadi hatırın için içeyim. Şimdi bir şişe rakı olsa bu havada daha iyi giderdi evlat," dedi.

"Ben alırım teyze, ne içersin?"

"Kezzap olsa razıyım evlat," dedi kadın.

Genç, kafasını salladı, yürüdü. Su kasasının üstünde oturan kadın, üzerindeki ince hırkasının kollarını çekerek iyice uzattı, ellerini hırkasının kolunun içine sokarak apış arasına kitledi... Kirpi gibi kendi içine gömüldü. Hava, tükürsen yere düşmeyecek derecede soğuktu.

Birazdan genç, elinde bir poşetle geldi: "Rakı aldım" dedi. Kadın birden çözülerek poşeti kaparcasına aldı. Rakıdan acele bir fırt çekti. Kendi kendine; "Oh be, kaç gündür harmanım, ne güzel geldi," dedi.

Bu arada çaycı genç, iki su kasasından sofra yaptı. Kadın, karşısında oturan gence oğluyla kocasının kendisini evden attıklarını anlattı. Konuştukça içtiler, içtikçe konuştular, şişeleri üçlediler.

Genç, kendisinden hiç bahsetmedi. Yalnızca kadın, 20 yıl sonra evden atıldığını küfürlerle defalarca anlattı durdu.

Bir gece yarısı evime dönerken, evimin hemen yanı başındaki çay ocağının önünde onları birbirine sarılmış vaziyette ağlarken gördüm. Bir anlam veremedim. İyi geceler dileyerek yanlarına yaklaştım. Sokak lambasının ölü sarı ışığında çözülerek "merhaba" dediler. Ağızlarından çıkan ölü "merhaba" sesi havayı yardı, kulağıma zor ulaştı.

Çaycı genç ayağa kalktı, "Buyur abi" diyerek oturmam için bir su kasası verdi. Oturdum. Genci eskiden tanıyordum. Kadını hiç görmemiştim. Yeni düşmüştü galiba sokaklara. Yakından bakınca ikisinin de gözleri ağlamaktan kızarıktı. Kadının ağzında seyrek dişleri, çok zayıf vücudu ile ölü ışıkta çok çirkin görünüyordu. Fakat kızarmış gözlerinde sevecen bir pırıltı vardı.

Neyse, hal hatır muhabbetinden sonra hiç konuşmadan birer duble rakı attık. Üçgen olmuştuk. Kadıncağız üşüyordu. Gencin montunu da giymiş olmasına rağmen titriyordu.

Genç de mutlaka üşüyordu ama belli etmemeye çalıştığına yemin ederim.

Bir an önemli bir sohbeti bozmuş olduğumu hissettim. Çünkü konuşmuyorduk. Kalkmak için izin istedim. Çaycı genç, "Olmaz abi otur," dedi. Kadının da içine kaçmış fersiz gözlerinde, kalmamı isteyen bakışa rağmen kalktım. Yan binadaki evime çıktım.

Çok geçmeden sokaktan sesler geldi. Camdan sarkarak baktığımda, yanlarına yeni bir genç çocukla, genç bir kızın daha gelmiş olduklarını gördüm. Yeni gelen gençle kadın konuşuyordu. Bizim çaycı genç sokağın karşı tarafında ayakta dikiliyordu. Genç kız ise kollarını önden kavuşturmuş konuşmaları izliyordu. Yeni gelen genç bağıra bağıra : "Söyle anne, anlat anne! Babam doğru mu söylüyor?" diye sordu. Kadıncağız ise, "Neyi doğru söylüyor? Doğruyu 20 sene sonra mı söylüyor. Sen ne öğrenmek istiyorsun!.." gibi bir şeyler söyledi. Sustu. Yeni gelen genç hâlâ, "Ben seni, senden dinlemek istiyorum anne!" diye kadıncağızı omuzlarından hızlıca silkeliyordu. Çelimsiz kadın bu sarsmalara kendini bırakmış, konuşmuyordu.

Belki de geçmişini, büyüttüğü çocuğuyla geçen güzel günlerini, rahat yaşama özlemini aklından geçiriyordur, bilmiyorum. Annesini silkelemeyi bırakan genç, yanında dikilen kıza dönerek, "Bak ailemi soruyordun, işte annem bu, biraz evvel evde gördüğün sarhoş da, babamdı. İşte ailem benim. Gördün işte, gördün. Hadi şimdi sen ne düşünüyorsun söyle!" diye bağırdı.

Kız hiçbir şey söylemedi. Şaşkın şaşkın baktı, kaçtı gitti. Karanlık sokaklarda kayboldu. Genç, bir müddet arkasından bakakaldı. Ve yerde oturan "anne" dediği kadına döndü, "Bak anne, bak gördün mü sevgilim kaçtı. Utandı benden. Babama gittik, çok sarhoştu, 'anneni ben kerhaneden aldım' dedi. İnanmadım. Seni aradım, sen konuşmuyorsun. Ben talebeyim, evde sözüm geçmiyor. Ben kimim, kimdenim, babam kim?.. Utanıyorum artık. Allah kahretsin! Okulu da bırakacağım, sizi de bırakacağım!"

Gencin yüksek sesi ıssız sokağa can veriyordu sanki. Çünkü kelimelerin çarptığı her yer ses veriyordu.

Garibim bizim çaycı gence baktım. O hâlâ olduğu yerde çivilenmiş gibi duruyordu. Acaba ne düşünüyordu? Onun hikayesini biliyordum. Evden kaçmış, iğfal edilmiş, bulduğu işte çalışan, intihara yatkın birisiydi. Karanlıkta yüzünü seçemiyordum, ama duygularını sezebiliyordum. İki yıl önce başına gelenleri düşünüyor olmalıydı. Düşündükleri de "Geriye dönebilsem, annemin babamın yanında olsam, yaşadıklarım inşallah rüyadır, uyanırsam her şey biter.." gibi şeylerdi mutlaka. Tanıdığımdan bu yana gencin gergin yüzünde çizgiler oluşmuş, gözlerinin feri de sönmüştü.

O ara kadının ince sesi çıktı. Baktım. Zayıf çelimsiz vücuduyla, bir solucanın ayağa kalkmış hali gibi durmuş, bağırıyordu. "Sen ne soruyorsun? Neyi soruyorsun? Ben o pezevenk babana yıllarca baktım. Seni okullara gönderdim. Babana kalsa nah giderdin! Neyle gönderdim ha, söylesene neyle? Hanlarım hamamlarım mı vardı? O pezevenk baban söylemiş ya; şu cılız bedenimi satarak. Tabii ya, tabii ya!" diyerek soluklandı.

İnce sesi parçalanmış, çatallı çıkıyordu. "Onla bunla yata yata göçtüm, pisleştim. Ev aldım ona, araba aldım. Kumara verdi hep, kumar borçlarını ödemekten bıktım. Ömrüm hep kötü geçti. Seni büyütüp adam sırasına sokmak için didindim. Sen bir şey anlama diye yalan yere senin yanında namaza bile durdum. Tek sen bir şey anlama diye. Seni ben doğurdum. Benden utanma. Kamyon sırtında İstanbul'a geldik. Ailem fakirdi. Babanı tanıdım, sevdim. O sattı beni, 'Çalış ileride rahat yaşarız,' dedi. Hep inandım. Erken çöktüm. Bir de utanmadan karşıma geçmiş ne olduğumu soruyorsun. Yanındaki karıdan utanmasan, belki de aramazdın. Tuh size!.. Günlerdir sokaklardayım (çaycı genci göstererek) şu parmak kadar çocuk karnımı doyuruyor!" diye bağırdı.

Oğlu olacak genç, bir anda ne olduysa oldu, yere düştü. Acele camdan koparak sokağa indim. Genç çocuk yerde upuzun, ağzı köpürmüş yatıyordu. Annesi, "Oğlum, oğlum!" diye feryad ediyordu. Garibim çaycı genç şaşkın bakıyordu. Eğildim gencin kalbini dinledim. Ağır atıyordu. O ara annesi "Çocuğumda sara var, sinirlenince oluyor," dedi. "Acele bir soğan bulun" dedim. Çaycı genç, ok gibi fırladı. Ben de yatan gencin sıkılı yumruklarını açmaya çalıştım. İntikam yumruğu gibi sımsıkıydı. Açılmıyordu. Biz annesiyle uğraşırken, çaycı genç koca bir soğanla geldi. Parçalayarak burnuna tıkadım. Kısa bir süre sonra kendine gelmeye başladı. Aptal gibiydi. Önce benim, sonra annesinin gözlerinin ta içine bakarak, köpüklü ağzıyla sarsıla sarsıla ağladı. Köpükler yüzümüze sıçradı. Annesi ağzının köpüklerini sildi, üzerine kapandı. Ağlamasına katıldı. Dönüp çaycı gence baktım. O da sessizce ağlıyordu. Ya ben üç kişiyle, bir de kaçan kızla beraber dört kişiyle oynanan sokak dramını seyretmiyor, oyuna katılıyordum.

"Genç çocuk iyice kendine gelmiş olacak ki aniden kalktı;

"Hadi anne, eve gidelim. Seni sokaklarda bırakmayacağım. Affet beni! Kapıları kırarak girelim evimize. Babam kabul etmezse ben atarım onu sokağa. Hadi hadi anne!.." diyerek çelimsiz kadını koltuk altlarından tutarak tüy gibi ayağa kaldırdı ve kenarda duran gence dönerek, "Evin yoksa gel" dedi. Çaycı genç konuşmadan, kafasıyla "olmaz" işareti yaptı. Ana oğul yavaş yavaş kayboldular. Ben de Çaycı garibim gence, "Hadi, işte bu da böyle bir şey... Gel birer kadeh atarız," dedim. Ben önde o arkada eve çıkarken, susturucu taktığım gözlerim öfke kusuyordu.

KAÇAK YENİ YAYINLAR

Kitap Arkası

KAÇAK ÖNERİ

Dilekçesi Hüzün
Hasip Kaplan
Cadde Yayınları

"Ateşi söndürmek için, bir kırlangıcın gagasında taşıdığı bir damla su gibi, her birey kendince, kendi gücü oranında sembolik de olsa

bir damla katkıda bulunduğu zaman, damlalardan bir göl oluştuğunu; nehir olup denizlere aktığını görecek, bundan da öte, bireyler ne denli büyük bir güç ve çözüm kaynağı olduklarının farkına vararak, eşit ve özgür bir yurttaş olmanın doyumuna erişeceklerdir. Kardeşliğe, barışa, güvenliğe, huzura giden yol, bir kırlangıcın çabası kadar bir katkı ve fedakârlık gerektiriyor."

Yaşanmış Hikayeler
Maksim Gorki
+1 Kitap

Yaşanmış Hikâyeler'de Maksim Gorki, gerçekçi edebiyat öğelerinin seçkin bir bileşimini yaratmıştır. "Makar Çudra", "Kocakarı İzergil", "Şahinin Türküsü"... Hikâyelerde, söylence (efsane), masal ve folklor öğeleri, seçkin bir edebiyat düzeyine yükseltilmiştir. Yer yer bireysel başkaldırı özellikleri de taşısa, tümüyle bu hikâyeler halkın yaşam ve özgürlük tutkusunun simgesi olmuştur. **Ataol Behramoğlu**

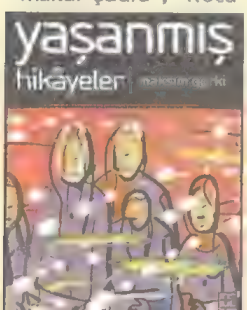

Dünya Şairi Nâzım Hikmet
Nedim Gürsel
Doğan Kitap

"Nâzım Hikmek ne bir siyasal lider ne de bir ideologdur. O, çağımızın en önemli şairlerinden biridir. Dolayısıyla şiirini salt siyasal bir yaklaşımla yorumlamak, indirgemeci bir tutum olur. Sanat, eğer evrensel bir öz taşıyorsa, güncel, siyasal görüş ve ideolojileri aşmalıdır. Bu anlamda Nâzım Hikmet'in yapıtı elbette insancıl ve evrensel-

dir. Ama onun şiirini, yaşadığı dönemden ve siyasal savaşımından da ayrı düşünemeyiz."

Sevdalı Bulut
Nâzım Hikmet
YKY

"Edebiyat bütün çeşitleriyle masalla başlar, masalla biter," diyen Nâzım Hikmet'in çocukların hayal dünyasından büyüklerin gerçek dünyasına uzanan, 100 Temel Eser'de yer alan masalları Sevdalı Bulut'ta okuyucuyla buluşuyor.

Usta yazarın çağdaşla gelenekseli kaynaştıran zengin anlatımı, Cem Kızıltuğ'un resimleriyle bambaşka bir masal şöleni sunuyor sizlere...

Anzalı Kalpler
Özen Yula
YKY

Yollarda, sokaklarda, kıyılarda onlar. Kışlalarda, parklarda, kurtarılmış bölgelerde gene onlar. Aşkın, kederin, nefretin deminde, hayat depreminin on bir şiddetinde hep onlar. Usuldan, usulden, kalpten. "Arızalı kalp"ten, "arızalı kalpler"e.

Sıradan insanların çıktıkları kederli yolculuklar. Kesişen yaşamlar, kaçışlar, gidişler ve dönüşler. Parkta, kışlada, göl kıyısındaki bir evde, bir mektupla, evvel zaman içinde yapılan mazi gezintileri. Bütün bunlar olurken on bir şiddetinde depremlerle, memlekette yer yerinden oynuyor.

İki Deniz Öyküsü
Erdal Öz
Can Yayınları

İki Deniz Öyküsü, adı üstünde, Erdal Öz'ün biri 1979'da, biri 1998'de yazılmış iki 'deniz öyküsü'nden oluşuyor. "Vah Yunusum Vah Canım", bir kıyı kasabasında yaşayan bir ailenin öyküsü. Kıyılarımızın yağmalanışını yıllar öncesinden gören bu uzun öykü, yalınlığı ve olağanüstü Türkçesiyle okuru sarıp hemen içine alıyor. Sait Faik Hikâye Armağanı'na değer görülen Sular Ne Güzelse'ye adını veren ikinci öykü ise, Erdal Öz öykücülüğünün tüm inceliklerini taşıyor; sanki Öz'ün öykü serüveninin bir özeti niteliğinde.

ŞİMDİ BU KİTAPLAR OKUNMUYOR

Doğu Öyküleri
Marguerite Yourcenar
Adam Yayınlan

XX. yüzyıl sorunlarını, XIX ve XVIII yüzyıllarda, Rönesans'ta İS II. yüzyıl Roması'nda, Yunan mitoslarında, Çin, Hint, Japon, Balkan masal, kısa ve efsanelerinde araştıran, değişmeyeni

bizden önceki çağların özgün seslerinde arayan Yourcenar, 1903'te Brüksel'de doğdu. Amerika'ya yerleşmiş olan yazar, ünlü Fransız Akademisi'nin tek kadın üyesidir. Kavafis, Virgina Woolf ve 'Negro Spirituals' çevirileriyle de tanınan şair, romancı, oyun yazarı, denemeci Yourcenar'ın yirmi kadar yapıtı arasında Türkçe'ye ilk kez çevrilen yapıtı 'Hadrianus'un Anıları da bulunmaktadır.

DR. Jivago'nun 17. Bölümü
Boris Pasternak
Gendaş Kültür

Bu kitap, Doktor Jivago'nun sonunda yer alan ve romanın 17. bölümünü oluşturan 25 şiirden oluşuyor. Bugüne dek Doktor Jivago'nun Türkçe çevirilerine nedense bu 17. bölüm alınmamış. Oysa, roman kahramanının ağzından yazdırılmış ve romanın içindeki olaylara göndermelerden, olayların şiirsel ifadelerinden oluşan bu bölüm okunmadan eksik bir okuma yapmış sayılırız.

Yayınevi, Doktor Jivago'nun özgün yayımlanmış öyküsündeki trajedinin bir tür devamı sayılabilecek bu kitapta, bir eksikliği gidermiş olmayı hedefleyerek, *Dr. Jivago'nun 17. Bölümü*'nü okurlara sunuyor.

L-Manyak çizeri Soner Günday

KAÇAK SÖYLEŞİ

*Bir **L-manyak** dergisi sabahlaması... Yan masada derginin önemli çizerlerinden **Soner Günday** transa geçmiş, önündeki beyaz kaâğıda tarama ucuyla müdahaleler yapıyor. Küçük darbelerle, şöhler (çizim kâğıdı) ve tarama ucu birbiriyle buluşuyor... Bunları yaparken sakin ve çok özenli, soluklanmıyor bile... Bu uyumu arada bozan ise çini mürekkebine batırılan tarama ucunun hareketi ve onu takip eden gözbebekleri... Biraz sonra kaâğıttaki kurşun kalemle oluşturulmuş çizgiler artık siyah bir hat oluşturuyor beyaz sayfada. Ve tarama ucu masaya konulduğunda ortaya bir çizgiroman sayfası daha çıkmış oluyor. Sıra dergideki yerini alıp okurla buluşmasında ve takdir görmesinde elbette...*

*Karikatürist, mizah yazarı, çizgiromancı Soner Günday ile 1987 senesinde **Sultanahmet**'te dolaşırken tanıştık. (Fatih Kaçan dostumuz da vardı...) Küçücük çocuklardık üçümüz de... Bu kısa karşılaşmada bizi çok güldürmüştü anlattıklarıyla... Espri yapmak için kasmıyordu kendini, komikti, neşeliydi, sevimliydi. Koca **Gırgır** dergisinin en genç çizeriydi. (O hafta iki karikatürü çıkmıştı) Ama **Oğuz Aral**'ın da yetiştireceği son karikatürist olacaktı. Çünkü Oğuz Aral'lı Gırgır'ın ömrü vefa etmeyecekti yeni çizerlerin yetişmesine (Ani bir baskınla Simavi destekli Ertuğrul Akbay, Gırgır'a el koymuştu). Soner'in o gün heyecanla Cağaloğlu'ndaki bir kırtasiyeye girip tarama ucu şöhler falan aldığını hatırlıyorum. Bu, çizgiye âşık her çizerin sevdiği bir alışveriştir... O günden beri yüzlerce karikatür, çizgiroman çizmiş, çinilemiştir.*

*Soner Günday sırasıyla **Gırgır, Avni, Le-Man** dergilerinde çizdi. **L-Manyak** dergisinde çizdiği **Yüzbaşı Albırt** ve Holywoodvari filmleri sokak Türkçesi ile yazdığı **Tırt-Star,** onun son dönem en çok sevilen, gülünen işleri oldu. Tabii dergide beğeni toplayan uzaylı tipi, **Zikaçu**'yu da unutmamak gerek L-manyak'taki çalışma sırasında çizer Soner Günday ile **Kaçak Yayın** için yaptığımız söyleşiyi sunuyoruz.*

Aslan Özdemir

Merhaba Soner, kaç yıldır böyle heyecanla çiziyorsun?

Merhaba Kanka, 2006'da profesyonel olarak 20. yılıma gireceğim.

Hayırlı olsun, şimdiden tebrik ederim! Çizgiromancı olarak da hatırı sayılır bir geçmişin var değil mi?

Gırgır'da karikatür çizerek başladım, daha sonra mizah yazılarında yazdım, o yıllarda ara ara kısa hikayelerde çiziyordum ama çizgi roman başlamam Lemanyak dergisinin çıkışıyla oldu. 1996 da Lemanyak dergisinde yüzbaşı Albırt'ı çizmeye başladım yani 10 yıldır çizgi roman yapıyorum.

Zaten bizim çizgi romancılarımızın çoğunluğunu karikatür kökenli çizerler oluşturuyor sanırım...

60'lı ve 70'li yıllarda yaygın olarak "Teksas-Tommiks" diye adlandırılan, ağırlıklı olarak "Western" hikâyelerinin anlatıldığı aylık periyotla yayınlanan çizgi roman albümleri vardı, hatırı sayılır bi okur kitlesine ulaştı bu albümler. O dönemlerde bu hareketlilik, yerli çizerleride etkiledi ve Karaoğlan,Tarkan, Karamurat gibi tarihi hikâyelerin anlatıldığı çizgi roman karekterleri doğdu. Onlar da haftalık yada aylık olarak yayınlanan çizgi roman albümleri şeklindeydi.

70'lerde Gırgır dergisinin çıkışıyla birlikte ağırlıklı olarak mizah hikâyeleri çizen yeni kuşak çizgi romancılar yetişmeye başladı. Yani Gırgır'la birlikte mizah dergileri karikatürden çizgi romana geçen çizerler için yeni bir kulvar oluşturdu, iyi çizgi romancılar yetişti...

*Soner Günday'ın L-Manyak'da çizdiği **Yüzbaşı Albırt,** Amerikan polis teşkilatındaki komik olayları bize ait sözcüklerle konu ediyor.*

Fotoğraflar: **Sinan Göksel**

Aslan: *Kanka bi fotoğraf çektirelim mi? Çizgi roman karesi tadında.*
Soner: *Hay hay.*

Aslan: *Kanka bi poz daha diycem ama, donar mıyız böyle biraz daha beklersek?*
Soner: *Cano, ince bi ayaz var, üşütmeyelim sakın.*

Çizgi romana senaryo anlamında ne tür etkileri oldu mizah dergilerinin?

Biraz önce söylediğin gibi başlangıçta mizah dergilerinde mizah ağırlıklı hikâyelerin olduğu çizgi romanlar yayınlanırdı daha sonra dünyadaki yeni çizgi roman akımları birer ikişer, hem çizgi hem de senaryo anlamında mizah dergilerinde denenmeye başladı özellikle bilim kurgu-fantastik hikayeler bizde de mizah dergilerinde çizen çizgi romancıları tarafından denenme imkânı buldu...

Eğer bu hikâyeler bir mizah dergisinin içinde değil de tamamen bağımsız çizgi roman albümleri şeklinde yayınlansaydı bu kadar ilgi görmeyebilirdi daha doğrusu bu kadar uzunca bir süre yayında kalamayabilirlerdi.

Mizah, bizdeki çizgi dergilerinin tema anlamında omurgasını oluşturmaktadır mizah dışı hikâyeler bi anlamda bu omurganın koruması altında çeşni olarak sunulmaktadır. Bu koruma ortadan kalktığında yapılan çizgi roman dergileri başarısız oluyor, yayın hayatları çok kısa sürüyor.

Peki bunun nedenleri ne olabilir, yani mizah öykülerine daha az yer verilen ya da hiç yer verilmeyen türden çizgi roman dergilerinin yayın hayatları nede uzun süreli olmuyor?

Bunun irili ufaklı bir sürü nedeni var ama en baba nedenlerden biri senaryo sorunu. çizgi roman öykücülüğü, senaristliği apayrı bir iş ama bizde gelişemedi bir türlü. Yani tamamen çizgiyle anlatılan hikâyelerden oluşan bi dergi yapılacaksa iyi çizerlerin yanı sıra gerçekten iyi hikâye yazan ve çizgi roman tekniğini bilen öykücülerin-senaristlerin olması gerekir.

Bir başka neden de çizgi roman seven, çizgi roman literatürüne hakim "elit" bir okur kitlesinin dışındakilerinde ilgisini çekebilecek hikâyelerden oluşan bir dergi kurgusu yapmak gerekir. Daha önceki dergi denemelerinde bu pek dikkate alınmadı ve başarısız olundu.

Çizgi roman ve edebiyatı yeni bir kurguyla ilikilendirmek gibi mi..?

Evet tam olarak bu aslında söylemek istediğim. Polisiye, Fantastik-Bilimkurgu vs. edebiyatla daha sıkı ilişki kurmak gerekiyor.

Edebiyatın sadece polisiye, fantastik-.bilimkurgu türüyle mi?

Hayır bütün türleriyle. Meselâ hikâyesini Paul Auster'in yazdığı **"City of Glass"** adında bir resimli roman yayınlandı, 98'de Türkçeye de çevrildi, **Cam Kent**, güzel bir çizgi roman albümüydü. Birkaç ay önce Umberto Eco'nun da bir çizgi roman senaryosu yazdığı haberini okumuştum. Bunun gibi bir sürü edebiyatçı var çizgi roman senaryosu yazan.

Bu türden işler çizgi romanın sadece çocuklar için olduğu önyargısını kırmaya yardım ediyor, yetişkinler için-

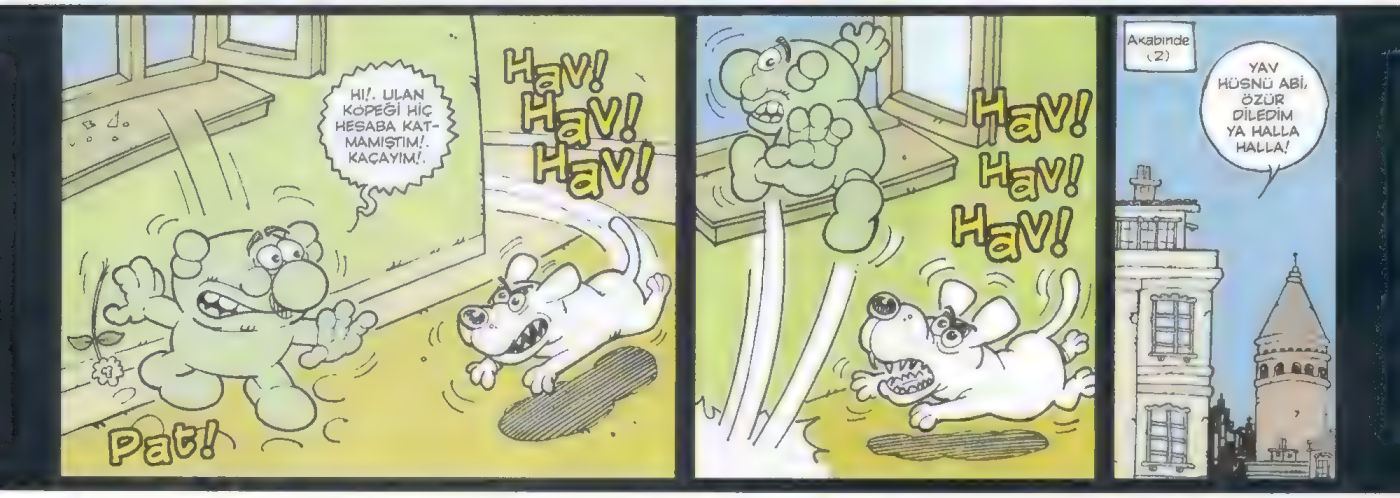

de çizgi roman yazılıp çizilebilinir yani. Bizde bu türden bir dönüşüm olmadı, çizgi roman hep çocukken okunan bir şeymiş gibi algılandı.

Yalnız burada önemli bir nokta var, daha önce yayınlanmı iyi bir romanı alıp onu çizgi romana adapte etmenin bin anlamı yok çünkü insanlar o romanı zaten okumuş, romandaki karakterlerin portrelerini kendi kafalarında zaten yapmış, hikâyeyi kare kare oluşturmuştur farkında olmadanda olsa. O portreleri yeniden çizip hikâyeyi kare kare yeniden anlatmanın bi anlamı olmaz artık.

Roman uyarlaması filmlerin çoğunluğunun başarısız olmasının nedeni de budur bence...

Çizgi romandan sinemaya bir hayli uyarlama yapıldı...

Evet Amerikan çizgi romanı kahramanlarının hemen hemen tamamı sinemaya uyarlandı, Japonya kökenli yeni bir çizgi roman akımı var, Manga. Mangaları'da ufak ufak sinemaya uyarlamaya başladılar... Bir de tam tersi bir iş vardı, benim en sevdiğim sinemacı Fellini'nin senaryosunu yazdığı İtalya'nın en baba resimli romancılarından Milo Manara'nın çizdiği bir çizgi roman albümü, tadından yenmez bir işti, çok şahaneydi.

Senin çizdiğin yüzbaşı Albırt karakterini konuşalım biraz, insanlar genelde senin hikâyelerinde kullandığın anlatım diline gülüyorlar...

Tenk yu veri maç kanka...

Nasıl bir tip yüzbaı Albırt?..

Yüzbaşı Albırt polisiye hikâyeler üzerine kurulu bir çizgi roman tipi, kriminal olaylar var hikâyelerde, Albırt bu olayları çözen zeki "Efbiay" ajanı. Ama asıl türük Amerikalıların Türk gibi davranması üzerine kurulu. Mizah yapmanın formülü yoktur ama bir kaç türü vardır mizahın. Bunlardan biri de yabancılaştırmadır. Herhangi bir şeyi kendi doğasının dışında anlatmak bir türdür mizahta. Albırt'ta öyle bir tip işte... Bir Amerikalı ama Türkiye gibi bir ortamda geçiyor maceralar. İnsanlar Türk gibi konuşup davranıyor, bi de Albırt hikâyelerinde daha iç ses yazıyorum yani düşünce balonu, hikâyedeki karekterlerin piskolijisini daha direkt olarak okuyana hissetirebilmek için...

Mizahçı psikoloji de bilmeli diyorsun...

Evet, teknik anlamda bir bilgi değil kastettiğim ama eğer psikoloji bilmezsen mizah yapamazsın... Bir de ister mizah hikâyesi, ister âşk hikâyesi, ister fantastik bir hikâye, ne anlatırsan anlat anlat samimi olmak çok önemli, önce kendin inanacaksın sonra da anlatacaksın, sıcak olmak lazım. Okurla sıcak bir ilişki kuramıyorsan yaptığın işin ömrü o kadar uzun sürmeyebilir.

Kanka sıcak dedin de piştik, içerisi pek sıcak... Terasa çıkıp hem hava alalım hem de bir iki fotoğraf çektirelim, he mi?

He gurban... Fotoğraf senin köpeğin.

Yüzbaşı Albır'tan bir sayfa

Düş Kurgusu

KAÇAK ANLATI

Atilla Birkiye

AH SONBAHAR YALNIZLIKLARI!

Güneş bulutların arasından Boğaz'ın mavisine düşüyor, sular parlıyor, hayatın parlak anları gibi... Yağmurun sesiyle mi uyanmıştım, yoksa uyanmak için vesile mi aramıştım; uyanmak, yataktan kalkmak ve yazmak...

Ne zamandır, bana "yazmayı" düşündüren, duyumsatan bu heyecandan, bu istekten uzaktım... Ama özlemişim, içimde kıpır kıpır akanı...

Gece yağmur. Yalnızlık kaldırımlarında yürüyorum, sonbahar karanlığında. Yapraklar sararmış, her İstanbul sonbaharında olduğu gibi; hışırtıları, alışık, bildik ama bir o kadar da hüzünlü, buruk!

Rastlantı beni bir yerlere çekiyor... Nasıl da geceme düşüyor; uzun saçlarıyla sanki bir prenses, ince uzun bedeniyle bir kuğu, sanki beklenen bir ece... Öyle birdenbire düştü geceme.

Belki de gerçek değil, bir yanılsama; sürekli bekleyen, kim bilir belki bu da bir yaşam biçimidir ya, bir adamın, (umudunu yitirmiş mi acaba; pek değil, ama!), evet sürekli bekleyen bir adamın düşüdür belki de gece ve gecede yaşananlar.

Güneş şimdi tamamıyla Boğaz'ın üstünde, pırıl pırıl umut verici bir ışıma, o genç kadın gibi, biz ona prenses diyelim çünkü saçları sanki rüzgârlı bir yelkenli, sanki bir çağlayan... Ancak bir prensesin böylesine saçları olabilir; sanki bir masalın kahramanı, öznesi; çıkıp gelmiş kitaplardan; düşlerde saklanan, saklanmış olan... sanki bir düşözne karanlığın ortasında parlayan ve mavi bir İstanbul kadar davetkâr!

Sanki kötücül bir kuleye kapatılmış da özgürlüğü için uzattığı, özgürlük için uzayan, özgürlüğe uzanan saçlarını aşağıya sarkıtmış, bekliyor. Bekliyen o mu, ben mi? Kim bilir belki de hepsi bir düş, bir yanılsama! Peki o zaman yüreğim niye çarpıyor, niye bunca heyecan? Niye bunca yazma isteği?

Güneş bulutların ardında, nerde o pırıl pırıl parlayan Boğaz, şimdi sular hüzünlü mavi... ortasında küçük bir tekne, kim bilir içindeki adamın yalnızlığı hangi burçtandır; hüzün mü?

Ah, sonbahar yalnızlıkları...

Bir şiirden belleğimde yer etmiş "kırılmış daluçları"nı içime çekerek, yine tek başıma, dökülen sararmış yaprakların hışırtısıyla kendi karanlığıma yürüyorum...

Kim bilir belki de o genç kadının, özgürlük için uzayan saçları gibi aydınlık düşler kurmalıyım...

Sonbahar iyiden iyiye yeryüzüne yerleşti; duygusu içimde, ama hep bir Eylül imgesi var belleğimde; sonbahar hep Eylül oluyor belleğimde, Eylül de hep sonbahar. Bir Eylül şiiri geliyor usuma, beklemeyi yalnızlık olarak seçmiş bir adamın (ah ne çok beklemiş, ne çok yalnız kalmış!) yazdıklarını mırıldanıyorum:

İstanbul'da
Büyük aşkların yaşanacağı
Geceler vardır
Eylül'dedir bu

Şiir insanı nasıl da özgürleştiriyor! İster yaz, ister oku! Saçlarının özgürlüğü gibi... Bakışlarındaki izlerden belli, yaralı biri, kırılmış ve belki de onarılması güç; hayat işte! Ama bütün yaralar bir şekilde sarılıyor, iyileşiyor, acı verse de, örselese de; zaman en çok bu işe yarıyor.

Sezgilerime hep güvendim, beni korkutsalar da; sezgilerim aşk diyor, kaçamak gülüşlerine; güç de olsa, imkânsıza yol alsa da, aşk diyor; yüreğim de aynı şarkıyı söylüyor. Gece aşk şarkılarıyla sürüyor... Bir şiir yazılıyor çok derinlerde... Hâlâ bilmiyorum o geceyi yaşayıp yaşamadığımı.

Sonra uçup gidiyor, özgürlüğü seçen bir kuş gibi, saçlarıyla süzülüyor; martı kanatları, özgürlüğe çırpan... belki bir daha göremeyeceğim!

Sabah yürüyüşü ya da sabah kendi kendime kalması demeliyim (ah sonbaharın sararmış yaprakları!). Deniz hafif poyraz ve dalgalar betona çarpıyor. Kıyıda benim dışımda kimse yok, gökyüzü gerçekten ağlıyor ve yağmur gözyaşlarım! İster abartı deyin ister düşkurgusu...

Birden bir vapur sessiz geçiyor, kimsesiz; küçük dalgaların içinde kayıyor; benim gibi diyorum; yalnız, yapayalnız, tek başına...

Denizi içime çekiyorum. Şehir hüzünlü.

Gözlerimin önünden gitmiyor; hep sesini, sözcüklerini hissediyordum, duymuyorum ama hissediyorum, sonra gece tek tek bir sahnenin dekoruyla tekrar canlanıyor. Sonra kalkıp gidişi; bir telaş bende tanımsız, geçmişteki gençliğim yüreğimde çarpıyor. Bunu bir kez daha yaşıyorum...

Evet, bir anın, güzel bir anın ötesinde bıraktığın iz... Yalnızca karanlığın içinde süzülüp, saçlarının esintisiyle yitip giden bedeninden değildi telaşım, varlığının gidişiydi, yani hissedilen ruhunun incelikleri... belki de hiç gelmeyecek...

Ne garip hepimiz belki de bir daha hiç rastlamayacağımız insanlarla bir mekân, bir an, bir duygu veya herhangi iz bırakan bir şey paylaşıyoruz ve belki çok yıllar sonra derinlerden bir yerden o izleri bulup anımsıyoruz...

O, ben ve gece, bu iz'lerden biriydi ama bir iz'den daha fazlasını istiyorum... Kim bilir, belki bir gün... İstanbul küçük yer... ya da kim bilir... Neyse beklemenin erdem olduğunu bilenlerdenim... Şimdilerde pek önemsenmiyor ama...

Sonbahar gecesi. Yağmuruyla hışırdayan yaprakların arasında, yine tek başınalığa doğru hüzünlü ve buruk yol alırken, belki de bir düşkurgusunun içine giriyorum... belki de tüm o yaşanan...

Desen: **Kutlukhan Perker**

Yükte hafif,
pahada ağır

yeniHarman

Bol dumanlı,
hususi kokulu,
filtresiz gazeteniz

Gündemi
harmanlamaya
devam ediyor

LeMan Dergi Grubu

Hakan Günday

Turizmde Antalya
Antalya'da kuyumcu
Kuyumcuda tezgâh
Tezgâhta tezgâhtar
Tezgâhtarda tek amaç: satmak!

Bu kelimelere dikkat!
Yakında yeniden anlam
kazanacaklar!..

Malafa'yı okuduktan sonra...

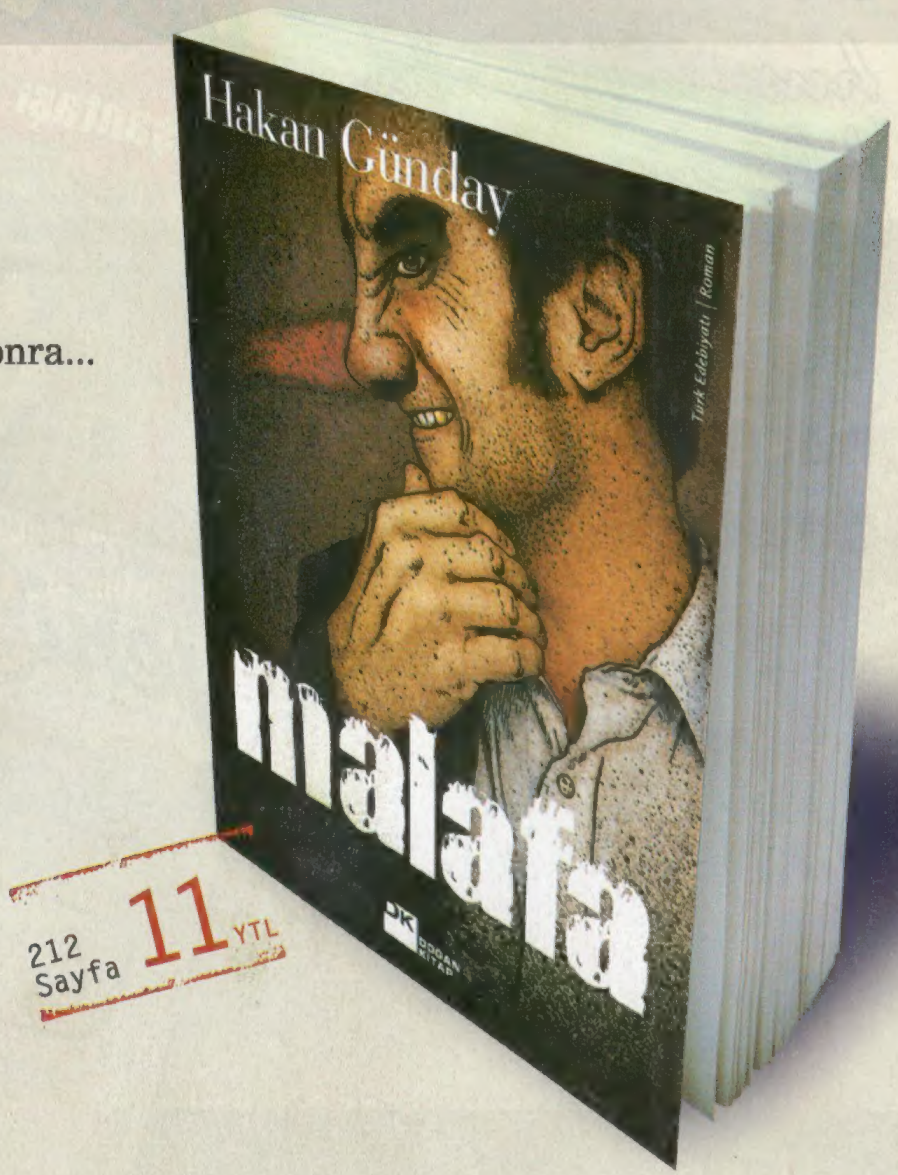

DK DOĞAN KİTAP

www.dogankitap.com.tr